

Slovenské pohrebníctvo

magazín nielen pre profesionálov

III / 2015

nepredajné

Publikované pod záštitou Slovenskej asociácie pohrebných a kremečných služieb

ISSN 1339-2131

Tetralógia o smrti v Národním muzeu

Smrť nie je tabu

Hroby v zahraničí

V Lučenci porušili zákon

V ČSSR popravili vyše 200 ľudí

Urnu si môžete priniest' aj zo zahraničia

Pozrite sa do najznámejšieho pohrebiska sveta

Editoriál

redaktora Pavla Onderu

Vážení čitatelia,

dostáva sa vám do rúk ďalšie číslo vášho magazínu, ktoré obsahuje veľa zaujímavých informácií a reportáží. Na jeho stránkach nájdete tri ucelené bloky venované múzejným expozíciám súvisiacich s poslednými vecami človeka. Dva články sú z Českej republiky, jeden z bratislavskej Incheby, ktorá je skôr lastovičkou ohlasujúcou búranie predsudkov a otvorenosti i k takýmto témam.

Je veľká škoda, že na Slovenku sa ľudia aj v múzejníctve boja tém súvisiacich s odchodom človeka, pričom literatúra a prax minulých storočí ich považovala za prirodzenú súčasť života obyvateľstva. Výnimkou sú hádam len regionálne výstavy z prostredia židovských obcí a juhu Slovenska, kde sa výstavné expozície okrajovo dotýkajú aj tejto oblasti. Vďaka aspoň za ne.

V iných článkoch sa redakcia venovala aktuálnym témam, ako napríklad zámena tiel zosnulých v Lučenci, kde prišla na porušenie zákona, ktoré by inak ostalo nepovšimnuté.

Je zarádzajúce, že aj po takmer 5-tich rokoch účinnosti Zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve ešte dnes nevedia niektoré pohrebné služby, ako postupovať vo výnimočných situáciách tak, aby neporušili zákon. Upozornením na tieto skutočnosti (str. 14) si Slovenská asociácia pohrebných a kremačných služieb, pod ktorú spadá i náš magazín, plní svoje poslanie dohliadať na dianie v oblasti pohrebníctva na Slovensku a dbať o dodržiavanie zákonov, čo má v konečnom dôsledku viesť ku skvalitneniu služieb, a tým aj k spokojnosti občanov.

Pravidelne dávame v magazíne priestor i našim českým priateľom. Kým jedni prispievajú pravidelne, iní sa takejto formy prezentácie boja. Tu musím pripomenúť, že priestor na prezentáciu dostávajú zadarmo. Takisto je v našom magazíne českej inzercie ako šafranu, nie je záujem napriek tomu, že ho dostávajú zdarma všetky väčšie firmy v oblasti pohrebníctva Českej republiky, vrátane kľúčových štátnych inštitúcií.

SAPaKS a naša redakcia sa na základe pozvania českej strany zúčastní rokovaní na MMR ČR o príprave zmien zákonov o pohrebníctve v Česku. Toto pozvanie sme privítali a prijali ako veľmi pozitívny krok zo strany našich partnerov v ČR. Považujeme ho za výsledok iniciatívy SAPaKS-u, ktorá zorganizovala v minulom roku Prvú konferenciu štátov V4 o pohrebníctve pod názvom *Právo na ľudskú dôstojnosť*. Ďalšie spoločné postupy a vzájomná informovanosť by mali byť jej logickým výsledkom.

Tento rok sa Druhého ročníku konferencie ujala maďarská strana a stretnutie prebehne v Ostrihome už krátko po vyjdení magazínu, 23. – 24. septembra 2015. O záveroch nielen českého rokovania, ale aj o tejto udalosti prinesieme reportáž už v nasledujúcom čísle, ktoré vyjde ešte v tomto roku.

Pavel Ondera

Slovenské pohrebníctvo - štvrťročník, ročník V., číslo III, september 2015

Vydavateľ

SAPaKS, Slovenská asociácia pohrebných a kremačných služieb
Trojičné námestie 12, 821 06 Bratislava
IČO: 30869421

Šéfredaktor

Ladislav Stríž

Redakcia

PhDr. Marcel Lincényi, Pavel Ondera,
Mgr. Zuzana Dinková, Mgr. Zuzana Voštenáková

Stáli prispievatelia

Ing. Denisa Halajová, PhD.,
doc. PhDr. Margita Jágerová, PhD.,
Peter Kicoš, Mgr. Peter Ondera, ThLic. Tomáš Kotrlý, Th.D., Mgr. Jaroslav Šejvl

Grafika & design

Pavel Ondera

Fotografie

Pavel Ondera

Obálka

Národní muzeum Praha
foto Pavel Ondera

Kontakt

+421 903 716 024
+421 903 756 679
www.pohrebnictvo.sk
e-mail: sapaks@sapaks.sk
e-mail: pohrebnictvo@pohrebnictvo.sk

Registrácia

MK SR č. EV 4257/11
ISSN 1339-2131

Tlačiareň

SINEAL spol. s r.o., Kazanská 2,
821 06 Bratislava

Cena

Reálna cena 4,75 €, magazín je nepredajný,
distribúovaný zdarma na náklady vydavateľa SAPaKS

Distribúcia

HENRIETTA direct marketing s.r.o.
henrietta@henrietta.sk

Vyšlo

15. septembra 2015

Nasledujúce vydanie

uzávierka 20. 11. 2015
distribúcia 15. 12. 2015

Partneri a sponzori

TOPA s.r.o., www.topa.sk
LAUK s.r.o., www.lauk.sk

Znak dvojjazyčného obsahu na obálke

Výber z obsahu

Hroby v zahraničí

Jedna z obľúbených dovolenkových destinácií Slovákov je Turecko – raj starovekých sarkofágov. Ak sa chystáte do Antalye, určite absolvujte aj výlet do bývalého antického...
str. 4 - 5

V ČSSR popravili vyše 200 ľudí

V Československu, resp. na Slovensku sa od roku 1918 vykonával trest smrti obesením. Išlo o šibenicu typu „doska“ – povraz bol zavesený na kladke....
str. 6 - 7

V Lučenci prišlo k porušeniu zákona

Na základe skutkových zistení RÚVZ so sídlomv Lučenci pristúpil k začatiu správneho konania o uložení pokuty za správny delikt na úseku pohrebníctva podľa § 33...
str. 14 - 15

Pes vycvičený na vyhľadávanie mŕtvolného zápachu

Pes je živý tvor, ale nevie vám povedať, že ho dnes bolí hlava alebo sa cíti unavený a nič ho nebaví. Preto jeho výkon môže kolísat'. Pri vyhľadávaní je však ...
str. 16 - 17

Najznámejšie pohrebisko sveta

V tento osudný deň zomrelo viac ako 1 500 osôb. Výstava Titanic dokonale zobrazuje historické súvislosti, spoločenskú a politickú situáciu na Slovensku i vo svete...
str. 22 - 23

Smrť nie je tabu

Obsah pojmov „dobrá“ a „zlá“ smrť sa v priebehu rokov menil, rovnako tak ako kultúra pochovávaní a spôsoby vyrovnávania sa jednotlivcov či celého spoločenstva...
str. 28 - 29

Národní Muzeum a výstava SMRŤ

Národné múzeum otvára tému smrti a predstavuje ju verejnosti takou formou, aby sa nad ňou mohli ľudia vážnejšie zamyslieť. Cieľom expozície je podľa jej autora...
str. 38 - 39

HROBY V ZAHRANIČÍ

V Turecku môžete vidieť skalné hrobky aj sarkofágy

Jedna z obľúbených dovolenkových destinácií Slovákov je Turecko – raj starovekých sarkofágov. Ak sa chystáte do Antalye, určite absolvujte aj výlet do bývalého antického mesta Olimpos, kde môžete vidieť nielen skalné hrobky, staroveké sarkofágy, ale sa aj okúpať na neďalekej nádhernej pláži.

Lokalita Olimpos sú trosky rímskeho a byzantského mesta Olimpos, ktoré bolo v stredoveku zničené zemetrasením. V nádhernej prírodnej scenérii medzi rozvalinami preteká riečka Olimpos, ktorá na krásnej pláži ústí do mora.

Veľmi zaujímavé sú pozostatky kúpeľov, divadla či pozostatky vodovodu. Nás zaujali skalné hrobky, kde pochovávali bežných obyvateľov starovekej Lýkie.

Na kamenných rakvách sa nachádzajú prekrásne zdobené motívy. Môžete na nich vidieť epitaf, ktorý označoval postavenie daného zomrelého a jeho úspechy, ale aj hlavy dvoch medúz, ktoré mali chrániť zomrelého.

Zaujímavosťou taktiež je, že kamenné hrobky sú ozdobené len z troch strán, nakoľko boli vytesané zo skaly, a teda väčšinou postavené smerom ku skale.

Honosné sarkofágy poznačené zubom času a zlodejmi nájdete akoby porozhadzované v okolí lesov.

Žiaľ, takmer všetky sarkofágy sú rozbité, alebo vykradnuté. Nakoľko vrchné uzávery hrobky sú príliš ťažké, pre zlodějov bolo omnoho jednoduchšie rozbiť bočné steny, a tak vykradnúť cennosti sarkofágu zvnútra.

Tie najkrajšie hrobky môžete nájsť v archeologickom múzeu v Antalyi. Lokalita Olimpos je známa aj krásnou prírodnou plážou, ktorá je vďaka prírodným podmienkam a relatívnej opustenosti jednou z mála miest, kde hniezdia morské korytnačky – karety.

Ak ste aj vy počas dovolení, alebo cestovania videli zaujímavé cintoríny, alebo netradičné spôsoby pochovávaní, neváhajte nám o nich napísať a zaslať zopár fotografií. Tie najzaujímavejšie zverejníme v ďalších číslach.

Text a fotografie Marcel Lincényi

Napriek tomu, že sú hrobky vykradnuté, dýchajú tajomstvom a duchovnom.

Na Ondrejskom cintoríne uložili urny

Ondrejský cintorín je historickým pietnym miestom. Nachádza sa takmer v samotnom centre Bratislavy. Na 6 ha nájdeme okolo 180 hrobov, zväčša významných osobností mesta a Slovenska. Cintorín sa stal 8. decembra 1988 Národnou kultúrnou pamiatkou. Aj to je dôvod, prečo už na cintoríne nepríbúdali nové hrobky. Iste bolo viacero žiadostí o uloženie pozostatkov zosnulých práve na toto miesto. Veď kto by nechcel mať svoj rodinný hrob priamo v centre hlavného mesta, kde sa denne prechádzajú obyvatelia hľadajúci pokoj, relax a miesto na oddych.

Mesto v posledných rokoch urobilo iba tri výnimky. V roku 2002 bolo na cintoríne zriadené hrobové miesto pre Júliusa Satinského, herca, spisovateľa a bratislavského patriota. Druhou výnimkou sa stalo uloženie ostatkov Ignáca Lamára známeho pod prezývkou Schöne Náci (2007). Postavička bratislavského korza si tak zabezpečila výnimočné miesto na výnimočnom cintoríne. Poslednou výnimkou sa stali manželka Kalinovci, ktorých hrobové miesto bolo zriadené práve v minulých dňoch a obidve urny uložili do spoločného hrobového miesta v blízkosti Júliusa Satinského a Ignáca Lamára. Vzniká tu teda akási lúčka najvýznamnejších Bratislavčanov, Slovákov.

Na cintoríne je klasický spôsob pochovania vylúčený, možné je len uložiť urnu. Je však otázne, za akých podmienok. Z pohľadu na troch predošlých vyplýva, že musí ísť o známe a významné osobnosti. Kto však o tomto povolení rozhoduje sme sa nedozvedeli. Logicky nás napadlo, že ak ide o Národnú kultúrnu pamiatku, musí rozhodovať príslušný Pamiatkový úrad alebo Ministerstvo kultúry. Tak isto by o tom malo rozhodovať zastupiteľstvo magistrátu hlavného mesta, a to najmä z hľadiska posúdenia, či ide skutočne o osobu významnú pre Bratislavu a Slovensko. Nech je tak či onak, manželka Kalinovci už odpočívajú (odpočívajú) na svojom poslednom mieste.

Kto bol Ján Kalina a Agneša Kalinová?

Ján Kalina sa narodil ako Ladislav Schwarz v roku 1913 v Prešove. Keďže bol židovského pôvodu, doklady na jeho meno počas Druhej svetovej vojny zneli na meno Ján Kalina. Po jej skončení pôsobil v bratislavskom rozhlase. Stal sa tiež umeleckým šéfom filmovej výroby, neskôr dramaturgom

Tatra revue a šéfom katedry na VŠMU. Po vydaní knihy Tisíc a jeden vtíp (1969) ho vylúčili z VŠMU a dostal dva roky basy, paradoxne za úplne iné obvinenie. Po roku ho prepustili a začal platiť zákaz akejkoľvek publikačnej činnosti. Jeho publicita sa však nedala len tak ľahko potlačiť, preto mu dovolili v roku 1978 vycestovať do vtedajšej Spolkovej republiky Nemecko, kde o tri roky zomrel. Jeho manželka Agneša sa stala redaktorkou Rádia Slobodná Európa, neskôr pôsobila ako novinárka na voľnej nohe.

Rozlúčku pozdržal neskorý príchod vnučky Kalinovcov Miriam, ktorej meškalo lietadlo. Slovom viedol rozlúčku Jaroslav Rozsival, bývalý kolega Agneši Kalinovej zo Slobodnej Európy. Spomenul ich pôsobenie nielen pred rokom 1968, ale najmä po ňom, v časoch normalizácie, ktorú sa až do chvíle, kedy dostali ponuku na opustenie republiky, snažili prežiť bez toho, aby sa prispôbili tlaku zo strany vládnucej KSČ.

„Tak odpočívajte v pokoji,“ jemne parafrázoval na záver pietnej rozlúčky Jaroslav Rozsival názov jednej z Kalinových kníh – Odpočívaj v pokoji.

Text a fotografie Pavel Ondera

B. Kinčok: Z politických dôvodov v Československu popravili vyše 200 ľudí

Zhováral sa Marcel Lincényi, foto Jaroslav Šejvl

V súčasnosti si môžeme užívať výhody demokracie, ale nebolo tomu tak vždy. Mnohí si ešte pamätajú na obdobie rokov 1939 – 1989 (Zákon o Ústave pamäti národa ho označuje ako obdobie neslobody), kedy fašistický a komunistický režim prenasledoval státisíce svojich občanov, pričom výnimkou neboli ani popravy z politických dôvodov a zastrelení na hraniciach. O popravách počas obdobia neslobody sme sa rozprávali s historikom a šéfredaktorom časopisu Pamäť národa, ktorý vydáva Ústav pamäti národa Mgr. Branislavom Kinčokom.

Pocit neslobody v období komunistického režimu donútil mnohých Slovákov k opusteniu krajiny. Mnohí na ceste za slobodou však stratili svoj život. Existujú presné čísla, koľko ľudí pri úteku prišlo na hraniciach o život?

Po roku 1945 nebolo právo cestovať do zahraničia obnovené v predvojnovom rozsahu, a to hlavne z politických a ekonomických dôvodov. K ešte väčšiemu sprísneniu tohto práva došlo po roku 1948. Zatiaľ, čo do októbra 1948 sa prechod štátnej hranice bez pasu považoval len za priestupok, tak po tomto dátume to už bol trestný čin s najvyššou sadzbou päť rokov odňatia slobody. Z dôvodu, aby občania nemohli uniknúť do demokratických štátov, sa postupne uzavreli juhozápadné hranice s Nemeckou spolkovou republikou a Rakúskom, ktoré strážila Pohraničná stráž. A tu postupne začalo dochádzať k prípadom usmrtenia osôb, ktoré sa túto hranicu snažili prekročiť. Výskum v tejto problematike sa mohol samozrejme začať až po roku

Tieto slučky sa používali do roku 1954. Vystavené v Národnom muzeu v Prahe počas trilógie výstavy Smrt. Foto Mgr. Jaroslav Šejvl

1989. Pokračuje ešte aj dnes, a preto nie sú jeho výsledky konečné a môžu sa teda v budúcnosti korigovať. Podľa súčasného stavu poznania, v období rokov 1948 – 1989 bolo na hraniciach medzi Československom a Nemeckou spolkovou republikou a Rakúskom usmrtených najmenej 280 osôb. Najčastejšou príčinou smrti týchto obetí bolo zastrelenie, usmrtenie elektrinou a utopenie, no nechýbali medzi nimi ani samovražda zo strachu pred zatknutím, výbuch nástražnej míny alebo roztrhanie psom. Na slovensko-rakúskom úseku stráženom 11. brigádou Pohraničnej stráže bolo na ceste za slobodou usmrtených najmenej 41 osôb. Zomierali však aj príslušníci Pohraničnej stráže – vojaci základnej vojenskej služby a aj dôstojníci. Medzi obeť železnej opony treba zaradiť aj tisíce občanov, ktorých príslušníci Pohraničnej stráže zadržali pri pokuse o prechod štátnej hranice a skončili v komunistických žalároch.

Majú historici ÚPN vedomosť o tom, že počas komunistického režimu boli odsúdení na trest smrti aj z politických dôvodov, alebo sa tak nedialo?

Samozrejme ÚPN má vedomosť o tom, že v rokoch 1948 – 1989 boli na Slovensku vykonané politicky motivované popravy. Medzi naše úlohy patrí aj skúmanie rôznych foriem, resp. spôsobov perzekúcie, medzi ktoré patria aj popravy. Takže aj tie sú predmetom nášho výskumu. Totalitné režimy používajú na dobitie a udržanie moci veľmi široký repertoár perzekučných metód. Popravy politických odporcov sú jednou z najhorších foriem teroru totalitných režimov. Výnimkou nebol ani komunistický režim na Slovensku, resp. v Československu.

Vzhľadom nato, že ÚPN podľa § 8 (ods. 1) zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa má „vykonávať úplné a nestranné hodnotenie doby neslobody“, ako vníma ÚPN skutočnosť, že počas komunistického režimu mali byť odsúdení na trest smrti z politických dôvodov?

V komunistickom Československu sa k popravám z politických dôvodov pristúpilo nedlho po prevrate vo februári 1948, a to s cieľom upevniť pozície komunistickej strany. Popravy boli nástrojom k priamej likvidácii odporcov režimu – či už skutočných alebo domnelých. Najvyšší počet politicky motivovaných rozsudkov smrti v Československu bol vynesený za prezidentskej éry Klementa Gottwalda. Potom už ich počet výrazne klesal. Počet popravených z politických dôvodov v Československu v rokoch 1948 – 1989 dodnes nie je ustálený. Odhady sa pohybujú od 227 do 262 popravených. Za posledného popraveného z politických dôvodov sa považuje Vladivoj Tomek, ktorého popravili vo väznici na Pankráci 17. novembra 1960.

Jednou z úloh ÚPN je „systematicky zhromažďovať a odborne dokumentačne spracovávať všetky druhy informácií, dokladov a dokumentov vzťahujúcich sa na dobu neslobody. Spolupracovať s obdobnými inštitúciami v Slovenskej republike aj mimo nej, hlavne s archívmi.“ Zaujímali sa historici ÚPN o spisy odsúdených, aj tých, čo boli popravení počas komunistického režimu v archíve GRZVJS? Ak áno, k akým zisteniam doposiaľ dospeli?

Samozrejme, pre historika, ktorý sa zaoberá politickými procesmi po roku 1948 je návšteva Archívu Zboru väzenskej a justičnej stráže v Leopoldove nevyhnutná. Historici ÚPN tento archív navštevujú a hlavným prameňom sú pre nich osobné väzenské spisy, ktoré mapujú život obetí vo vyšetrovacej väzbe a aj vo výkone trestu. Využívam ho pri svojom výskume aj ja. Žiaľ, sú v ňom uložené iba osobné väzenské spisy osôb, ktoré sa narodili na území Slovenska. Ostatné sú uložené v Národnom archívu v Prahe.

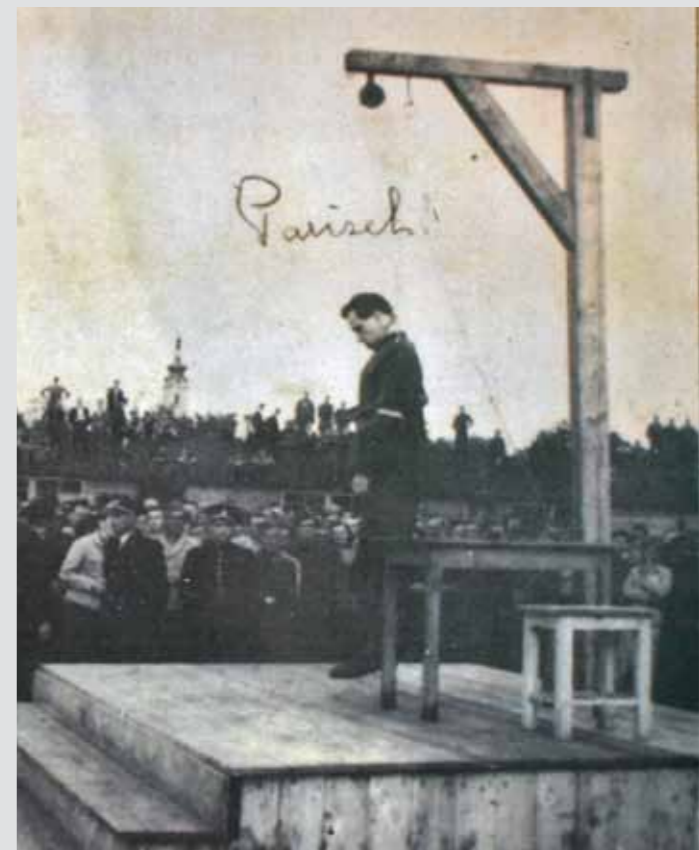
ÚPN sa už vo svojich publikáciách venoval aj problematike popravených z politických dôvodov v rokoch 1948 – 1989. V ÚPN vyšla kniha profesora Róberta Letza Odkaz živým. Prípad Alberta Púčika a spol., v ktorej popisuje tragický osud Alberta Púčika, Antona Tunegu a Eduarda Tesára, ktorých popravili z politických dôvodov 20. februára 1951. Ďalšou publikáciou sú Dokumenty k procesu s Viliamom Žingorom a spol. V tomto procese odsúdili na trest smrti Viliama Žingora, Samuela Bibzu a Ladislava Nosáka. Ďalšou publikáciou je monografia Vladimíra Palka ml. Bernard Jaško a spol. Odpor proti komunizmu v Zbore národnej bezpečnosti. V tomto procese boli na trest smrti odsúdení Bernard Jaško a Pavol Kalinaj. Tieto publikácie sú k dispozícii priamo v ÚPN, alebo v knižkupectvách a niektoré sú už dokonca aj voľne prístupné v elektronickej knižnici na našej webovej stránke. Niektoré prípady poprav z politických dôvodov záujemcovia nájdu aj na stránkach časopisu Pamäť národa. Dlhodobou v ÚPN pracujeme aj na projekte „Politické procesy na Slovensku po roku 1948 a následné rehabilitácie“, ktorý osobne zastrešujem. V dlhodobejšom horizonte sa pripravuje niekoľko knižných výstupov z tohto projektu.

Aké najčastejšie príčiny smrti sa uvádzali pri politicky motivovaných popravách?

V Československu, resp. na Slovensku sa od roku 1918 vykonával trest smrti obesením. Išlo o šibenicu typu „doska“ – povraz bol zavesený na kladke, ktorá bola pripevnená o dosku. Bol to obzvlášť krutý a neľudský spôsob obesenia. Pri tomto spôsobe si odsúdenec nezlomil väz, ale príčinou smrti bolo udusenie. Predsmrtná agónia trvala 8 – 14 minút. Samozrejme, veľa záviselo aj od zručnosti kata, aj tu sa dal zlomiť väz. Po roku 1945 existovali aj výnimky vo forme výkonu trestu smrti – v rámci retribučného súdnictva 7. marca 1947 odsúdili na trest smrti bývalého generála slovenského žandárstva Timotheusa Ištóka. Nepopravili ho však obesením, ale zastrelením. Dôvodom bola jeho vojenská hodnosť, pretože vojaci považovali popravu formou obesenia za ponižujúcu, a preto preferovali zastrelenie. V roku 1947 T. Ištókoví tzv. ľudovodemokratický režim vyšiel ešte v ústrety. Dovolím si tvrdiť, že po roku 1948 by predstavitelia komunistického režimu už také ústretové voči nemu (ale aj iným vojenským osobám) neboli. Dosvedčuje to aj prípad československého generála Heliadora Píku, ktorého komunisti v júni 1949 obesili.

Máte vedomosť o tom, že v čase neslobody boli aj popravy, ktoré sa vydávali za prirodzené úmrtia alebo nehody?

Nemám vedomosť, že by sa prirodzené úmrtia, alebo nehody vydávali za popravy. Stali sa však úmrtia pri brutálnom vyšetrovaní orgánmi ŠtB. Takéto prípady sa označili za „náhle úmrtia“. Tieto, samozrejme, neboli vtedajšími orgánmi vyšetrené, a preto dodnes zostávajú zahalené rúskom tajomstva. Pritom ide o desiatky a možno aj stovky osôb, ktoré ŠtB takýmto spôsobom doslova umučila. Hádám najznámejším prípadom je

V máji 1946 verejne popravili konfidenta klatovského gestapa Rudolfa Pařízka. Vľavo je autentická šibenica použitá pri poprave na snímku hore. Vystavené v Národnom muzeu v Prahe počas trilógie výstavy Smrt. Foto Mgr. Jaroslav Šejvl.

smrť kňaza Josefa Toufara, ktorého vo februári 1950 pri vyšetrovaní na smrť dobili príslušníci ŠtB. Z dnešného hľadiska môžeme tento akt jednoznačne označiť za vraždu.

Obdobie neslobody je charakteristické nielen vraždením na hraniciach a politicky motivovanými popravami, ale aj zotročovaním, lupením, ponižovaním a justičnými zločinmi a terorom proti nositeľom odlišných názorov. Dá sa povedať, koľko bolo celkovo obetí zločinov komunistického režimu v Československu?

Podobne ako pri politicky motivovaných popravách aj v tejto problematike výskum od roku 1989 značne pokročil, no napriek tomu konečné číslo počtu obetí komunistického režimu zatiaľ nepoznáme. Dnes evidujeme okolo 70 000 obetí komunistického režimu na Slovensku, no obetí bude určite viac. Obdobie rokov 1939 – 1989 však nebolo len o obetiach a protagonistoch fašistického a komunistického režimu na Slovensku. Bolo aj o obyčajných ľuďoch, ktorých nepostihla priama, resp. trestno-právna perzekúcia, ale museli sa v bežnom živote vyrovnávať s nástrahami, ktoré im pripravili vládnuce garnitúry. Ako to už býva, život šiel ďalej a ľudia sa prispôbili novým podmienkam. Najmä komunistický režim si lojalitu väčšiny „kupoval“ rôznymi sociálnymi opatreniami. Treba skonštatovať, že na veľké množstvo ľudí to aj zaberalo. Aj také bolo obdobie neslobody. Aj preto sa v zákone o Ústave pamäti národa hovorí o „úplnom a nestrannom“ hodnotení tohto obdobia. História totiž nie je čierna a ani biela. Historici preto musia pri jej hodnotení zobrať do úvahy všetky aspekty daného obdobia, nielen vytrhávať jeho parciálne časti a na základe nich hodnotiť. Podľa môjho názoru nám však pri úplnom a nestrannom hodnotení všetkých aspektov komunistického režimu (na rozdiel od režimu v období Slovenskej republiky 1939 – 1945) stále chýba ešte jedna dôležitá vec – dostatočný časový odstup. Historici, ktorí žili a pôsobili v období rokov 1948 – 1989 často pri jeho hodnotení podliehajú rôznym emóciám a zaužívaným ideologicko-politickým vplyvom. Preto si myslím, že až nastupujúca generácia historikov bude schopná úplne a nestranné zhodnotiť obdobie komunistického režimu na Slovensku.

Leto si každoročne vyberá svoju daň aj spomedzi motorkárov

Ako prísť na motorke bezpečne domov?

Počas slnečných dní je na slovenských cestách omnoho viac motocyklistov ako po iné dni. Len od roku 2013 na cestných komunikáciách zomrelo 40 motorkárov. O vývoji dopravných nehôd motocyklistov, ale aj prevencii pred nimi sme sa rozprávali s hovorkyňou Prezídia Policajného zboru **mjr. Ing. Denisou Baloghovou**.

Aký je vývoj dopravných nehôd motocyklistov za ostatné roky. Má stúpajúci či klesajúcu tendenciu?

V roku 2013 zavinili motorkári 348 dopravných nehôd, zomrelo 14 z nich. V roku 2014 zavinili motorkári 335 dopravných nehôd, zomrelo 19 z nich. V prvom polroku tohto roka zavinilo 158 motocyklistov dopravnú nehodu, o život prišli siedmi. Aj z týchto údajov je zrejme, že štatistika nehodovosti má klesajúci charakter. Avšak polícia aj počas letnej sezóny bude vykonávať viac dopravných bezpečnostných akcií s cieľom znížovania následkov na životoch a zdraví. Sú celoslovenského charakteru, ešte častejšie sú v regiónoch podľa aktuálnej dopravných bezpečnostnej situácie. Tieto opatrenia sú zamerané najmä na najzávažnejšie porušenia pravidiel cestnej premávky, teda maximálnej povolenej rýchlosti, nesprávneho spôsobu jazdy, požívania alkoholu a iných návykových látok vodičmi a podobne. Akákoľvek aktivita Policajného zboru, či už ide o preventívne akcie, napomenutia, alebo varovania nie

je účinná bez podpory samotných účastníkov cestnej premávky. Čo polícia nie je schopná ovplyvniť, je fatálne zlyhanie jednotlivcov pri nedodržaní dopravných predpisov, nepozornosť a neohľadupnosť voči ostatným účastníkom cestnej premávky.

Kedy dochádza najčastejšie k dopravným nehodám motorkárov?

Najčastejšie dochádza k nehodám počas motorkárskej sezóny, ktorej začiatok a koniec závisí predovšetkým od počasia. Kritickým obdobím je začiatok sezóny, kedy vyrážajú na cesty po dlhšej zimnej prestávke. Treba si uvedomiť, že v tomto období sú na ceste zvyšky posypového materiálu a štrk, čo značne sťažuje jazdu najmä v zákrutách a zvlášť u tých motorkárov, ktorí radi „klopiu“ svoje tátoše. Taktiež prílnavosť kolies ešte nie je taká, ako v lete, pretože aj keď teplota vzduchu je ideálna na jazdu, vozovka je ešte studená, čo zvyšuje nebezpečenstvo vzniku šmyku. Motorkári musia byť mimoriadne obozretní a predvídajúci vždy, pretože sa často stáva, že si ich ostatní vodiči včas nevšimnú, alebo nepredpokladajú, že sa k nim rýchlo priblížia. V praxi sa stretávame s prípadmi, kedy dôjde k dopravnej nehode na dlhom rovnom úseku mimo obce, ale aj v križovatkách, pri vchádzaní na hlavnú cestu, či pri prechádzaní zákrutami. Pozornosť by mali zvýšiť vodiči i samotní motorkári najmä v horských oblastiach. Oblúbenými trasami motorkárov sú napríklad Šturec, Donovaly, Čertovica, Dobšinský kopec a Pezinská Baba.

V koľkých prípadoch dopravných nehôd motocyklistov bol prítomný alkohol?

V prvom polroku tohto roka (2015) zavinilo 158 motocyklistov dopravnú nehodu, o život prišli siedmi, alkohol bol zistený u 14 motocyklistov. V roku 2014 zavinili motorkári 335 dopravných nehôd, zomrelo 19 z nich, pod vplyvom alkoholu bolo 47. V roku 2013 zavinili motorkári 348 dopravných nehôd, zomrelo 14 z nich, pod vplyvom alkoholu bolo 47 motocyklistov.

Zrážka motocykla s automobilom sa nezriedka končí smrťou. V koľkých prípadoch došlo k úmrtiu motorkára priamo na ceste? Viete prípadne, aký bol vekový priemer týchto zomrelých motocyklistov?

Minulý rok prišlo o život 19 motocyklistov. Do polovice júna tohto roka zomrelo 11 motocyklistov. Minulý týždeň v okrese Sabinov zomrel len 18 ročný motorkár, keď neprispôsobil rýchlosť jazdy svojim schopnostiam a narazil do betónového stĺpa. V posledný júnový deň vyhasol v Žiline život 43-ročného motocyklistu a jeho 22-ročná spolujazdkyňa zraneniam podľahla po prevoze do nemocnice. Pravdepodobnou príčinou bolo, že sa vodič osobného auta dostatočne nevenoval sledovaniu situácie v cestnej premávke a vošiel do jazdnej dráhy motorkárom.

Načo by mal dbať motorkár vtedy, keď sa chystá ísť s motocyklom na cestnú komunikáciu?

Po niekoľkých mesiacoch parkovania v garáži je dôležité pred prvou jazdou v novej sezóne skontrolovať technický stav motorky. Najmä mladí, neskúsení vodiči by mali jazdiť mimoriadne opatrne, kým si osvoja potrebné zručnosti a návyky. Hanbou nie je vyskúšať si jazdu na veľkom parkovisku alebo odľahlom mieste. Po investícii do drahých strojov by investícia do ochranného oblečenia a prilby mala byť samozrejmosťou. Oproti vodičom v autách majú nevýhodu, sú zraniteľnejší a pri páde im hrozia vážne zranenia či smrť. Netreba zbytočne riskovať, aj pomalšou (predpísanou) jazdou sa dá dostať do plánovaného cieľa. Pred akýmkoľvek manévrom, napríklad predbiehaním, treba byť obzvlášť predvídajúci, všimnúť si, či Vás vodič auta registruje vo svojom spätnom zrkadle. Nehovoriac o križovatkách, nie každý vodič auta je tolerantný a uvoľní Vám časť svojho pruhu.

Ako by mali jazdiť motocyklisti, aby predchádzali dopravným nehodám?

Nie za každú dopravnú nehodu je prirodzene zodpovedný motocyklista, ale v záujme vlastnej bezpečnosti by sa mali vyvarovať nebezpečnej jazde, porušovaniu dopravných predpisov a taktiež by si mali uvedomiť, že vodiči ostatných motorových vozidiel nie vždy predvídajú ich porušovanie pravidiel cestnej premávky. Hazardovať so svojim zdravím a životom sa nevypláca. Pri zrážke s autom, náraze do zvodidiel alebo šmyku na mokrej

Hovorkyňa PPZ mjr. Ing. Denisa Baloghová

cestě ťahá za kratší koniec vždy motocyklista. Vodiči ostatných motorových vozidiel by si mali uvedomiť, že:

- motocyklisti jazdia veľmi často vyššou ako povolenou rýchlosťou,
- často predchádzajú motorové vozidlá ako sprava, tak aj zľava,
- motocyklistov je možné ľahko prehliadnuť,
- pri predchádzaní motocyklistov je potrebné dodržiavať bezpečný odstup.

Nehodám motocyklistov môžu predchádzať nielen samotní motorkári bezpečnou jazdou, ale aj vodiči vyššou opatrnosťou počas jazdy.

Vodiči áut si musia uvedomiť, že na cestách už treba počítať aj s motorkármí. A tí sa zместia aj tam, kde autá nie. Azda najdôležitejšie je preto sledovať spätné zrkadlá a situáciu okolo auta, pretože motorkári jazdia často vyššou ako povolenou rýchlosťou a je ich ľahké prehliadnuť. Zhovievavosť je na nezaplatenie. Najmä v pomaly posúvajúcich sa kolónach áut, keď sa dvojkolesový stroj ľahko prešmykne povedľa áut a niekedy zľava i sprava. Len málokto vodič sa im stiahne a uľahčí presun. Pri ich predchádzaní treba dodržiavať bezpečný odstup. Každý manéver však treba robiť tak, aby nebol ohrozený nikto ďalší a nedošlo k dopravnej nehode. Každý vie, že k nešťastiu stačí zlomok sekundy. V praxi sa stretávame s prípadmi, keď vodič po nehode povie, že si pri vchádzaní na hlavnú cestu alebo odbočovaní motorkára nevšimol. Motorkári, ktorí mali šťastie a nehodu prežili, často priznajú, že do zákruty vošli príliš rýchlo, preto prešli do protismeru a keby tam stretli auto, už by tu neboli. Vždy treba jazdiť podľa svojich schopností a zručností, prispôsobiť sa stavu cesty, počasiu i ďalším okolnostiam, ktoré možno predvídať. Nech môžeme na konci roka konštatovať, že účastníci cestnej premávky majú za sebou veľa kilometrov bez nehôd.

Marcel Lincényi, foto archív PZ MV SR a Pavel Ondera

Urnu si môžete priniesť aj zo zahraničia, ale platíte clo

Zapáčila sa Vám na dovolenke urna, alebo truhla a zvažujete, či ju môžete cez hranice priniesť na Slovensko? Nenašli ste na slovenskom trhu tovar, ktorý by bol podľa vašich predstáv a chcete si ho objednať cez internetový obchod? Slovenské zákony to povolujú, ale budete platiť clo, pokiaľ nie sú v urne alebo truhle ľudské pozostatky, na ktoré platí príslušná legislatíva. O podmienkach dovozu urien a truhiel sme sa rozprávali s hovorkyňou Colného úradu Bratislava z Finančného riaditeľstva Slovenskej republiky Mgr. Katarínou Tehlárovou.

Hovorkyňa CÚ Bratislava FR SR
Mgr. Katarína Tehlárová

V akých prípadoch podlieha dovoz truhly alebo urny zo zahraničia clo?

Dovoz prázdnej truhly prípadne urny z tretích krajín v rámci neobchodného dovozu podlieha colnému konaniu. V prípade, že sú v truhle alebo urne dovážané telá alebo popol zosnulých osôb, sú tieto truhly a urny oslobodené od cla podľa článku 113 Nariadenia rady (ES) č. 1186/2009 zo 16. novembra 2009 ustanovujúce systém Spoločenstva pre oslobodenie od cla.

Ako je to v prípade prevozu ľudských pozostatkov a spolnotených pozostatkov z a do zahraničia?

V prípade dovozu mŕtvych a pozostatkov sa uplatňujú ustanovenia Dohody o prevoze tiel zosnulých osôb (ďalej len Dohoda) zaradenej do série európskych dohôd pod číslom 80, platnej od 19. 2. 1996 alebo Medzinárodného dohovoru o prevoze tiel mŕtvych osôb (ďalej len Dohovor) podpísaného dňa 10. 2. 1937 v Berlíne (uverejnený v Zbierke zákonov a nariadení pod č. 44/1938) alebo v súlade so zákonom č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve v znení neskorších predpisov (ďalej len Zákon).

Aké úkony robí colník pri presune rakvy s ľudskými pozostatkami cez hraničný priechod?

Colník je prítomný pri uložení tela do rakvy a pri jej uzatvorení, dohliada na predmety, ktoré sú ukladané do rakvy spolu s telom, pričom tieto predmety musí mať mŕtvy na sebe. Colník tiež dohliadne na riadne uzatvorenie rakvy. Po uzatvorení rakvy colník rakvu zabezpečí colnou uzáverou a vykoná kontrolu pasu mŕtveho. Colník uvedie na zadnú stranu pasu pre mŕtveho zoznam predmetov vložených spolu s mŕtvym do rakvy, uvedie číslo uzávery a svoje údaje, ktoré potvrdí odtlačkom služobnej pečiatky a svojim podpisom. Na hraničnom priechode colník kontroluje úplnosť údajov uvedených v pase, či pas pre mŕtvolu je potvrdený oprávneným

orgánom a colníkom prítomným pri uložení mŕtveho do rakvy, neporušenosť rakvy a colnej uzávery. Pri dovoze mŕtveho na územie spoločenstva colník kontroluje, či rakva s mŕtvym spĺňa podmienky ustanovené Dohodou, Dohovorom alebo Zákonom.

V prípade, že preprava podlieha Dohode alebo Dohovoru, colník kontroluje aj úplnosť údajov uvedených v pase pre mŕtvolu. V prípadoch, že dovoz rakvy s mŕtvym nepodlieha Dohode alebo Dohovoru, je potrebné predložiť pas pre mŕtvolu príslušnej diplomatickej misii alebo konzulárnemu úradu SR. Colník kontroluje správnosť vyplnenia pasu pre mŕtvolu.

Za akých okolností colník neumožní dovoz mŕtveho na územie Slovenskej republiky?

Ak osoba, ktorá vykonáva dovoz mŕtveho na územie spoločenstva, nepredloží pas pre mŕtvolu alebo rakva s mŕtvym nespĺňa náležitosti ustanovené Dohodou, Dohovorom alebo Zákonom (napr. je použitý nepredpísaný druh rakvy), colník neumožní vstup rakvy s mŕtvym na územie spoločenstva. Obdobný postup sa použije aj pri prevoze rakvy s mŕtvym cez územie spoločenstva.

Vyjadruje sa Colný úrad k prevozu a dovozu urien so spolnotenými pozostatkami?

Na dovoz a prevoz urien so spolnotenými pozostatkami nie je potrebné žiadne povolenie a od osôb vykonávajúcich ich dovoz a prevoz colné orgány nebudú vyžadovať žiadne doklady. Na požiadanie pozostalých, pohrebnej služby, prípadne inej osoby, môže colník pri vývoze z územia spoločenstva urnu uzavrieť colnou uzáverou. Túto skutočnosť vyznačí na doklade o vykonaní kremácie, prípadne na inom doklade sprevádzajúcom urnu.

Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera a CÚ Bratislava

Na palubu lietadla si môžete zobrať aj schránku s popolom

Letecké spoločnosti, ktoré lietajú z Letiska M. R. Štefánika, umožňujú prepravu ľudských pozostatkov v urnách, dokonca ako súčasť príručnej batožiny na palube lietadla. Podmienkou však je, že urna nemôže byť vyrobená z kovu, keramiky alebo žuly, je riadne označená adresou, chránená proti poškodeniu a samotný cestujúci vie doložiť potvrdenie o kremácii a úmrtný list.

Hovorkyňa Letiska M. R. Štefánika
Mgr. Veronika Ševčíková

O prevoze urien a rakiev nerozhoduje Letisko M. R. Štefánika, ale je na každej leteckej spoločnosti, ktorá z Bratislavy lieta, či takýto prevoz umožňuje alebo nie. „Informácie o týchto možnostiach nájde cestujúci v prepravných podmienkach leteckých spoločností uvedených na ich webových stránkach,“ konštatovala hovorkyňa Letiska M. R. Štefánika Mgr. Veronika Ševčíková s tým, že letisko Bratislava si nevedie podrobné štatistiky o počte prepravených urien a rakiev zo/do Slovenskej republiky.

Letecká spoločnosť Ryanair podľa nej umožňuje prepravu urien ako príručnú batožinu na palube lietadla nad rámec jedného bezplatného povoleného kusu príručnej batožiny. Cestujúci však musí mať pri sebe kópiu úmrtného listu a certifikát o kremácii. Ľudské pozostatky musia byť bezpečne umiestnené vo vhodnej nádobe s uzatvárateľným vekom a chránené proti porušeniu. Poplatok za prevoz urny spoločnosť nevyžaduje. Prevoz rakiev neumožňuje.

Ako ďalej informovala hovorkyňa Mgr. Veronika Ševčíková, letecké spoločnosti Travel Service, flydubai aj České aerolinie umožňujú bezplatnú prepravu ľudských pozostatkov v urnách ako súčasť príručnej batožiny na palube lietadla. Urny nesmú byť vyrobené z kovu, z keramiky alebo zo žuly, musia byť označené adresou a chránené proti poškodeniu. Je potrebné predložiť potvrdenie o kremácii a úmrtný list. Všetky tri letecké spoločnosti umožňujú aj prepravu ľudských pozostatkov v rakvách v nákladnom priestore lietadla. Tie musia byť umiestnené v chladiacom batožinovom priestore v cinovej alebo v olovenej rakve, vonkajší obal môže byť z dreva. Leteckej spoločnosti treba preukázať potrebnú dokumentáciu vrátane úmrtného listu, potvrdenia z ambasády a pod.

O bezpečnostných opatreniach platiacich na letiskách, vrátane zakázaných predmetov, ktoré nemožno vziať na palubu lietadla, sa mohli záujemci dozvedieť aj na krátkej prednáške zamestnancov bezpečnostnej ochrany letiska počas Dní otvorených dverí, ktoré sa konali 13. – 15. augusta 2015. Bratislavské letisko

M. R. Štefánika tento rok otvorilo svoje brány verejnosti už po tretíkrát. Najväčšie slovenské civilné letisko počas exkurzie navštívilo 1 200 návštevníkov, ktorí sa vopred zaregistrovali cez webovú stránku letiska www.bts.aero.

Návštevníci absolvovali prehliadku verejnej aj neverejnej časti terminálu. Na úvod každej z exkurzií si vo verejnej časti odletového terminálu letiska mohli prezrieť vystavenú pyrotechnickú techniku zamestnancov Hraničnej a cudzineckej polície Ministerstva vnútra SR, vrátane balistických kufrov či vozidla dynasafe a videli ukážku práce policajných psovodov. Zamestnanci Colnej správy prezentovali zakázané dovážané predmety (krokodílie čižmy, slonie kly a podobne). Zalietáť na leteckom simulátore návštevníkom bratislavského letiska umožnila Katedra leteckej dopravy FPEDAS Žilinskej univerzity v Žiline, čo bola jedna z noviniek a lákavých atrakcií tohto ročníka DOD.

„Na odstavnej ploche na návštevníkov čakal aj tento rok vystavený vládny špeciál Tupolev TU-154 patriaci Leteckému útvaru Ministerstva vnútra SR. Novinkami oproti minulému roku boli ukážka lietadla používaného pri leteckých výcvikoch Diamond DA-20 patriaceho leteckej škole Jet Age a lietadla Zlin Z-142 patriaceho Katedre leteckej dopravy FPEDAS Žilinskej univerzity v Žiline, používaného pre základný výcvik pilotov. Ďalšou novinkou bola ukážka vrtníka Mi 171 z Leteckého útvaru Ministerstva vnútra SR. Už tradične mohli návštevníci vidieť aj letiskovú techniku, konkrétne hasičské vozidlo Scania a ukážku práce zamestnancov biologickej ochrany letiska – ukážku dravca, jeho vybavenie (bydlo, ošatenie sokoliar),“ dodala hovorkyňa Letisko M. R. Štefánika Mgr. Veronika Ševčíková s tým, že samozrejmosťou bolo sledovanie vybavovacieho procesu na ploche letiska, vzletov a pristátí lietadiel a práce zamestnancov letiska v celom vybavovacom procese.

Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera a letisko M.R. Štefánika

Deti, ktoré sa stali anjelmi. Nezabúdame na ne...

„Nikdy nezabudneme na deti, ktoré nás opustili.“ Toto je poslanstvo internetového portálu Nezabudneme.sk, ktorý založila pred dvomi rokmi Soňa Rebrová. Mať dieťa a prísť o neho, to je najhorším údelom, aký môže rodičov postihnúť. Ak sa chcú podeliť so svojim smútkom, majú možnosť na web pridávať príbehy a fotografie svojich detí, ktoré svoj boj s chorobou prehrali, či odišli úplne nečakane. Delia sa so svojimi spomienkami, so svojou bolesťou... to jediné im po ich ratolestiach na tomto svete ostalo.

Prečo ste založili web určený spomienkam rodičov na deti, ktoré ich opustili?

V neziskovej organizácii ŽELAJ SI sa snažíme plniť sny detí, ktoré bojujú s ťažkou chorobou. Vždy nás mrzelo, keď niektoré z „našich“ detí boj s chorobou prehralo. Zdalo sa nám nefér „zabudnúť“ na ne, už nikdy ich nespomenúť. V srdciach rodičov aj v našej pamäti budú navždy. Preto sme sa rozhodli založiť stránku www.nezabudneme.sk. Na ich pamiatku, aby boli navždy v našej pamäti. Lebo boli tu, poznačili naše životy, a potom odišli.

Stretli ste sa aj vy vo vašom živote so situáciou, keď ste prišli o dieťa či milovaného človeka?

Keď sa mi narodili deti, otec ochorel na rakovinu. Rok a pol ho choroba zožierala, musela som sa starať o neho a o dve malé deti, bolo to veľmi náročné. Deti sa pýtali, prečo má starký diery v bruchu a čo sa mu stalo. Nikdy ho nepoznali ako veselého a dobrého človeka, akým bol. Bolo to určite najnáročnejšie obdobie môjho života. Najviac ma však mrzelo, ako sa mu všetci otočili chrbtom. Nikto ho neprišiel pozrieť. Zo slovami, že sa na to necíti, že si ho chcú zapamätať takého, aký bol, že ho nechcú vidieť trpieť... Bolo to, akoby sa na neho všetci v ťažkých chvíľach vykašľali. Nesúhlasím s tým. Smrť čaká každého z nás, treba sa jej postaviť priamo. Neokolkovať, nevyhýbať sa. Zomierajúci človek je taký istý, ako vždy bol. Len má bolesti.

Čo vedie rodičov k tomu, aby sa verejne zverovali so svojimi myšlienkami na zosnulé deti verejnosti? Nechce smútok človek prežívať viac sám so sebou?

Niektorí rodičia dusia svoje pocity v sebe, niektorí sa chcú vypísať, vyzálovať. Každý to znáša individuálne. Ale všetci sverne hovoria: „Nedá sa to zvládnuť, ale zvládnuť to prosto musíte.“

Aké má človek pocity po smrti milovaného dieťaťa – ide skôr o smútok, bolesť, zlosť? Čím všetkým si prechádza rodič a ako sa má s novou situáciou vysporiadať?

Všetko, čo spomínate. Je to najmä smútok a bolesť. A veľmi často aj sebaobviňovanie. Ak by som si všimol tú chorobu skôr... Ak by mu nepodali tie lieky, ale iné... Mal(a) som tomu zabrániť. Keby som to bola vedela, neurobím toto... Kamarátke zomrelo dieťaťko na hrudi v nosiči. Pri srdci. Nik nevie prečo, zrejme syndróm náhleho úmrtia dieťaťa. A ona si dodnes myslí, či nebola na vine... Nepridusila som ho? Možno keby bola malá v kočíku a nie v nosiči... To sú pocity, ktorých sa nezbaví asi nikdy.

Sú isté rozdiely v prežitkoch rodičov, ktorých dieťa zomrelo následkom dlhodobej choroby, alebo náhle?

Ťažko povedať. Osobne si však myslím, že keď dieťa zomrie následkom dlhodobej choroby, môžete sa na to aspoň ako-tak podvedome pripraviť. Hoci v srdci si to neprípúšťate, vidíte, ako dieťa chradne, trpí. Keď svoj boj prehral, môžete si povedať: aspoň sa už netrápi. A ste na to aspoň trochu pripravení. Poznám aj rodičov, ktorí dieťa stratili náhle. Bolo tu a o pár hodín zrazu nie je... Mnohí z nich sa z toho nespamätali ani po rokoch. Je to pre nich príliš veľký šok.

Mgr. Soňa Rebrová, predsedníčka a zakladateľka neziskovej organizácie ŽELAJ SI, už deviaty rok plní sny ťažko chorým a zomierajúcim deťom. Ročne potešia 100 až 120 detí zo všetkých kútov Slovenska. Všetci malí pacienti snívajú najmä o jednom – aby boli zdraví. Niektorí majú šancu dostať sa zo svojej choroby, iní už tušia, že je to nemožné. Portál NEZABUDNEME funguje dva roky a je určený pre rodičov, ktorí sa môžu navzájom povzbudzovať v ťažkej situácii – keď stratili svoje milované dieťa.

Hovorí sa, že najhorší je prvý rok, kedy sa rodič musí vysporiadať s danou situáciou. Je to naozaj tak? Zvládajú to muži i ženy rovnako, alebo sú tam badať určité rozdiely?

O mužoch je známe, že často radšej mlčia, uzatvárajú sa do seba. Ženy sa potrebujú vyrozprávať, vyliat svoj žiaľ. Najhoršie je, keď sa ich cesty nestretnú. Ona o tom chce rozprávať, on nie... Ostávajú obaja sami vo svojom žiali. Niektoré manželstvá smrť detí nevydržia a rozpadnú sa. Čo je najťažšie? Prežiť to.

Čo rodičia najčastejšie lutujú, pokiaľ ide o to, čo nestihli povedať či prežiť so svojimi deťmi, o ktoré prišli? Zverujú sa na vašom blogu aj o týchto pocitoch?

Najviac lutujú, že ich dieťa svoj boj nevyhralo, hoci do toho dali všetci všetko. Veľa viery, náročných vyšetrení, liekov, odvahy. Dali do boja všetko, a aj tak prišli o všetko...

Zuzana Voštenáková

Tri príbehy rodičov, ktorí sa rozhodli podeliť so spomienkami na svoje deti

• Mamička Dominiky porozprávala podobnú skúsenosť ako som mala ja. Jej chorej dcérke sa spolužiaci otočili chrbtom. Nechodili za ňou do nemocnice, nenavštevovali ju doma. Hovorí, že dni bez nej, to sú najťažšie chvíle života. Každú chvíľu jej ju niečo pripomína: „Pri tejto pesničke sme na onkológii tancovali. Dnes by si mala meniny. Takto pred rokom sme sa spolu ešte rozprávali...“

• Maminka malej Michalky rozpráva o tom, ako jej dieťaťko zomrelo pritisnuté na jej hrudi. „Dcéрка, Lúbim ťa nadovšetko a vždy budem. Priniesla si mi lásku, šťastie svetlo. Bola si a vždy budeš ten najkrajší dar, moje milované dieťa. Strávili sme spolu 9 mesiacov, čo si bola v mojom brušku. A dotýkať som sa ťa mohla ešte 10 dní. Ďakujem ti za ne.“

• Ďalšia maminka píše: „Ťažko je uveriť, že tvoje srdiečko, Simonka, nebije. Ťažko je pochopiť, že ty už nežiješ! Nedá sa to vysvetliť, nedá sa to pochopiť, nedá sa to zmeniť a nedá sa s tým zmieriť! To, že sa rany zahoja, je len mylné zdanie... V srdciach maminky a ocka je len bôľ, v očiach slzy a večné spomínanie!“

Zdroj: Nezabudneme.sk

pola
ŠTEFAN POLÁČEK

NAJVÄČŠÍ VEĽKOOBCHOD SMÚTOČNÝCH POTRIEB, POMNÍKOV A GRANITU

RÚČKY • KRÍŽE • ČALÚNENIA • OZDOBY NA TRUHLY
OBLEČENIE PRE PRACOVNÍKOV POHREBNEJ SLUŽBY
POMNÍKY • URNY • GRANIT • MRAMOR • SOCHY

OD JÚNA 2015 V NOVÝCH VÝROBNO-SKLADOVÝCH PRIESTOROCH
NA TABLÁCH 2, PREŠOV

Štefan Poláček POLA
Bardejovská 66, Prešov - Ľubotice
pola@pola.sk | sklad@pola.sk

www.pola.sk
www.pomniky.com

OBJEDNÁVKY

Sklad: 0905 604 020

Kancelária: 0517 582 035

V Lučenci bol pri zámene tiel zosnulých žien porušený zákon

V prípade medializovanej zámene tiel zosnulých žien v Lučenci vo februári tohto roku bol porušený zákon o pohrebníctve. Konštatoval to Regionálny úrad verejného zdravotníctva (RÚVZ) so sídlom v Lučenci, ktorý na základe podnetu redaktora odborného časopisu Slovenské pohrebníctvo vykonal štátny zdravotný dozor.

V záujme potvrdenia medializovaných informácií, ale predovšetkým pre očistenie dobrého mena serióznych pohrebných služieb, sme ešte 31. marca 2015 oslovili regionálneho hygienika Regionálneho úradu verejného zdravotníctva so sídlom v Lučenci MUDr. Jarmilu Lehotayovú, MPH s otázkou, či RÚVZ so sídlom v Lučenci prešetroval prípad zámene dvoch tiel v Lučenci, respektíve, či dostali k tejto veci nejaký podnet. „Na základe Vašej žiadosti Vás informujem, že k uvedenej veci sme nedostali žiadny podnet a stanovisko do médií bolo dané hovorkyňou Úradu verejného zdravotníctva SR Mgr. Skalickou: Zákon o pohrebníctve neupravuje takto vzniknutú situáciu, keď pohrebná služba omylom pochová do hrobu inú mŕtvu osobu,“ konštatovala v odpovedi regionálna hygienička RÚVZ SR so sídlom v Lučenci MUDr. Jarmila Lehotayová, MPH.

Vzhľadom na nečinnosť regionálneho úradu v tejto veci sme preto 14. apríla 2015 podali podnet na prešetrenie celej veci priamo na hlavného hygienika Slovenskej republiky prof. MUDr. Ivana Rovného, PhD., MPH, ktorého sme zároveň upozornili na možné porušenia zákona. O opodstatnenosti našej žiadosti svedčí aj skutočnosť, že 22. apríla 2015 sme prijali informáciu o tom, že ÚVZ SR požiada RÚVZ so sídlom v Lučenci o prešetrenie predmetnej situácie a informovanie o výsledkoch šetrenia. Následne v prípade zámene zosnulých žien v Lučenci vykonal RÚVZ so sídlom v Lučenci štátny zdravotný dozor s cieľom prešetriť dodržiavania zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve.

Porušenia odhalil štátny zdravotný dozor

Na základe štátneho zdravotného dozoru bolo zistené, že došlo k porušeniu § 7 ods. 1) zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve, nakoľko nebolo vykonané označenie transportného vaku identifikačnými údajmi zosnulej osoby pri prevoze z DSS do domu smútku. „Na základe skutkových zistení RÚVZ so sídlom v Lučenci pristúpil k začatiu správneho konania o uložení pokuty za správny delikt na úseku pohrebníctva podľa § 33 ods. 10) zákona č. 131/2010 Z. z. Zároveň bolo zistené, že pred vykonaním exhumácie RÚVZ so sídlom v Lučenci nebol požiadaný o vyjadrenie podľa § 19 ods. 8) písm. a). V zmysle platného znenia zákona však takéto konanie nemožno klasifikovať ako správny delikt na úseku pohrebníctva,“ uvádza sa v stanovisku, ktoré nám poskytla hovorkyňa Úradu verejného zdravotníctva SR Mgr. Lenka

Skalická s tým, že Úrad verejného zdravotníctva v súčasnosti pracuje na novelizácii zákona o pohrebníctve, v ktorej budú navrhnuté povinnosti pohrebných služieb ako aj zariadení sociálnych služieb tak, aby sa zabránilo zámienam mŕtvych tiel.

„Informácie v médiách nemusia byť automaticky registrované orgánmi dozoru. Orgány dozoru považujú za podnety tie podania, ktoré sú im priamo doručené, či už fyzickými alebo právnickými osobami, resp. inými orgánmi verejnej správy,“ odpovedala hovorkyňa ÚVZ SR Mgr. Lenka Skalická na našu otázku, prečo medializovanie celej témy v celoslovenských médiách s charakterom mediálnej témy, nebolo dostatočným podnetom, respektíve dôvodom preto, aby RÚVZ Lučenec začal sám v tejto veci sám konať.

Priznal chybu

Telá zosnulej Pavly († 80) a Ludmily († 88) mala v Lučenci zameniť pohrebná služba Jána T. „Od začiatku roka je veľké množstvo úmrtí. Veľmi podobné panie sme označili cedulkami, ktoré však spadli. Bohužiaľ, stalo sa to, čo sa mi za 24 rokov môjho pôsobenia ešte nestalo. Je mi to veľmi ľúto,“ povedal vtedy majiteľ pohrebnej služby pre denník Nový Čas.

Marcel Lincényi, foto redakcia

Hore cintorín, kde k zámene prišlo, dole miesto posledného odpočinku Pavly K.

KONFERENCIA ŠTÁTOV V4 - OSTRIHOM

Naši maďarskí kolegovia pripravili druhý ročník Medzinárodnej konferencie o pohrebníctve štátov V4, ktorá je pokračovaním začatej cesty spolupráce štyroch štátov Európy.

Prezident OTEI - Národnej asociácie pohrebníctva a priemyslu v Maďarsku, Horváth József na prvom ročníku povedal: „Chceli by sme vytvoriť a zaregistrovať Višegrádsku pohrebnú organizáciu, ktorá by mohla robiť podobné štúdie, aby sme sa vedeli jeden od druhého učiť z našich chýb. Višegrádska pohrebná organizácia by ďalej mohla vybudovať spoločný etický kódex, ale aj upozorňovať na legislatívu v pohrebníctve v ostatných členských štátoch Európskej únie.“

Slovensko bude na konferencii zastupovať SAPaKS (Slovenská asociácia pohrebných a kremačných služieb), na čele so svojim predsedom Ladislavom Strížom. Témy na stretnutí budú skutočne zaujímavé, slovenská strana sa podelí s ostatnými účastníkmi o skúsenostiach spolupráce v pohrebníctve, prednesie Ladislav Stríž. Problematiku zvyklostí rozlúčk z hľadiska cirkví a taktiež práce so smútiacimi pod názvom: „Pohrebná kázeň v kontexte pastorálnej starostlivosti“, odprezentuje Doc. ThDr. Albín Masarik, PhD.

Naša redakcia pripraví zo záverov konferencie reportáž, ktorú si budete môcť prečítať už v nasledujúcom vydaní.

Text a fotografia Pavel Ondera

V tejto časti komplexu ostrihomskej Katedrály bude prebiehať Druhý ročník konferencie štátov V4 o pohrebníctve

Pohrebníctvo Ecker
Kompletné pohrebné služby

Poskytujeme služby v okresoch
Malacky - Skalica - Senica

www.pohrebnictvo-ecker.sk

Kontakt: 34/772 2495

NON STOP: 0905 522 662, 0905 522 663

TOPA

ECO - URNA

www.topa.sk

Urna je vyrobená z ekologicky rozložiteľných materiálov

Kontakt: 0903 910 656
topa@topa.sk

Profesionálna
pohrebná služba
Ladislav Stríž

NON STOP 0903 765 309
www.pohrebnasluzba.sk

Tri generácie v pohrebníctve
60 rokov skúseností a praxe

Trojičné námestie 12
Podunajské Biskupice
Bratislava

DOMINE
POHREBNÉ SLUŽBY
TEMETKEZÉSI SZOLGÁLTATÁSOK

Nám.Á. Vámbéryho 53/10B, 929 01 Dunajská Streda
NON STOP 0917 464 354, 031 550 11 31, www.domine.sk

Pes vycvičený na vyhľadávanie mŕtvoloňného pachu, je nenahraditeľným pomocníkom polície

Inštruktor: „Je to živý tvor, ale nevie vám napríklad povedať, že ho dnes bolí hlava.“

Podľa mienky odborníkov, slovenská služobná kynológia ako súčasť Policajného zboru patrí na európsku špičku. Špeciálne vycvičené psi sú významným pomocníkom príslušníkov PZ pri odhaľovaní a objasňovaní rôznej trestnej činnosti, ale neoceniteľní sú napr. aj pri hľadaní nezvestných osôb v zložitých prírodných podmienkach, v snehových lavínach či v sutinách po zemetrasení alebo inej živelnnej pohrome, prípadne po priemyselnej havárii.

Verejnosti sú známi najmä policajní psi, schopní vyhľadávať drogy či iné omamné a psychotropné látky. Menej sa už vie, že polícia cvičí aj psov na vyhľadávanie tiel nebohých osôb pod zemou alebo pod vodnou hladinou. Viac nám v rozhovore povedal npor. Michal Ďurica, inštruktor, referent Strediska špeciálneho výcviku služobných psov Odboru kynológie a hipológie na Prezídium PZ.

Povedzme si najprv, že v podmienkach Policajného zboru delíme služobnú kynológiu na tzv. klasickú, kde sa pes učí napríklad stopovať, zvládať obranu či zadržať osobu. Títo psi slúžia najmä v poriadkovej polícii. V špeciálnej kynológii využívame mimoriadne vyvinutý čuch psov, cvičíme ich na vyhľadávanie rôznych pachov, napr. zbraní, drog, výbušnín, ale aj tabakových výrobkov či dokonca eurobankoviek. Máme v súčasnosti aj dvanásť psov vycvičených na vyhľadávanie mŕtvoloňného pachu. Ja sám mám viacerých psov špecializovaných na záchranárske práce, na drogy, mám obranára, ale aj – v našom žargóne – tzv. mŕtvolkára.

Je možné použiť jedného psa na vyhľadávanie rôznych pachov? Nie. Podobne ako lekár má svoju špecializáciu, aj každý pes môže byť pripravený iba na vyhľadávanie jedného druhu pachu. Tak napríklad záchranársky pes vníma pach živých ľudí, nebohého si nevšimne, u psov, používaných na vyhľadávanie tiel nebohých, je to opačne. Pes, samozrejme, cíti všetky pachy, ale cvičený je len na označovanie jedného druhu pachu.

Služobná kynológia je doménou len Policajného zboru? Venujú sa jej viaceré zložky. Psov záchranárov má najmä Horská záchraná služba, ktorá je súčasťou Ministerstva vnútra SR, služobných psov majú napríklad aj hasiči v Bratislave, colníci i príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže, ktorí majú aj vlastné výcvikové strediská. Chovu a výcviku sa venujú aj viaceré občianske združenia.

Ako sa cvičí pes na vyhľadávanie mŕtvoloňného pachu? Medzi ľuďmi aj v tomto smere koluje množstvo povier. Pri výcviku týchto psov určite nepoužívame mŕtve telá ani ich časti, tak ako zo psov, tzv. drogárov, nerobíme narkomanov, neučíme ich konzumovať drogy. Každý, aj biologický pach má svoje chemické zloženie, ktoré sa dnes dá nahradiť chemikáliou, alebo používame napachovanú látku. Pes vníma mŕtvoloňný pach, čo je vlastne pach rozkladu bielkovín. Aj pes záchranár dokáže nájsť mŕtve telo, práca špecializovaných psov na vyhľadávanie mŕtvých tiel je však oveľa precíznejšia, niekedy psovi stačí pár kvapiek krvi a dokáže identifikovať

miesto nálezu s veľkou presnosťou. Pre psovoda je dôležitá každá zmena v správaní psa. Môže to byť čo len zmena postoja, vztýčenie chvosta či inak postavené uši. Psovod pritom psovi pomáha sondou, ktorá napr. pomôže uvoľniť mŕtvoloňný pach spod zeme. Je to veľmi jemná, presná práca, psovod musí byť so psom dokonale zohratý. Čiže pes na vyhľadávanie mŕtvoloňného pachu je cvičený tak ako ostatné – odmenou za nájdenie toho správneho pachu je mu pohladenie, pamlsok alebo loptička. Pre psa je takáto práca hrou, naučí sa, čo chce psovod a teší sa, keď ide pracovať, pretože to nevníma ako povinnosť, ale ako hru, za ktorú dostane odmenu.

Ako dlho trvá výcvik takto špecializovaného psa? Treba si uvedomiť, že každý služobný pes začína výcvik prakticky vo chvíli, keď ho dostane psovod do opatery, teda od dvoch mesiacov. Učí sa reagovať na meno, učí sa, čo môže a čo nie, čo je odmena a čo trest, prebieha jeho socializácia, musí poznať prostredie, v ktorom sa pohybuje, aby sa napríklad nezľakol schodov. Keď má pes približne 1,5 roka, ide do základného 12-týždňového kurzu. Špeciálna kynológia je u nás sústredená v Devínskej Novej Vsi, klasická vo výcvikovom stredisku v Malých Levároch. Po 12 týždňoch pes dostane certifikát, že je spôsobilý vyhľadávať mŕtvoloňný pach pre potreby Policajného zboru. Výcvik je však nepretržitý, pes si musí neustále obnovovať návyky, ktoré sa naučil. Každý rok chodí na preskúšanie, dvakrát do roka absolvuje špecializovaný päťdňový výcvik, musí obhájiť svoju kvalifikáciu. Pre mladších psov je kategória M1, kde musí preukázať poslušnosť na vodidle na 75 percent a vyhľadávanie pachu na 80 percent. Kategória M2 je pre skúsených psov, kde plnia tieto úlohy bez vodidla.

Čo keď má pes práve svoj „zlý deň“? Keď neuspeje pri skúške, o tri mesiace ide na reparát, ale u našich psov, cvičených na mŕtvoloňný pach, sa to ešte nestalo. Najťažšou skúškou je pre psa i pre psovoda vyhľadávanie mŕtvoloňného pachu pod vodnou hladinou. Psovod musí dobre poznať pohyb vodných prúdov, ktoré dokážu odniesť pach až 150 metrov od zdroja.

Akým spôsobom prebieha ich nasadenie do akcie? Psi na vyhľadávanie mŕtvoloňného pachu sú rozmiestnené pri krajských riaditeľstvách PZ. Niekedy sú potrební na jednom mieste aj viacerí, pretože pes napríklad nedokáže intenzívne pracovať 12 hodín, najmä v ťažšom teréne sa rýchlo unaví.

Kde ich najčastejšie nasadzujete? Pomerne časté je vyhľadávanie tiel ľudí, ktorí sa nevrátia z lesa, napríklad turisti alebo hribari mimo turistických

chodníkov, aj v rôznych húštinách a odlahlých miestach. Často bývajú veľmi nenápadne oblečení, ležiace telo splynie s okolitým terénom. Máme množstvo príkladov, keď telo v lese nenašla celá rojnica policajtov, ale našiel ho veľmi rýchlo pes. Takisto je pes neoceniteľný pri vyhľadávaní v zemi zakopaných tiel, zväčša ide o obeť trestnej činnosti, keď sa pachateľ takto chce zbaviť tela obete.

Aké sú vlastne reálne možnosti takéhoto psa? V akej hĺbke ešte dokáže objaviť telo a po akom čase od smrti?

Je to veľmi rozdielne v závislosti od podmienok, napríklad od charakteru pôdy či poveternostných podmienok. Mŕtve ľudské telo je už po hodine od smrti toxické a pes ho dokáže zacítiť. Viac vám z taktických dôvodov nepoviem. Pes je živý tvor, ale nevie vám povedať, že ho dnes bolí hlava alebo sa cíti unavený a nič ho nebaví. Preto jeho výkon môže kolísať. Pri vyhľadávaní je však nenahraditeľný. Dodnes vo svete neexistujú špeciálne prístroje, ktoré by dokázali zachytiť a analyzovať pachy v takej nízkej koncentrácii, ako to dokáže pes. Keď je dobre vycvičený a vo forme, jeho výkon je naozaj obdivuhodný. Nášho psa sme napríklad nasadili vo veľkej záhrade, kde mala byť dávnejšie zakopaná mŕtvola. Ani podrobná obhliadka miesta činu príslušníkmi PZ nepriniesla výsledok, nebolo vidieť žiadne zmeny na povrchu pôdy, vôbec nič. Pes objavil miesto, kde bola zakopaná mŕtvola, asi za tri minúty, rovnako rýchlo našiel inde zakopaný krvavý rýľ a lopatu.

Ako dlho je takýto pes takpovediac schopný služby?

Je to veľmi rozdielne. Niektorý pes neplní úlohy už ako osemročný, máme však aj dvanásťročných psov so stopercentným výkonom. Na mŕtvoloňný pach máme vycvičeného jedného labradora, ostatné sú nemecké a belgické ovčiaky. Pre nás sú tieto psiská veľmi dôležité. Pes na vyhľadávanie mŕtvoloňného pachu mnohokrát skráti psychickú traumu pozostalých, ktorí už takmer s istotou vedia, že stratili blízku osobu, ale chceli by ju aspoň dôstojne pochovať. Často strávim so psami v lesoch aj niekoľko dní, ale keď telo nájdeme, vždy máme pocit uspokojenia.

Mgr. Peter Ondera, foto Nevolný

VEĽKOOBCHOD S URNAMI A POHREBNÝMI POMÔCKAMI

vytex dp s.r.o. www.vytex.sk email: info@vytex.sk Tel: 0911 238 978

Čo je pre nás dobré umieranie? Náhla smrť bez bolesti

Slová umieranie a smrť v nás zvyčajne vyvolávajú smútok a zúfalstvo. Často si nechceme priznať vlastnú smrteľnosť a hovoriť o tom, že sa blíži koniec. V Česku každoročne zomiera okolo 105 000 ľudí, pričom takmer k 60 percentám úmrtí dochádza priamo na lôžkach nemocníc. Pre porovnanie, na Slovensku počet úmrtí prekračuje ročne 50-tisíc. Bolestivého umierania sa niektorí pacienti boja viac ako smrti samotnej. Aby umieranie nebolelo, tomu pomáha takzvaná paliatívna starostlivosť, ktorá sa poskytuje pacientom v poslednom štádiu života. Viac o tom, čo pre človeka znamená „dobrá“ a dôstojná smrť a ako čo najviac uľahčiť záverečné chvíle zomierajúcemu, hovorí MUDr. Ondřej Sláma, Ph.D., onkológ a paliatívny lekár Masarykovho onkologického ústavu v Brne.

Fakty sú neúprosné. Umierame najmä v nemocniciach
Smrť je pre mnohých Slovákov tabu. Akoby sme nechceli mať na očiach starších, chorých, zomierajúcich... Odchádzanie sa odohráva za múrmi nemocníc a ústavov, kde síce s nimi súcitíme, ale nemusíme sa prizeráť ako zomierajú. Nemocnica ako prednostné miesto umierania súvisí podľa MUDr. Ondreja Slámu s niekoľkými faktormi. „Rozvoj biomedicíny, možnosť niektoré choroby vyliečiť, iné významne spomaliť a pomocou prístrojov nahradiť zlyhávajúce orgány, vedie k rastúcim očakávaniam verejnosti od medicíny a súčasne k radikálnej premene vo vnímaní umierania a smrti. Smrť je vnímaná ako určité zlyhanie medicíny: Pacient zomrel, pretože nebol dostatočne včas alebo dostatočne intenzívne liečený.“

Mnohé rodiny chcú mať pocit, že urobili všetko pre svojho zomierajúceho príbuzného, až do samého konca, a nemocnica im príde ako dobré riešenie v ťažkej situácii. Nie sú však zvyknuté pozeráť sa na umierajúceho a nezvládajú ho mať doma. Keď sú však svedkom dobrej starostlivosti, vidia, že ich blízky netrpí neznesiteľnou bolesťou či desivou úzkosťou, že síce odchádza na druhý svet, ale dôstojne, sami si odnesú skúsenosť, že smrť a umieranie nemusia byť hrozné, bolestivé a osamotené.

Profesionáli pomôžu, ale zázraky na počkanie nerobia
Ako ďalej lekár spresňuje, takéto „nastavenie“ vedie u mnohých pacientov alebo ich rodín k pochopiteľnej reakcii. „Keď sa stav pacienta zhorší, je vždy lepšie ho zaviesť do nemocnice, kde sú na to profesionáli, aby sme doma niečo nezanedbali alebo pacienta nepripravili o nejakú šancu na zlepšenie“. Tento postoj je v Česku i na Slovensku pomerne rozšírený.

Pochopenie, že sú situácie, kedy akútna zdravotná starostlivosť v nemocnici pacientovi skutočne „nemá čo navyše ponúknuť“ oproti dobre zorganizovanej domácej paliatívnej starostlivosti, sa ešte len pomaly presadzuje v mysliach laickej verejnosti, ale aj zdravotníkov.

„A sme pri ďalšom dôvode, prečo väčšina pacientov v závere života nakoniec končí v akútnej starostlivosti lekárov v nemocnici. V Česku zatiaľ nie je všeobecne dostupný systém domácej paliatívnej starostlivosti, ktorá by zabezpečila skutočne trvalo dostupnú (7/7, 24/24), kvalifikovanú ošetrovateľskú i lekársku starostlivosť a pomoc pre pacientov a ich ošetrujúce rodiny,“ tvrdí MUDr. Ondřej Sláma. Pacienti väčšinou majú svojho praktického lekára, ktorý by mohol dochádzať k nim domov a zabezpečovať tak domácu starostlivosť (home care).

Problémom je, že súčasný zdravotnícky systém nie je schopný reagovať na spravidla zhoršujúci sa zdravotný stav chorých v závere ich života. „Predovšetkým zhoršenie stavu v nočných hodinách a cez víkend väčšinou znamená, že rodina volá rýchlu zdravotnú pomoc a pacient končí v nemocnici. V tomto roku v Česku beží pilotný projekt Českej spoločnosti paliatívnej medicíny a Všeobecnej zdravotnej poisťovne, ktorý testuje model tzv. Mobilnej špecializovanej paliatívnej starostlivosti. Teda je to spôsob, ako pacientom umožniť prežiť záver života doma a pritom využívať možnosti paliatívnej medicíny 21. storočia. Dúfame, že sa tento model v blízkej budúcnosti stane súčasťou zdravotnej starostlivosti hradenej z verejného zdravotného poistenia,“ spresňuje lekár.

Náhle úmrtie v rodine mnohých zaskočí

Proces umierania je u každého odlišný, vo všeobecnosti sa však rozdeľuje do troch fáz: pre finem (obdobie, keď človek trpí vážnou, nevyliečiteľnou chorobou), in finem (konečné terminálne obdobie), post finem (obdobie po smrti). Z hľadiska klinického treba podľa MUDr. Slámu rozlišovať niekoľko scenárov umierania. „Časť úmrtí má charakter tzv. náhlejšej smrti. Pacient zo stavu plného zdravia náhle, v priebehu pár hodín, aj napriek intenzívnej liečbe, umiera. Najčastejšími príčinami bývajú srdcové a mozgové príhody i masívna pľúcna embólia. Takto nastáva asi 10 – 20 percent úmrtí. Väčšina z nich ale nastáva v dôsledku progresie alebo komplikácie nejakej dlhodobej (chronickej) postupujúcej choroby, napríklad chronického srdcového zlyhania, chronického ochorenia pľúc, cukrovky, cievnych ochorení mozgu alebo nádorov.“

Pri znalosti obvyklého klinického priebehu týchto ochorení, sú lekári schopní popísať, ako sa bude ochorenie vyvíjať, ako veľmi bude pacienta obmedzovať, aké symptómy mu bude pôsobiť, s akými komplikáciami a rizikami je spojené. Inak povedané, sú schopní popísať štruktúru a celkový objem potrieb zdravotnej a sociálnej starostlivosti, čiže koľko a akých zdravotníckych služieb títo pacienti potrebujú. Pri množstve týchto ochorení možno celkom spoľahlivo klinicky rozpoznať, že pacient vstúpil do záverečnej, teda terminálnej fázy choroby.

Životné priority v posledných chvíľach

V danom okamihu je možné dokonca rámcovo odhadnúť predpokladanú prognózu dĺžky zostávajúceho života pacienta. „Samozrejme nie s „vešteckou“ presnosťou na hodinu a deň, ale prognózu rámcovú. Takýto pacient má pred sebou rádovo: „dni života“, „týždne života“, prípadne „niekoľko málo mesiacov“... To je veľmi dôležité pre plánovanie a organizáciu zdravotnej starostlivosti na úrovni zdravotníckeho zariadenia, príslušného regiónu, ale aj celého štátu. Súčasne je to ale veľmi dôležité pre plánovanie osobné. Ak ako pacient viem, aké mám ochorenie, akú predpokladanú prognózu, môžem s touto informáciou pracovať, zaradiť ju do svojho „životného rozvrhu“. Pri svojom premýšľaní o živote s chorobou môžem zohľadniť svoje preferencie a priority,“ dodáva Ondřej MUDr. Sláma.

Vtedy sa možno viac ako inokedy zamýšľame nad tým, čo je v živote dôležité, čo dáva zmysel a čo naopak nie. Toto je podľa slov lekára východiskom tzv. skôr vyslovených želaní pacienta. Nimi pacient vopred usmerňuje rozsah zdravotnej starostlivosti, ktorú si nepraje a ktorá mu nedáva zmysel. Tento myšlienkový model je pomerne rozšírený napríklad v USA či v západnej Európe. „V Česku s ním lekári a pacienti pracujú zatiaľ skôr výnimočne. Mnoho chorých je v závere života prijímaných do prostredia intenzívnej starostlivosti a je k nim prístupované nie ako k terminálne chorým, ale ako ku kriticky chorým. Pri bližšom pohľade tento súčasný model starostlivosti ani pacientom ani lekárom „nedáva zmysel“. Je dôsledkom absencie otvorenej komunikácie medzi pacientom a lekárom o prognóze závažného ochorenia a plánu paliatívnej starostlivosti,“ objasňuje lekár.

Čo je dobrá smrť? Chceme zomrieť dôstojne

Zomierať doma v blízkosti príbuzných alebo v sterilnom nemocničnom prostredí, túto otázku riešia mnohí. Kým tá prvá predpokladá ľahší odchod z materiálneho sveta, druhá môže byť pre chorého, ktorý je ešte schopný vnímať chvíle pred smrťou, útrpným momentom. Život je však v tomto smere nevyspytateľný. „Umieranie a smrť sú výsostne osobnou bytostnou skúsenosťou a udalosťou. Sú súčasťou života, ukončením ľudského príbehu. Či bude koniec „dobrý“, závisí len čiastočne na kvalite starostlivosti a oveľa viac na onom „príbehu“. Veľká časť ľudí má určité predstavu dobrej smrti spojenú s predstavou náhleho úmrtia, teda rýchlo, bezbolestne a hlavne bez predchádzajúceho dlhého stonania a odkázanosti na cudziu pomoc,“ tvrdí lekár. Väčšina pacientov ale dnes zomiera podľa iného scenára – postupne sa u nich zhoršuje jedna či viac chronických chorôb, pričom smrti často predchádza niekoľkomesačné či niekoľko-ročné obdobie slabnutia, chradnutia a narastajúcej závislosti na cudzej pomoci.

„Z mojej vlastnej klinickej skúsenosti, ale aj výskumov, ktoré boli na túto tému vykonané vyplýva, že pre pacientov je v tejto fáze dôležité, aby netrpeli bolesťou a ďalšími nepríjemnými telesnými prejavmi, napríklad dýchavičnosťou či nevoľnosťami. Aby sa pristupovalo s rešpektom k ich jedinečnosti a svojbytnosti, aby mohli zostať v kontakte so svojimi blízkymi a aby dosiahli zmierenie a vnútorný pokoj vo vzťahu k sebe, k svojmu životnému príbehu, v medziludských vzťahoch či širšom celku (napríklad pri viere v Boha).“

MUDr. Ondřej Sláma, Ph.D.

Je zástupcom prednostu Kliniky komplexnej onkologickej starostlivosti, ktorá je súčasťou brnenského Masarykovho onkologického ústavu. Tam tiež pôsobí ako vedúci lekár ambulancie podpornej a paliatívnej onkológie. Je členom výboru a vedeckým sekretárom Českej spoločnosti paliatívnej medicíny a členom Českej onkologickej spoločnosti ČLS JEP, Spoločnosti pre štúdium a liečbu bolesti ČLS, aj rôznych medzinárodných asociácií, ktoré sa venujú hospicovej a paliatívnej starostlivosti. Fotografia zdroj: sjezd.mladez.evangelnet.cz

Smutná realita v nemocniciach

Na čo teda spravidla človek myslí v posledných chvíľach svojho života na lôžku v nemocnici? Jeho myšlienky sú zvyčajne v tej chvíli spojené s rodinou a otázkami, čo s ním bude ďalej. „Je smutnou realitou, že v nemocniciach lekári s pacientmi o tom, že umierajú, zrozumiteľne nekomunikujú. Informácia je často zahmlená, neraz je im dávaná úplne falošná nádej na zlepšenie stavu. Pacientom tak zostáva situácia často do poslednej chvíle nezrozumiteľná. To, že ochorenie bezprostredne smeruje k smrti, sa pacient nedozvedá vôbec. Alebo mu je to povedané, a súčasne sú mu nasadzované vyššie dávky sedatívnych liekov (lekárom „dobré mienených“ k tomu, aby sa pacient nemusel trápiť nad svojou tragickou situáciou). Väčšina pacientov v chorobe zomiera pod vplyvom tlmivých liekov,“ konštatuje MUDr. Ondřej Sláma. Oveľa jasnejšie a autentickjšie je táto situácia preberaná a prežívaná v hospicoch a pri umieraní v domácom prostredí.

Zaujímá nás, či je možné niečo zlepšiť v starostlivosti o umierajúcich pacientov v nemocniciach. Čo zariadenie, to iná starostlivosť, je to prípad od prípadu. „Sú nemocničné liečebne, kde sa skutočne úprimne snažia aplikovať zásady dobrej paliatívnej starostlivosti. S pacientmi otvorene a podporne komunikujú, vytvárajú podmienky pre ich blízky, aby sa mohli pri ich lôžku čo najviac zdržiavať, dobre liečiť bolesť atď. Sú však aj zariadenia, kde panuje presvedčenie, že „paliatívna starostlivosť je predovšetkým o tom, aby pacient dlho netrpel“ a podávajú mu veľké dávky morfinu, diazepamu či plegomazínu. Existujú tiež nemocnice, kde panuje presvedčenie, že umierať by sa malo na JIS (jednotka intenzívnej starostlivosti) a ARO (anesteziologicko-resuscitačné oddelenie) a väčšinu pacientov na tieto oddelenia v posledných dňoch ich života prekladajú,“ uzatvára onkológ.

Okrem úrovne lekárov veľa závisí aj na osobných a líderských kvalitách staničných a vrchných sestier na oddeleniach. O tom, aká bude kultúra starostlivosti o pacientov v závere života, určujú do značnej miery práve ony. Zahraničné skúsenosti ukazujú, že úroveň paliatívnej starostlivosti v nemocniciach môžu významne zlepšiť konziliárne tímy paliatívnej starostlivosti, ktoré ošetrujúcim lekárom a sestram na oddeleniach poradia a pomôžu, ako túto starostlivosť poskytovať dobre.

Pripravila Zuzana Voštenáková

Ústredný vojenský cintorín ČA vo Zvolene

Kde sú v skutočnosti pochovaní padlí vojaci?

Ani 70 rokov od skončenia druhej svetovej vojny nie je v mnohých prípadoch známe, kde v skutočnosti sú pochovaní padlí vojaci. Počas svojho bádania pri zisťovaní údajov o vojakoch, ktorí padli a sú pochovaní na cintorínoch pod Vysokými Tatrami, som natrafil na niekoľko nejasností. Okrem nepresností pri menách a priezviskách som zistil aj to, že niektorí z nich sú pochovaní na dvoch miestach alebo sa ich pozostatky po exhumácii záhadne stratili. Ide hlavne o padlých sovietskych a nemeckých vojakov, ale aj príslušníkov 1. československého armádneho zboru.

Počas Slovenského národného povstania a pri oslobodzovaní okresov Poprad a Kežmarok prišlo o život viac ako 80 vojakov Červenej armády (ČA). Väčšina z nich bola pochovaná v dočasných hroboch. Po skončení vojny boli exhumovaní a riadne pochovaní na najbližších miestnych cintorínoch. Vláda Československej republiky vo februári 1946 prijala uznesenie a ministerstvu národnej obrany uložila vykonať zistenie všetkých hrobov príslušníkov ČA na území Československej republiky. Na základe spisu Poverenictva vnútra z 12. marca 1946 sa všetkým okresným národným výborom ukladalo, aby previedli exhumáciu príslušníkov ČA pochovaných na území okresu. Pozostatky vojakov ČA mali byť následne prevezené na ústredné vojenské cintoríny Sovietskej armády. Samotné exhumácie sa na území okresov Poprad a Kežmarok vykonávali koncom marca a začiatkom apríla 1946. Všetci príslušníci ČA boli následne prevezení na cintorín vojakov Červenej armády, ktorý sa nachádza na Verejnom cintoríne v Košiciach. V jeseni 1953 sa v okrese Poprad uskutočnila ešte jedna exhumácia, kedy bolo exhumovaných 11 sovietskych vojakov. Aj títo boli prevezení na Verejný cintorín v Košiciach.

Pochovaní na troch miestach

Väčšina vojakov bola identifikovaná a odpočívali v hroboch označených menami. Ostatní vojaci vedení ako neznámi. Exhumované telesné pozostatky vojakov mali byť uložené v drevených truhlách. Každá truhla mala byť po vložení exhumovaných pozostatkov označená menom v nej uloženého padlého vojaka. Odporúčalo sa, aby sa na truhly pribíjala tabuľka s menom z dreveného pomníka. V prípade, že meno mŕtveho vojaka nebolo známe, malo sa na truhlu napísať Neznámy. Z neznámych dôvodov, sa tak ale vo všetkých prípadoch nestalo.

Po exhumácii aj tí vojaci, ktorých identita bola známa, boli v Košiciach pochovaní ako neznámi. Ako príklad môžem uviesť niekoľko prípadov z okresu Poprad: Npor. M. A. Tatur bol od roku 1944 pochovaný v označenom hrobe na cintoríne v obci Vikartovce. Po exhumácii na jar v roku 1946 bol prevezený na Verejný cintorín v Košiciach. Medzi tam pochovanými vojakmi ČA sa však už jeho meno nenachádza. V obci Hranovnica malo byť pochovaných 5 príslušníkov ČA. V archívnych materiáloch sa ale uvádza, že z obce Hranovnica bol po exhumácii do Košíc prevezený len jeden sovietsky vojak.

Na cintoríne v Poprade bolo pochovaných 21 príslušníkov ČA. V archívnych materiáloch sa však uvádza, že z Popradu bolo do Košíc prevezených až 34 červenoarmejcov, z toho 13 neznámych. Mená a priezviská niektorých z nich boli skomolené. Aj napriek tomu sa v súčasnosti na cintoríne v Poprade – Veľkej stále nachádza 14 hrobov sovietskych vojakov. Ich mená sa nachádzajú aj v zozname pochovaných na Verejnom cintoríne v Košiciach a aj na náhrobných kameňoch na cintoríne vo Veľkej. Ako a kto sa dopracoval k číslu 14 nie je známe. Prečo je na cintoríne vo Veľkej 14 hrobov vojakov ČA a nie 21, respektíve 34? A prečo sú títo vojaci vedení ako pochovaní v Poprade, keď v skutočnosti boli exhumovaní a pochovaní v Košiciach? To sa už asi nedozvieme. Dokonca sa niektoré mená červenoarmejcov, ktorí boli pôvodne pochovaní v Poprade, nachádzajú aj v zozname pochovaných na Ústrednom vojenskom cintoríne vojakov ČA vo Zvolene. Čiže sú pochovaní až na troch miestach súčasne! Musím však ešte podotknúť, že sovietski vojaci boli pôvodne pochovaní na starom cintoríne v Poprade. Cintorín bol však kvôli výstavbe novej nemocnice v roku 1969 zrušený. Pochovaní na tomto cintoríne boli exhumovaní a následne pochovaní na cintoríne v Poprade – Veľkej. Koho potom exhumovali a pochovali vo vojenských hroboch, keď exhumácia sovietskych vojakov prebehla už v roku 1946?

Ich osud bol v skutočnosti iný

Po oslobodení okresu Poprad sa front zastavil pred Liptovským Mikulášom. Boje o Liptovský Mikuláš boli druhé najväčšie po bojoch na Dukle, trvali od 31. januára do 4. apríla 1945. V týchto bojoch padlo 868 príslušníkov 1. čs. armádneho zboru v ZSSR. Ďalšie nenávratné straty boli v dôsledku úmrtia na následky zranení. Padlých pochovali v záhradách, dvoch, na obecných pozemkoch, mnohí zostali v zamínovaných

poliach. Dočasne boli pozostatky padlých príslušníkov 1. čs. armádneho zboru v ZSSR uložené na starom Vrbickom cintoríne, na mestskom cintoríne a na mnohých ďalších miestach v Liptovskom Mikuláši. Hroby československých vojakov sa nachádzali aj v okolitých obciach. V roku 1947 bolo Miestnym národným výborom v Liptovskom Mikuláši prijaté uznesenie o vybudovaní vojenského cintorína na výšine Háj nad mestom. Na tomto vojenskom cintoríne mali byť pochovaní všetci, ktorí padli v bojoch pri Liptovskom Mikuláši. Exhumácie sa vykonávali od 9. do 18. novembra 1950 a postupne bolo zo 69 obcí Liptova na Háj prevezených 1 361 telesných pozostatkov padlých. Viacerí padlí príslušníci 1. čs. armádneho zboru v ZSSR boli exhumovaní a pochovaní v rodných obciach.

Aj na cintoríne v Poprade – Veľkej je pochovaných 19 vojakov 1. čs. armádneho zboru v ZSSR. Všetci zomreli na následky zranení, ktoré utrpeli práve v bojoch pri Liptovskom Mikuláši. Zomreli prevažne v poľnej nemocnici v Poprade a okolitých nemocniciach. Aj tu som zistil niekoľko nepresností, kedy boli mená a priezviská niektorých vojakov skomolené. Ich mená som overoval vo vojenských archívoch v Prahe, Bratislave a Trnave, aj v rodných obciach vojakov. V niekoľkých prípadoch sa mi dokonca podarilo spojiť s príbuznými týchto padlých. Dúfam, že sa v krátkom čase podarí opraviť mená na náhrobných kameňoch na cintoríne vo Veľkej.

Zistil som aj to, že niektorí príslušníci zboru sú pochovaní na dvoch miestach súčasne. Napr. Vladimír Mervinský mal podľa záznamov padnúť v obci Žiar a pochovaný je na vojenskom cintoríne Háj. V skutočnosti však zomrel na následky zranení v poľnej nemocnici v Liptovskom Hrádku a po exhumácii je pochovaný na cintoríne v Poprade – Veľkej. Ludovít Vidiš mal podľa záznamov vojenského archívu v Prahe padnúť v obci Žiar

Ilustračné foto, zrekonštruovaný vojenský cintorín v Medzilaborciach

a pochovaný je na vojenskom cintoríne Háj. Jeho osud bol však celkom iný. Po zranení, ktoré utrpel pri obci Žiar bol prevezený do nemocnice v Bíline v severných Čechách. Tu na následky zranení zomrel a pochovali ho na miestnom cintoríne. Po skončení vojny ho na žiadosť rodiny exhumovali a pochovali na cintoríne v Hranovnici. Ďalším je Ondrej Michalko zo Štrby. Podľa archívnych údajov mal padnúť počas bojov o Liptovský Mikuláš a pochovaný je na vojenskom cintoríne Háj. No Ondrej Michalko padol až 20. apríla 1945 vo Vrútkach, kde bol aj pochovaný. Taktiež na žiadosť rodiny bol po skončení vojny exhumovaný a pochovaný na cintoríne v Štrbe. Takže ako je vidieť aj evidencia hrobov príslušníkov 1. čs. armádneho zboru v ZSSR nie je úplne presná. Pokračovanie v ďalšom čísle.

Pripravil Marcel Maniak, foto archív redakcie

www.zastupitelstvo.eu

Vyskúšajte základný balík zdarma!

- Digitálne zastupiteľstvo
- Transparentná obec
- Minimálne náklady
- Okamžite k dispozícii
- Zasadnutia
- Materiály
- Uznesenia
- Záväzná nariadenia

Pozrite sa do najznámejšieho pohrebiska sveta

Apríl 1912

Viac ako 1 500 ľudí zomrelo na najznámejšej lodi Titanic, ktorá stroskotala pri prvej (panenskej) plavbe, hoci bola označovaná za nepotopiteľnú. Možnosť vidieť originálne artefakty vyložené z najslávnejšieho vraku sveta už majú aj Slováci na medzinárodnej výstave Titanic, ktorá je od augusta po prvýkrát na Slovensku na bratislavskom výstavisku.

Titanic bol vo svojej dobe najväčšou osobnou transatlantickou loďou sveta, ktorá mala byť vizitkou technickej revolúcie. Bol určený na prevoz cestujúcich a pošty medzi Európou a Severnou Amerikou. Titanic však stroskotal vo vodách Atlantiku už počas svojej prvej plavby – dňa 15. apríla 1912. V tento osudný deň zomrelo viac ako 1 500 osôb. Výstava Titanic dokonale zobrazuje historické súvislosti, spoločenskú a politickú situáciu na Slovensku i vo svete na začiatku 20. storočia. Taktiež návštevníkom priblíži veľkú migračnú vlnu, kedy tisíce ľudí utiekalo z Európy pred chudobou a blížiacou sa I. svetovou vojnou za vysnívaným bohatstvom do Ameriky. Je teda dokonalou sondou nielen do útrobov legendárneho Titanicu, ale predovšetkým podá súhrnný obraz o slávnej dobe jeho vzniku.

Dlhé prípravy výstavy

Slávnostnému otvoreniu výstavy predchádzalo viac ako šesť mesiacov príprav za účasti odborníkov z desiatich krajín celého sveta. Výstava je rozložená na takmer 3000 m², v 17 galériách a návštevníci majú možnosť vidieť originálne artefakty vyložené z najslávnejšieho vraku sveta. Medzi exponátmi sú časti vybavenia lode, dobový nábytok, originálny porcelán a celý rad osobných predmetov pasažierov. Celú výstavu do Bratislavy priviezlo viac ako 20 kamiónov a inštaloval ju tím 50 ľudí počas 22 dní.

Veľkolepá výstava

Na veľkolepej výstave sa návštevníci môžu zoznámiť nielen s osudmi legendárneho Titanicu a jeho pasažierov, ale taktiež s búrlivým obdobím technických objavov a spoločensko-politickou situáciou na začiatku 20. storočia. Môžu vidieť stovky originálnych artefaktov, ktoré boli vyložené zo slávneho vraku z dna oceánu. Medzi exponátmi sú časti vybavenia lode, kusy nábytku, porcelán a osobné predmety cestujúcich (šperky, kabelky a rôzne časti oblečenia). Vďaka dokonalej rekonštrukcii kajút, strojovne alebo jedálne sú všetci návštevníci súčasťou skutočnej atmosféry prepychu aj biedy na začiatku 20. storočia. Zažijú nádhru dobových interiérov, či hluk strojovni a následnú úzkosť pred naozajstným a reálnym nešťastím.

Práve osobné zážitky návštevníkov a veľké množstvo reálnych exponátov zaraďuje výstavu Titanic k najobľúbenejším na celom svete. „Za projektom svetovej výstavy Titanic stojí spoločnosť RMS Titanic, ktorá má zároveň aj výlučné právo na získavanie predmetov z vraku lode Titanic. Našej spoločnosti sa však podarilo dohodnúť rozšírenie výstavy o tzv. Slovenskú stopu na Titanicu. Zistili sme, že medzi pasažiermi boli aj Slováci. Preto je výstava doplnená o ilustračné zábery zo Slovenska v čase potopenia Titanicu, ktoré nám poskytlo Slovenské národné múzeum – Historické múzeum,“ hovorí Zuzana Benediktová z usporiadateľskej firmy JVS GROUP.

Hodinky vyťahnuté z vraku lode

Teplá a studená

Umývadlo vyťahnuté z vraku lode

Takto vyzerala kajuta cestujúcich v 1. triede

September 1985

Výstava potrvá do 6. 12. 2015!

Usporiadateľská agentúra zároveň obohatila koncept výstavy Titanic o ďalšie zaujímavé informácie mapujúce dejinné súvislosti na začiatku 20. storočia, ale aj históriu moreplavby a veľké zámorské objavy. Medzi najzaujímavejšie príbehy v slovenskom kontexte bezpochyby patrí príbeh dvoch malých slovenských chlapcov, ktorí katastrofu Titanicu prežili. Aj tento príbeh môžu vidieť návštevníci na výstave Titanic.

Bezpečnosť exponátov

Exponáty výstavy Titanic sú prepravované rovnakými bezpečnostnými opatreniami ako najslávnejšie umelecké diela sveta, vrátane astronomicky vysokého poistenia. Všetky originálne artefakty z Titanicu majú nevyčísliteľnú historickú i osobnú hodnotu. Vzhľadom na to, že ležali tisíce metrov hlboko pod hladinou oceánu, musia byť uschované v špeciálnej atmosfére, teplote, vlhkosti vzduchu a samozrejme pri predpísanom osvetlení. Denné svetlo by bolo pre vystavené artefakty veľmi nebezpečné. Celá výstava je osvetlená profesionálnymi reflektormi s presne určenou svetelnou hladinou, ktorá neohrozí exponáty. Z týchto dôvodov je na výstave prísne zakázané používať počas fotografovania blesk a to aj na mobilných telefónoch.

Každý návštevník pri vstupe na výstavu obdrží „boarding pass – palubnú vstupenku“. Vďaka tejto vstupenke s konkrétnym menom reálneho človeka, ktorý na Titanicu v dobe jeho katastrofy bol, prežijete celú prehliadku výstavy tak, ako konkrétny cestujúci na palube Titanicu. Dokonalá

rekonštrukcia kajút, strojovne, jedálne a iných častí lode ukáže všetkým návštevníkom naozajstnú atmosféru prepychu a technického pokroku začiatku 20. storočia. Na záver na vlastnej koži pocítia chlad osudného ľadovca, ktorý spôsobil nešťastie Titanicu.

Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

Poznámka redakcie: Kongres Spojených štátov v roku 1987 schválil zákon, ktorý okrem iného, vyzýva k rešpektovaniu vraku ako medzinárodného pamätníka a hrobu 1 538 ľudí.

Kľúč používaný pri nastavovaní ventilov po dlhom pobyte na morskem dne

Patroni v pohřebnictví

KDO VE MNE VĚŘÍ
NEZEMŘE NA VĚKY

Mgr. Jaroslav Šejvl

Klinika adiktologie I. LF UK a VFN v Praze

Nápis na hřbitově Vyšehrad

Velká část lidských profesí má již po staletí své patrony (ochránce), kteří nad nimi drží tzv. patronát. Patronem obecně rozumíme osobu (světce), kterému se přisuzuje přímluva nebo ochrana právě v určité lidské profesi. Stejně tak tomu je i v naší profesi, která je službou i posláním zároveň. Cílem tohoto článku je velmi stručně tyto patrony představit. Článek si neklade za cíl seznámit čtenáře s kompletními životopisy těchto světců, ani polemizovat nad validitou a relevancí jednotlivých pramenů, které byly pro něj použity.

Slovo patron pochází z latinského patronus, tedy ochránce a z právního závazku tzv. patronátního práva z patrocinium (zasvěcení). Původní význam slova byl ve dvou rovinách. První význam byl zaměřen obecně na ochranu, druhý znamenal (ochránce) „před soudem těch, kteří na něm byli závislí nebo se na něj proto obrátili; obecně pak označuje vlivného muže, kterému nebylo lhostejné jeho okolí“ (Berger, 2008, s. 356). K tomu Petrosillo (1998) uvádí, že v užším významu slova je nutné patronem chápat zpravidla svatého nebo anděla, kterému byla svěžena ochrana určitého místa (země, města, diecéze nebo chrámu), osoby nebo povolání.

V současné době máme celkem čtyři významné patrony, kteří jsou společní pro pohřebnictví a hrobnictví. Jsou to sv. Josef z Arimatie, sv. Antonín Veliký, sv. Kalixt I. a sv. Barbora z Nikomédie. Nelze vyloučit, že jsou ještě někteří svatí považováni za patrony našeho oboru, ale strukturovaně shromáždit všechny světce a patrony není možné. Ravik (2006) uvádí, že hrubým odhadem v současné době známe asi 20 tisíc světců a 200 tisíc blahoslavených osob.

Sv. Antonín Veliký – svátek 17. ledna (někdy bývá nesprávně uvedeno 13. června)

Rovněž bývá někdy uváděn jako Svatý Antonín; Antonín z Egypta; Antonín Eremitický; Antonius, abbas in Thebaidé nebo Antonín Abbás. Narodil se pravděpodobně kolem roku 251 ve středním Egyptě na toku Nilu, poblíž Komá (Kopá / Coma). Někdy kolem 18 roku svého života opustil všechn svůj zděděný majetek, který rozdal chudým, a ještě před rokem 270 odešel do thebaidské pouště, aby se stal poustevníkem (srov. https://cs.wikipedia.org/wiki/Antonín_Veliký a <http://catholica.cz/?id=220>).

Byl pokračovatelem asketické tradice, a značnou část svého života zasvětil asketice. „Duchovním rádcem si zvolil jiného staršího asketu a navštěvoval zprvu i jiné poustevníky, aby u nich poznal, čím by se mohl zdokonalovat v započaté životní cestě. Svůj duchovní život propojoval s prací - pletením rohožek. Hodně se postil a spával na holé zemi. Prožíval doby velkých pokušení, proti kterým bojoval tuhou kázní. Proti různým dábelským útokům a mámením mu nepomohlo ani ubytování ve staré pohanické hrobce“ (<http://catholica.cz/?id=220>).

Antonín umírá v roce 356². Pohřben byl svými dvěma učedníky, v jejichž přítomnosti zemřel. K pohřbu došlo bezprostředně po úmrtí, neboť Antonín se obával, aby nebyl pohřben po egyptském způsobu, ale přímo do země. Rovněž si nepřál, aby místo jeho posledního odpočinku bylo prozrazeno. Jeho hrob byl tedy až do roku 561 neznámý. Po objevení hrobu byly Antonínovi zetlelé ostatky převezeny do Alexandrie. Věčného klidu však došel v roce 1491, kdy byly jeho ostatky uloženy v kostele St. Julien (sv. Juliána) v Arles departementu Bouches-du-Rhône (na řece Rhône), do dnešních dní [po jejich převozu do Cařihradu roku 635 a odsud na různá místa do Francie (pravděpodobně kolem roku 1000)] (https://cs.wikipedia.org/wiki/Antonín_Veliký; <http://catholica.cz/?id=220>).

Sv. Josef z Arimatie – svátek 17. března

Druhým z patronů (s ohledem na svátek během běžného kalendářního roku) je Josef z Arimatie. Ten byl podle křesťanských evangelií váženým členem židovské velerady (sanhedrin), který si od Piláta vyžádal Kristovo tělo, a poté (společně s Nikodémem) Ježíše v úplně nově zbudovaném hrobě ve skále pohřbil(i): [„... zavinul jej do plátna a uložil do hrobky vytesané ve skále – podle některých podání do své vlastní. Tyto události předcházely Ježíšovu vzkříšení. Jméno Josefa z Arimatie je spojováno s legendárním svatým grálem, nádobou ze které pil Ježíš při poslední večeři a kterou Josef později během ukřižování naplnil jeho krví. Je patronem hrobníků a všech pohřbivačů“ (Ravik, 2006, s. 330)]. Na popis této události odkazuje na několika místech i Bible – srov. např.: Mt 27:57-60³, Mk 15:42-47⁴, L 23: 50 - 55⁵ i J 19:31-42⁶. Další životní události Josefa z Arimatie, obhajobu jeho Nikodémova jednání můžeme dohledat např. v apokryfním Nikodémově evangeliu. Podle legendy, kterou uvádí i Ravik (2006), odejel následně Josef z Arimatie společně s dalšími

² Čížek datuje jeho úmrtí na 17. ledna; tedy na datum připadající na jeho „svátek“ (<http://www.acizek.nfo.sk/teolog/saints/texty/01/17antonin.htm>).

³ V podvečer přišel bohatý člověk z Arimatie jménem Josef, který se také stal Ježíšovým učedníkem. Šel Piláta požádat o Ježíšovo tělo a Pilát mu nechal tělo vydat. Josef tělo vzal, zavinul do čistého plátna a pochoval do svého nového hrobu, který si vytesal ve skále. Dveře hrobu zavalil velkým kamenem a odešel.

⁴ Nadcházal večer dne příprav (to jest dne před sobotou). Josef z Arimatie, ctihodný člen Rady, který sám také očekával Boží království, se osmělil, přišel za Pilátem a požádal o Ježíšovo tělo. Pilát se podivil, že Ježíš už zemřel. Zavolal setníka a ptal se ho, zda už zemřel. Když se o tom od setníka přesvědčil,

misionáři do Británie, kde jim byl darován ostrov⁷ na kterém postavili (z proutí) kostel zasvěcený Panně Marii – a zde byl pry i pohřben.

sv. Kalixt I. (Kalist I.) – svátek 14. října

Narodil se někdy kolem roku 155 v římském Zátibeři a zemřel kolem roku 222 v Římě. Jako mladý muž se stal (z důvodu své víry) otrokem císařského náměstka Karpofova, kdy pracoval na různých místech – zpravidla bývá uváděno, že musel obchodovat na Rybím trhu, a následně v mlýnici a sardinských dolech. Teprve po odpuštění trestu křesťanům, které vyjednal biskup Viktor I. (který se stal následně papežem), byl Kalixt propuštěn. Když v roce 199 papež Viktor I. umírá, stává se papežem Zefyrinus (rovněž bývalý otrok), který Kalixta povolává z Antia zpět do Říma a v témže roce jej vysvěcuje na jáhna. Je mu svěžena správa křesťanského pohřebiště na Via Appia⁸, dnes známého jako Kalixtovy katakomby / Kalixtův hřbitov (blíže viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Kalixtovy_katakomy nebo https://cs.wikipedia.org/wiki/Via_Appia). Podzemní umístění tohoto pohřebiště mu přineslo pojmenování katakomby.

Během výkonu svého úřadu se Kalixt dostal do sporu nejen s Turellianem, ale i s Hyppolitem. Ten se nechal svými přívrženci zvolit rovněž papežem, a je uváděn jako jeden z prvních vzdoropapežů (Coulombe, 2004, s. 62 – 63). Události Kalixtova skonu jsou uváděny v jednotlivých veřejně dostupných pramenech poměrně shodně, kdy za jeho smrt nese odpovědnost římská chátka (lůza).

„Dne 14. října 222 byl ubit protikřesťanskými výtržníky, i když se v tom všichni neshodují, protože jde o zápisy až ze 7. století. Podle některých životopisců ho vyhodili z okna ústavu, ukamenovali a pak hodili do studny s kamenem na krku. Římská věřící, kteří jeho tělo vytáhli, se za dané situace neodvážili přenést je přes Tiberu až do vzdálených katakomb a proto ho pohřbili na bližším Kalepoidově hřbitově při Via Aurelia“ (<http://catholica.cz/?id=4782>). Kalepoidovy katakomby jsou do dnešních dní místem jeho věčného spánku.

Podle Coulomba (2004), stála na břehu Tibery krčma s názvem Taberna Meritoria. V čase Kristova narození vyrazil z podlahy pramen oleje, který tryskal jeden den. Za Kalixtova pontifikátu se tato krčma dostala do vlastnictví křesťanů, kteří ji přestavěli na kostel. Krčmářský cech jim právo na tuto stavbu upíral a celá věc se dostala k rozhodnutí před císaře, který rozhodl ve prospěch křesťanů. Na základě tohoto rozhodnutí 14. října 222 po odsouzení mši Kalixta chytli, a hodili jej do nedaleké studny. Je uváděn nejen jako patron hrobníků, ale i všech ostatních pracovníků na hřbitově (<http://www.abcsvatych.com/mesice/a10/rijen14.htm>).

sv. Barbora z Nikomédie – svátek 4. prosince

Barbara, virgo nicomedien zila pravděpodobně ke konci 3. a na počátku 4. století v Nikomédii v Malé Asii (dnešní Izmit v Turecku). Její život je vybudován na legendách; v podstatě všechny informace se odvolávají pouze na tradici. Údajně byla dcerou zámožného, a protikřesťanský zaměřeného pohanského šlechtice Dioskura (<http://catholica.cz/?id=4865>

daroval tělo Josefovi. Ten nakoupil plátno, snal tělo z kříže, ovinul je plátnem a pochoval do hrobu vytesaného ve skále. Ke dveřím hrobu pak přivalil kámen.

⁵ Jeden člen Rady, dobrý a spravedlivý muž jménem Josef, nesouhlasil s Radou a jejím činem. Byl z judského města Arimatie a také očekával Boží království. Šel za Pilátem a vyžádal si Ježíšovo tělo. Snal je, zavinul do plátna a pochoval ho do vytesané hrobky, do níž ještě nebyl nikdo pochován. Byl den příprav a blížil se začátek soboty.

⁶ Josef z Arimatie (který byl Ježíšův učedník, ale tajný, kvůli strachu z židovských představených) pak požádal Piláta, aby mohl sejmout Ježíšovo tělo z kříže. Pilát svolil, a tak přišel a snal Ježíšovo tělo. Přišel i Nikodém (který

Ilustrace, Jozef z Arimatie žádá o tělo Ježíšovo
Ján 19:38 Potom pak prosil Piláta Jozef z Arimatie, (kterýž byl učedník Ježíšův, ale tajný, pro strach Židovský), aby snal tělo Ježíšovo. I dopustil Pilát. A on přišel, i snal tělo Ježíšovo.
39 Přišel pak i Nikodém, (kterýž byl prve přišel k Ježíšovi v noci), nesa smíšený mirry a aloes okolo sta liber.
40 Tedy vzali tělo Ježíšovo, a obvinuli je prostěradly s vonnými věcmi, jakž obyčej jest Židům se pochovávat.
41 A byla na tom místě, kdež ukřižován byl, zahrada, a v zahradě hrob nový, v němžto ještě žádný nebyl pochován.
42 Protož tu pro den připravování Židovský, že blízko byl hrob, položili Ježíše.

a Ravik, 2006, s. 155). Byla velmi krásná, učená a bystrého rozumu. V jejím životě se zcela naplnilo Ježíšovo prorocství o Člověka proti člověku pro Ježíše⁹.

Cílem jejího otce bylo ji uhlídat před vlivem křesťanství, a proto ji nechal uzavřít do věže. Ravik uvádí (2006), že otcí se dívka uhlídat nepodařilo, neboť když odjel na cestu, tak přijala kněze (přestrojeného za lékaře), který ji pokřtil. Když se vrátil, nechala si Barbora k dvěma plánovaným oknům ve věži přidělat třetí (okna měla symbolizovat Trojici Boží). K jejímu otci rovněž přicházeli bohatí ženichové, a otec naléhal, aby se dívka vdala; rovněž ji nutil, aby se vzdala křesťanství. Je zřejmé, že takováto rodinná konstelace nemohla dopadnout

pokračování na straně 26

kdysi přišel za Ježíšem v noci) a přinesl směs myrhy a aloe, okolo sta liber. Vzali Ježíšovo tělo a podle židovského pohřebního zvyku je zavinuli do plátna s těmi vonnými masťmi. Poblíž místa jeho ukřižování byla zahrada a v té zahradě nový hrob, v němž ještě nebyl nikdo pochován. A protože byl židovský den příprav, pochovali Ježíše do toho hrobu, neboť byl blízko.

⁷ Glastonbury.

⁸ Správu pohřebiště Via Appia věnovala papeži Viktorovi I. sv. Cecilie (Coulombe, 200, s. 56).

⁹ Mt 10:34 – 36.

Patroni v pohřebnictví - pokračování

dobře, spíše naopak. Pokřtěnou Barboru nechal otec předvést před soudce Merciana, který se jí nejdříve snažil přesvědčit, aby víru opustila. Když se mu to nepodařilo, nechal Barboru mučit – zbičovat. „Barbora však myslela na Kristovo bičování a to své prý vnímala jako hlazení pavími péry. Druhého dne její nepřátele překvapilo, že rány po bičování z jejího těla zmizely“ (<http://catholica.cz/?id=4865>). Čížek dále uvádí, že: „v noci se dívka zjevil Kristus a uzdravil ji. Když to druhý den uviděla pohanka, jménem Juliána, veřejně odvrhla svou víru a projevila přání trpět pro Krista. Obě ženy vodili nahé po městě a pak je pověsili na strom. Bili je, pálili pochodněmi, uřezali jim prsa a tloukli je kladivkem po hlavě. Ženy však vytrvaly, a proto byly odsouzeny k setnutí hlavy. Barboru popravil vlastní otec kolem roku 306. Byl za to potrestán, neboť brzy nato byl zabit bleskem“ (<http://www.acizek.nfo.sk/teolog/saints/texty/12/04barbora.htm>). K úmrtí otce mělo dojít v podstatě po návratu z popraviště.

Sv. Barbora je patronkou velmi širokého spektra profesí a míst: věží, horníků, sedláků, architektů, stavebních dělníků, pokrývačů, zedníků, slévačů (zvonů), kovářů, kameníků, tesařů, horníků, zvoníků, kloboučníků, kuchařů, řezníků, tunelářů; dívek; zajatců; dělostřelctva; pevností; hasičů; umírajících a za dobrou hodinku smrti; proti ohni; proti bouře; proti horečce a proti moru; pomocnice v nouzi a dalších (Ravik, 2006, s. 154 a <http://catholica.cz/?id=4865>).

V ikonografii je vyobrazována s křížem, pavím pérem, mečem (symbol jejího mučednictví) nebo jako držící kalich s hostií (symbol svátosti oltářní, již jí před popravou přinesl anděl). Také bývá představována s věží či její miniaturou, kterou drží v ruce; kalich s hostií, věž s třemi okny, meč nebo kladivo jako nástroje jejího umučení, s drobnou postavou Dioskura u jejích nohou, páv, pochodeň, koruna, kniha, palma (https://cs.wikipedia.org/wiki/Barbora_z_Nikomédie).

Jak je vidět, pohřebnictví v celé své škále tak, jak ho dnes vnímáme a rozumíme mu, má svoji silnou oporu ve svých patronech. Někteří z patronů měli velmi pohnuté osudy, a každý z nich žil v nesnadné době a v těžkých podmínkách. Svátý Josef z Arimatie byl nejen svědkem ukřižování Ježíše Krista, ale i jeho následovníkem; zároveň byl natolik odvážný a smělý, že požádal Piláta Pontského o vydání Ježíšova těla za účelem pohřbení. Svátý Kalixt I. bojoval pro svou víru s nepřizní osudu (svým otroctvím) a i přes (nejen) osobní zkušenosti spojené s pronásledováním křesťanů za vlády císaře Septimia Severa,

Použitá literatura

BERGER, Rupert. Liturgický slovník. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 9-788070-219652.
COULOMBE, A. Charles. Náměstkové Kristovi. Praha: BB Art, 2004. ISBN 80-7341-374-4.
PETROSILLO, Piero. Křesťanství od A do Z. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-365-6.
RAVIK, Slavomír. O světcích a patronech. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 9-788073-093433.

Antonín Veliký [online]. 2015. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Antonín_Veliký [cit. 2015 – 08 - 16].
Antonín Veliký [online]. 2015. Dostupné z <http://catholica.cz/?id=220> [cit. 2015 – 08 - 16].
Église Saint Julien [online]. 2015. Dostupné z [https://fr.wikipedia.org/wiki/Église_Saint-Julien_\(Arles\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Église_Saint-Julien_(Arles)) [cit. 2015 – 08 - 16].
Svátý Antonín [online]. 2015. Dostupné z <http://www.acizek.nfo.sk/teolog/saints/texty/01/17antonin.htm> [cit. 2015 – 08 - 16].
Josef z Arimatie [online]. 2015. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_z_Arimatie [cit. 2015 – 08 - 16].
Svátý Kalixt I. [online]. 2015. Dostupné z <http://www.abcsvatych.com/mesice/a10/rijen14.htm> [cit. 2015 – 08 - 16].
Kalixtovy katakomby [online]. 2015. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Kalixtovy_katakomy [cit. 2015 – 08 - 16].
Svátý Kalixt [online]. 2015. Dostupné z <http://catholica.cz/?id=4782> [cit. 2015 – 08 - 16].
Svátá Barbora [online]. 2015. Dostupné z <http://catholica.cz/?id=4865> [cit. 2015 – 08 - 16].
Barbora [online]. 2015. Dostupné z <http://www.acizek.nfo.sk/teolog/saints/texty/12/04barbora.htm> [cit. 2015 – 08 - 16].
Via Appia [online]. 2015. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Via_Appia [cit. 2015 – 08 - 16].
Barbora z Nikodémie [online]. 2015. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Barbora_z_Nikomédie [cit. 2015 – 08 - 16].

sv. Kalixt I. (Kalist I.) – svátek 14. října

Bývá uváděn rovněž jako Kalist. Narodil se ve druhém století v Římě, byl papežem od roku 217 až do své smrti v roce 222. Je mu světna správa křesťanského pohřebiště na Via Appia⁸, dnes známého jako Kalixtovy katakomby

Je patronem hrobníků a ostatních pracovníků na hřbitově. Mezi jeho atributy patří mlýnský kámen, studna a tiára.

pak za jeho syna Alexandra, který neměl v úmyslu přijmout, ale ani pronásledovat křesťanství přistupoval ke všem lidem s tolerancí, moudrostí a respektem. Svátý Antonín projevil svoji silnou vůli nejen svým asketickým životem, ale rovněž svými aktivitami zaměřenými na pomoc strádajícím a pronásledovaným křesťanům. Svátá Barbora pro svou víru obětovala svůj život.

Ti, které tento článek zaujal, a mají zájem vyhledat si patrona i u jiné profese než pohřbivačů a hrobníků, mohou využít např. těchto webových stránek <http://www.abcsvatych.com/problemy/profese.php> nebo <http://www.acizek.nfo.sk/teolog/saints/texty/abeceda.htm>.

Mgr. Jaroslav Šejvl

Církevní pohřeb

Tomáš Kotrlý

Nenarušitelnost hrobu sankcionovaly dle zásady „Církev žije podle římského práva“ (Ecclesia vivit lege Romana) již nejstarší kanonické normy. Plně vyvinuté středověké kanonické právo absorbovalo římské pojmosloví a římský příklon k organizovanosti života. Z původní ochrany sídla Manů se stala ochrana vysvěcených míst podle křesťanského ritu. Znesvěcení (profanace) movitých i nemovitých posvátných věcí, res sacrae, je dodnes upraveno v kánonu 1171 Kodexu kanonického práva z roku 1983 a jako trestný čin proti svobodě církve trestáno spravedlivým trestem.

Církevní hřbitov je prostorem určeným k pohřbívání, což je věc posvátná, ale je stejně tak věcí mimo dědictví a mimo obchod, res nullius et divini juris. Ne všem kostelům náleželo pohřební právo ius funerandi. Kaple pohřebního práva nepožívaly, protože k nim nenáležely hřbitovy. Naproti tomu farní kostely měly ze své podstaty právo na pohřbívání a byly místem, kde by měl být pohřben každý člověk, který žil na jejich správním území.

V důsledku touhy křesťanů být pohřben v blízkosti svatých a po úpadku římského práva se od konce pátého století zakládaly hřbitovy ve městech v těsném sousedství obydlí živých. Starobylý kanonický zákaz pohřbu ad sanctos et apud ecclesiam se dnes týká i pohřbení pouze části těla nebo uložení popela včetně urny a nedovoluje rovněž umísťovat v kostele nové náhrobníky. Svatozánek nesmí mít formu hrobu či pohřební schránky. Při zmiňování místa uložení Nejsvětější svátosti je nutné se vyhýbat označení „hrob“. Má být upraveno tak, aby nepůsobilo jako místo určené k pohřbení.

Předává-li se kostel ke světskému užívání, pak podle Kodexu kanonického práva z roku 1983 kánonu 1222 § 2 vždy jen se souhlasem těch, kteří si v něm zákonně vyhradili právo k pohřbívání. Absolutní odmítnutí nebo bezpodmínečné povolení pohřbívání pod dlažbou kostela a v okolí oltáře v sobě může zahrnovat konfesní významy a být, kromě liturgicky odlišných rituálů, tichou demonstrací jiné než katolické konfese. Hroby v kostelech a kláštrech viditelně postulují rozlišení mezi občanským pohřebištěm a církevním hřbitovem. Nejen křesťané, ale i Židé stavěli někdy posvátné budovy jen proto, aby v nich mohli být pohřbeni (viz např. zprávu rabího Nisima ben Ja'qova z Qajruwānu (990–1062) v knize Kitāb al-farağ).

Římskokatolický církevní pohřeb začínal podle judikatury z konce 19. stol. ve chvíli, kdy se nositel svčení v liturgické oděvu dostavil k rakvi zemřelého, a trval, dokud se z něj nesvlékl (srov. výnosy nejvyššího soudu ze dne 4. dubna 1879, č. 1341 a ze dne 5. května 1893, č. 2926). Podle Kodexu kanonického práva z roku 1983 poskytuje církevní pohřeb jako nesvátná bohoslužba spojená s udílením některých svátostí nejen útěchu z naděje živým, ale vyjadřuje i úctu k tělu zemřelého a především duchovně pomáhá nesmrtelné duši. K základním doporučením patří pohřbívání těl do země. Proti zpopelnění, jako velmi očividnému pohanskému prvku, se Římskokatolická církev v minulosti vždy pevně stavěla, a to mnohem intenzivněji, než proti jiným pohanským přežitkům.

V cizích kulturách a u národnostních menšin v evropských zemích nebylo vždy možné pohřbení nezpopelněných těl sladit s cítěním a incineračními zvyky tamního obyvatelstva nebo

Křesťanský pohřební obřad ukládání uren se zpopelněnými ostatky opuštěného mrtvé narozeného dítěte a plodu po potratu do hrobky Tobitu na Vinohradském hřbitově v Praze dne 2. 6. 2015 při pobožnosti, kterou vedla Lenka Ridžoňová, farářka FS ČCE v Praze 6 - Strěšovicích.

národnostních menšin. Zpopelnění lidských pozůstatků bylo deset let po zprovoznění prvního krematoria v Evropě zakázáno pod trestem odmítnutí církevního pohřbu a Kodex kanonického práva z roku 1917 dále v kánonu 1240 ustanovil, že musí být odepřen církevní pohřeb i těm, kdo sice nařídili, aby jejich tělo bylo spáleno, ale kterým nakonec pozůstalými nebylo vyhověno. Celkem bylo vydáno v letech 1886–1977 dvanáct různých latinských dekretů, instrukcí a odpovědí na otázku zpopelnění zemřelých (překlad všech dekretů viz Tomáš Kotrlý, Pohřeb a hřbitov v legislativě Kodexu kanonického práva s přihlédnutím k právu ČR, Praha: nepublikovaná disertační práce, Katolická teologická fakulta UK v Praze, 2009, příloha I–II, s. 362–390.)

Viceméně do zapomnění upadl důkladně formulovaný dotaz od pražského arcibiskupa Františka Kordače z roku 1919 adresovaný Kongregaci Svatého oficia týkající se několika pochybností ohledně církevního pohřbu těch, kteří žádali, aby jejich vlastní tělo bylo zpopelněno. Odpověď potvrzující obecný zákaz kremace přišla z Říma dne 16. ledna 1920, těsně po založení Národní církve československé, kvůli které byl dotaz formulován. Rozvaha nad liturgií během příprav Druhého vatikánského koncilu vedla ke změně názoru na zpopelnění zemřelých křesťanů. Pod podmínkou, že nebyl zvolen z důvodů odporujících křesťanské nauce, byl církevní pohřeb zehem Římskokatolickou církví povolen 5. července 1963 (S. C. SANCTI OFFICII, Instrukce De cadaverum crematione: Piam et constantem, 5 iulii 1963, AAS 56 (1964): 822–823.).

Další pokračování textu viz heslo Pohřebnictví v Encyklopedii českých právních dějin. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016.

ThLic. Tomáš Kotrlý, Th.D.

Smrť nie je tabu

O posledných veciach človeka a umení umierať

Všetci raz zomrieme. Rokmi sa však menia obřady, zvyklosti či povery, ktoré s touto smutnou udalosťou v živote človeka súvisia, od stredoveku až po súčasnosť. Najmä v ľudovom prostredí bolo toto obdobie obostreté veľkým množstvom špecifických tradícií, ktoré umierajúcim uľahčovali odchod zo sveta a súčasne aj pozostalým vyrovnáť sa so smrťou ich blízkych. „Na prelome 19. a 20. storočia sa tieto rituály začali postupne vytrácať. V dôsledku zložitého spoločenského vývoja, hlavne v druhej polovici 20. storočia, však nebola možnosť, aby sa utvorili tradície nové, ktoré by túto úlohu prevzali. Absencia prirodzeného vzťahu ku smrti sa v súčasnej dobe premieta aj do prístupu k umierajúcim,“ hovorí Mgr. Michal Chmelenský, kurátor zbierok a vedúci národopisného oddelenia Západočeského múzea v Plzni.

Nedávno v Národopisnom múzeu Plzenska prezentovali verejnosti výstavu s názvom Umenie umierať alebo O posledných veciach človeka. „Hlavným popudom k jej usporiadaniu bola celospoločenská diskusia týkajúca sa verejnej pomoci paliatívnej starostlivosti a zodpovedného prístupu k umierajúcim a zosnulým,“ spresňuje vedúci oddelenia Západočeského múzea.

Výstava bola podľa jeho slov členená do dvoch vzájomne previazaných celkov. Prvý z nich dokumentoval najvýznamnejšie trendy v prístupe k mŕtvym a v kultúre pochovávaní od neskorogotických „tancov smrti“, cez obdobie baroka, až k vlasteneckým pohrebom do konca 19. storočia. V rámci tohto celku bolo zvláštnou témou sledovanie spoločenských interpretácií fenoménu „dobrej a zlej“ smrti. Druhý blok bol venovaný tradíciám, ktoré sprevádzali umierajúceho a jeho blízkych po celú dobu nežitkového skonu, pri pohrebe a bezprostredne po ňom. Prezentované boli najmä zvyklosti, praktizované na Plzensku, prípadne v západných Čechách, aj keď sa mnohé z nich v určitej forme vyskytovali aj na iných miestach Čiech a Moravy.

Tie najzaujímavejšie exponáty môžete nájsť aj dnes v stálej expozícii Národopisného múzea Plzenska. Poďme sa teda pozrieť na zaujímavé rituály pochovávaní z dob minulých na našom českým susedom a nechajte sa nimi previesť priamo kurátorom zbierok Michalom Chmelenským a jeho rozprávaním.

Zaujímavé rituály pri pochovávaní ľudí v minulosti

Rituály, ktoré sa v minulosti bezprostredne vzťahovali k hodine smrti, boli praktizované najmä s vidinou uľahčenia odchodu človeka z tohto sveta a jeho duše na „onen svet“. Ešte v prvej polovici 20. storočia ľudia v odľahlejších oblastiach Čiech a Moravy verili, že sa pri lôžku umierajúceho v hodine smrti a najmä bezprostredne pred jeho skonom zhromažďujú „zlí duchovia“ a snažia sa zmocniť duše umierajúceho. Z tohto dôvodu ľudia nad umierajúcim a mŕtvym bdeli, čítali modlitby, kropili posteľ a miestnosť s umierajúcim svätenou vodou.

V hodine smrti zvonili okolo postele umierajúceho zvončekom, ktorého zvuk mal duši umožniť ľahký odchod zo sveta a odstrániť zlých duchov. Podoba a interpretácia takých zvykov sa však miesto od miesta menila. Ľahké a pokojné spočinutie mŕtveho zabezpečovalo ticho a pokoj. V niektorých obciach na Plzensku bol umierajúci sprevádzaný drobným zvončekom zafixovaným v plátne, aby sa zvonenie tlmilo. Priamo v Plzni bolo ešte v polovici 19. storočia zvykom ulicu pred domami umierajúcich a ťažko stonajúcich v celej dĺžke domového priečelia vystieľať slamou, aby nebol dotknutý obťažovaný pouličným hlukom.

Dobrá a zlá smrť od stredoveku až podnes

Obsah pojmov „dobrá“ a „zlá“ smrť sa v priebehu rokov menil, rovnako tak ako kultúra pochovávaní a spôsoby vyrovnávania sa jednotlivcov či celého spoločenstva s konečnosťou ľudského života. Prínajmenšom do konca 19. storočia (v istých aspektoch až do polovice 20. storočia) bola smrť verejnou a spoločensky široko reflektovanou udalosťou a ako taká nešla spoločenskému hodnoteniu. Pohľad na to, čo je „dobrá smrť“ bol ovplyvňovaný sociálnymi, ekonomickými, náboženskými, ba dokonca aj politickými faktormi a reflektoval často nielen samotnú smrť konkrétneho človeka, ale veľmi často aj celý jeho život a spôsob pohrebu. V niektorých prípadoch nemuselo spoločenské hodnotenie zodpovedať hodnoteniu pozostalých, a smrť toho istého človeka bola mnohokrát reflektovaná inak bezprostredne po skone a inak v nadchádzajúcich rokoch. Veľmi zriedka bol

tiež akcentovaný samotný zážitok umierajúceho. I cez značnú premenlivosť a nejednotnosť však spoločenské hodnotenie smrti silne ovplyvňovalo nielen úctu, ktorá bola zosnulému preukazovaná, ale výrazným spôsobom zasahovala do životov pozostalých.

Úvahy o „dobrej“ a „zlej“ smrti boli v minulosti spravidla podmienené kresťanskými eschatologickými predstavami o osudoch ľudskej duše po nežitkovom skone. „Dobrou“ smrťou umierali ľudia, ktorých duša nebola obťažovaná hriechmi a čakala ich spása. „Zlú“ smrť mali naopak tí, ktorých duša bola odsúdená k večnému zatrateniu v pekle. Základným predpokladom „dobrej smrti“ bolo naplnenie všetkých rituálov, ľudových zvykov a tradícií, ktorých detaily sa veľmi často miestne a časovo menili. Za „zlú smrť“ bola preto (najmä v ľudovom prostredí) považovaná náhla smrť, pri ktorej nebolo možné tieto podmienky naplniť. To platilo najmä v prípadoch, keď sa človek stal obeťou ťažkej a rýchlej choroby, smrteľného úrazu či inej tragédie, a nemohol sa s okolitým svetom náležite rozlúčiť, prípadne ak nebolo možné vykonať potrebné obrady alebo usporiadať patričný pohreb.

Novorodiatka pochovávané bez rozlúčky

Úcta preukazovaná mŕtvym novorodiatkam, prípadne deťom, ktoré bez prijatia krstu zomreli krátko po narodení, nedosahovala (najmä vo vidieckom prostredí) takú mieru, ako u dospelých. Ako na občianskych, tak na cirkevných cintorínoch, im bolo vyhrádzané zvláštne oddelenie. V mnohých prípadoch boli ešte koncom 19. storočia pochovávané do neoznačených hrobov, bez patričnej rozlúčky a smútočných obradov. Za „zlú smrť“ bola v minulosti považovaná tiež smrť neznámeho človeka. Až do konca 18. storočia bolo s takými zosnulými nakladané veľmi nedôstojným spôsobom. Veľakrát nebolo možné ich pochovať na „posvätné pôde“ a bolo s nimi preto zaobchádzané rovnako ako so samovrahmi či odsúdencami. Ich tiel sa ujímali tzv. pohodní (excoriatori), čiže ľudia, ktorí sa zaoberali v minulosti likvidáciou uhynutých zvierat. Nezriedka ich pochovávali na odlahlých, k tomu určených miestach na hraniciach katastrov obcí, mimo mestských hradieb. Nariadenia Jozefa II., ktoré vyčleňovali popraveným a samovrahom nedôstojné miesta na cintorínoch, boli dlhý čas predmetom značného odporu

Rekonštrukcia úmrtného lôžka

a miera ich dodržiavania sa regionálne líšila. Avšak aj cez tento odpor nadobúdali predmety spojené s popravenými a samovrahmi v ľudových predstavách „nadprirodzenú moc“. Často sa stávalo, že ako prejav vzoru voči prísny trestom, boli takýto mŕtvi okradaní o svoje šatstvo, poprípade ďalšie veci samotnými popravnými či pohodnými, s ktorými sa čulo obchodovalo.

Smrť v boji? Z cnosti nutná daň pokroku

Zásadnou premenou prešiel aj fenomén „dobrej smrti v boji“. Romantizujúci ideál „dobrej a dôstojnej smrti hrdinu“, ktorý je obsiahnutý v mnohých stredovekých rytierskych legendách, sa v nadchádzajúcich storočiach postupne premenil v zosilňujúci odkaz na desivosť a krutosť vojen. Smrť v boji prestala byť postupom času všeobecne zdieľanou cnosťou a neskôr, v priebehu 16. a 17. storočia začala byť vnímaná v negatívnych intenciách. Dôležitým medzníkom vo vnímaní smrti v boji sa stala 1. svetová vojna. V priebehu konfliktu boli armády vybavené mnohými novými typmi zbraní, umožňujúcimi odňať zabitú nepriateľov osobný rozmer. Jednou z reflexií tejto tragédie bolo všeobecné rozšírenie pojmu „strojová smrť“.

Premenlivosť a relativitu termínov „zlá“ a „dobrá“ smrť ilustrujú spoločenské tendencie, snažiace sa vtláčiť individuálnej smrti jednotlivca celospoločenský a univerzálny význam, ktorý tragický (teda pôvodne zlú) smrť povýšil na „obetu“ položenú za spoločne zdieľaný cieľ. Tým sa mohla stať napríklad národná emancipácia a založenie Československej republiky po prvej svetovej vojne, kedy došlo k „povýšeniu“ smrti tisícov padlých legionárov na „národnú obeť“. Druhá polovica 19. storočia sa v Európe niesla na vlnu nekritického obdivu k technickému pokroku. Ruka v ruke s postupným zdokonaľovaním priemyslu a zavádzaním technických noviniek prakticky vo všetkých sférach každodenného života sa zvyšoval aj počet tragických udalostí a nešťastí, ktorým padlo za obeť mnoho ľudských životov. Aj v tomto prípade bola náhla a krutá smrť z celospoločenského pohľadu často v istom zmysle spätne legitimizovaná a nepriamo vnímaná ako „nutná daň pokroku“.

Zuzana Voštenáková

Fotografie: Západočeské múzeum v Plzni, p.o.

Pokračovanie v ďalšom čísle

Časť výstavy spojená s predpovedaním blížiacej sa smrti

Pohrebná hostina

Katedra etnológie a folkloristiky v Nitre, doc. PhDr. Margita Jágerová, PhD.

Jedlo malo odpradáva významné zastúpenie v rámci jednotlivých úkonov súvisiacich s úmrtím a následným pochovaním človeka. K najarchaickejším dokladom používania jedál v súvislosti s úmrtím patria archeologické nálezy z rôznych období, v rámci rôznych spoločností a kultúr. Aj v slovanskom prostredí máme doložené používanie jedál na mieste pochovania, čoho dokladom sú ich zvyšky priamo v hrobe, ale aj v jednotlivých vrstvách navšlenej zeminy. Išlo o jedlo určené nielen pre dušu (ducha) zosnulého, o ktorom sa domnievali, že sa na tomto pohostení zúčastňuje, ale i pozostalých. Stolovanie na hrobch a prinášanie jedál na miesto pochovania sa najdlhšie zachovávalo v prostredí pravoslávnych veriacich, u nás na východnom Slovensku. Pozostalí nosili jedlo na hrob nielen bezprostredne po pochovaní, ale taktiež počas niektorých presne určených dní po pohrebe (napr. na 9., 30., 40. deň, výročie úmrtia...), pri viacerých spomienkových termínoch počas roka (napr. vo veľkonočnom období), čo máme z nášho územia doložené ešte v prvých desaťročiach 20. storočia, v ostatných častiach Európy, najmä v prostredí pravoslávnych veriacich, sa tak koná prakticky podnes.

Nielen v minulosti, ale i podnes sa v rámci pohrebného obyczajového cyklu realizujú rôzne druhy pohostenia a hostín, ktoré sú určené nielen pre pozostalých, príbuzných a známych zosnulého, ale i pre vybraný okruh realizátorov jednotlivých úkonov pri pochovaní – duchovného, „kantora“, nosičov truhly, zástav, sviec, kríža, hrobárov, modleníkov, spevákov, v minulosti aj žobrákov, ktorým sa okrem pohrebu venovala osobitná pozornosť pri spomienkových slávnostiach na zosnulých (pieklo sa pre nich špecifické pečivo, rozdávali im chlieb, potraviny, peniaze, aby sa modlili za dušu zosnulých). Venovať sa budeme rôznym podobám, vývinu a priebehu pohostenia realizovaného bezprostredne po skončení pohrebných obradov. Čerpáme nielen zo starších publikovaných etnografických prác, ale i z vlastných terénnych výskumov, pričom sledujeme pohrebné hostiny v časovom období zhruba za posledné storočie.

V niektorých lokalitách nemáme doloženú realizáciu pohostenia po pohrebe ani zo starších období, máme však doklady o snáhach zakázať ich, či už zo strany cirkvi alebo svetskej vrchnosti. Pre pozostalých boli veľkou finančnou záťažou, účastníci pohostenia sa neraz neprístoje správali, hostiny boli miestom požívania značného množstva alkoholu a neraz prechádzali do veľkých zvad a výtržností. Dokonca boli zakladané spolky proti pohrebným hostinám, ktoré spôsobili v niektorých lokalitách ich zánik. V mnohých oblastiach Slovenska však fungujú podnes a najčastejším pomenovaním takejto hostiny je kar. Doložené sú aj niektoré ďalšie nárečové označenia ako karmina, komašňa, pohrebiny, trachta, sterupy, trizna a i.

V tradičnej vidieckej spoločnosti na území Slovenska sa kar konával v dome zosnulého, niekde aj v krčme. Určený bol nielen pre najbližšiu rodinu zosnulého, ale aj pre mužov zainteresovaných na jednotlivých úkonoch, v niektorých lokalitách práve len pre nich. V porovnaní so súčasťou neraz išlo však len o symbolické pohostenie pálenkou, chlebom a soľou. Práve

chlieb bol najfrekvencovanejším jedlom nielen pri tejto príležitosti, ale využíval sa i pri vystretí mŕtveho v dome, kedy sa umiestňoval vedľa truhly, čo bol jav v niektorých lokalitách Slovenska prítomný ešte na začiatku 21. storočia (napr. na Horehroní). Okrem chleba sa v prípade majetnejších rodín vyskytovali v rámci pohrebného pohostenia aj klobásy, slanina, alebo iné údeniny, niekedy aj koláče, či iné druhy pečiva. V horských oblastiach Slovenska bol typickým karovým jedlom chlieb so syrom alebo bryndzou. Rozšírenými boli aj polievky z kohúta alebo sliepky – podľa toho, či zomrel muž alebo žena, následne sa konzumovalo mäso z vývaru s chlebom. Pri úmrtí bohatého gazdu sa neraz spotrebovala aj celá sviňa alebo zabili kus dobytky. V prípade chudobných rodín si v niektorých lokalitách rodina vzájomne vypomáhala potravinovými darmi, ktoré pred pohrebom nanosili do domu zosnulého.

Zrealizovanie pohostenia po pochovaní malo viacero funkcií – išlo jednak o prevenciu pred posmrtným strašením a malo prispieť k pokojnému spočívaniu zosnulého v hrobe. Pohostenie bolo aj formou odplaty za vykonanie určitých činností pri pohrebe (za nesenie truhly, zástav, kopanie hrobu, spievanie, modlenie pri mŕtvom...), ale malo samozrejme aj funkciu pohostenia účastníkov pohrebu, čo je dnes pokladané za primárnu úlohu tejto občeja. Podnes sa však v rámci pohrebných hostín miestami vyskytujú úkony, ktoré sú zamerané na „nasýtenie“ duše zosnulého. Počas karu je pre neho prestretý tanier, ktorý môže byť aj prevrátený hore dnom, prípadne naň naukladajú jedlo.

Niekde dodnes nalievajú pre dušu zosnulého aj alkohol do pohárika, či vylejú ho pod stôl na mieste vyhradenom pre zosnulého ako akýsi symbolický prípitok. K archaickeým prejavom patrí aj pohostenie pre dušu, ktoré ešte podnes odjedne ponechávajú pozostalí po pohrebe na okne alebo na stole v dome. Nalejú nielen pohár s pálenkou, ale odkroja aj kúsok

chleba, v minulosti sa ponechávali za týmto účelom aj zvyšky z karovej hostiny. Tieto dary pre dušu ponechávajú v dome aj po tri dni, pričom úkon súvisí so starodávnou predstavou, že duša sa príde po pohrebe domov občerstviť a poďakovať za pohreb.

V prípade úmrtia detí sa pohrebná hostina nekonala, osobitná situácia však nastala pri úmrtí mladých, slobodných ľudí, kedy mala charakter svadobnej hostiny, aj s niekoľkými chodmi, typickým svadobným pečivom, koláčmi. Prednostne boli na ňu pozývaní najmä družbovia a družice – rovesníci zosnulého, neraz boli jej súčasťou aj hudba, spev a tanec. Takáto hostina mala suplovať svadobné veselie, ktorého sa dotýčaný mladý človek nedožil. Jej nevykonanie mohlo podľa starších predstáv spôsobiť nespokojnosť duše, nežiaduce navracanie sa medzi živých.

V súvislosti s rozvojom priestorových možností (kultúrne domy, pohostinstvá, reštaurácie) sa počas druhej polovice 20. storočia zmenilo miesto konania pohrebných hostín, narastal počet aj honosnosť ponúkaných jedál, pitia a aj počet účastníkov. V mnohých lokalitách však v tomto období zanikli. Ak sa dnes kar koná, tak najčastejšie mimo domu zosnulého. Pripravujú sa rôzne jedlá – niekde párky či pečená klobása s chlebom, najčastejšie však guláš, prípadne viacchodové varené jedlo pozostávajúce z polievky a druhého chodu (najčastejšie vyprázaný rezeň so zemiakmi, ale i segedínsky guláš, sviečková na smotane a i.).

Na juhu stredného Slovenska (Hont) boli zaznamenané ďalšie viaceré chody varených jedál (guláš, vyprázané mäso, kapusta s mäsom...). V niektorých lokalitách sa servíruje len „studené“ občerstvenie – chlebičky, obložené misy, pagáče a pod. Ak pohreb pripadol na piatok, v katolíckom prostredí pokladaný za pôstny deň, prispôsobilo sa tomu aj pripravované jedlo – v takom prípade sa aj dnes podávajú ryby (napr. rybací šalát s chlebom, vyprázané ryby so zemiakmi alebo zemiakovým šalátom a pod.).

Prirodzenou súčasťou takýchto pohostení sa za posledné desaťročia stali zákusky a rôzne nápoje (alkoholické i nealkoholické), káva, ktorej podávanie v niektorých lokalitách naznačuje ukončenie karu. V severných oblastiach Slovenska, kde je naďalej prítomná domáca produkcia mliečnych výrobkov, sú okrem hlavného chodu súčasťou pohostenia aj korbáčiky, parenice, oštiepky a ďalšie domáce syrové výrobky (napr. Orava, Kysuce).

Konanie pohrebných hostín v dome sa v súčasnosti realizuje v prípade menej majetnejších rodín, alebo pri malom počte pozostalých, resp. ak sa v danej lokalite pohrebné hostiny nekonávajú, stretne sa na krátkom pohostení doma aspoň najbližšia rodina, čo nie vždy je realizátorom pokladané za „typický“ kar. Počas terénnych výskumov sme sa stretli aj s ďalšími podobami pohostenia – obložené chlebičky podávali pri výchoze z cintorína (Hont) v prípadoch, ak rodina neorganizovala kar, taktiež sa v niektorých lokalitách nalieval alkohol pri výchoze z cintorína jednotlivým účastníkom pohrebu.

Počet účastníkov karu závisel od viacerých skutočností – vek zosnulého (najväčší počet v prípade zosnulého v produktívnom veku), početnosť príbuzenstva, počet známych, ale aj od miestnych zvykov, obľúbenosti zosnulého, finančných možností pozostalých. Spravidla počas vychádzania z cintorína muž z okruhu najbližšieho príbuzenstva pozýval a podnes pozýva vybraných účastníkov na kar. Inde sa pozvanie realizuje ešte na cintoríne pri hrobe zosnulého, kde niekto z príbuzných poďakuje za účasť a v mene pozostalých pozýva účastníkov pohrebu na kar. Pri takomto „všeobecnom“ type pozvania je už na samotných účastníkoch pohrebu, či sa karu zúčastnia, čo záleží od miestnej etikety, stupňa príbuzenstva, vzťahu k zosnulému, jeho rodine, resp. aj vzdialenosti, ktorú museli

Ilustračné foto Pavel Ondera

dotýční podniknúť na to, aby sa dostali na pohreb. Mnohí z lokality, v ktorej sa odohráva pohreb, nejdú na kar, keď vidia, že na pohrebe je značný počet účastníkov zo vzdialenejších lokalít – takýmto sa dáva neraz na kare prednosť, nakoľko sa pokladá za akési nepísané pravidlo, že títo by mali byť prednostne účastní na pohostení. Počas terénnych výskumov sme zaznamenali rôzny počet, miestami až do 150 – 200 hostí. Z viacerých oblastí Slovenska máme doložené tzv. „zväčky“, ktoré mali za úlohu obísť po pohrebe jednotlivé domy a pozvať ľudí na kar, prípadne urobiť tak už na cintoríne.

Kým sa kary konávali v domácom prostredí, z kapacitných dôvodov neraz bolo nutné, aby sa jednotliví účastníci pri stole striedali – najskôr sa najedli pricestovaní hostia s najbližšou rodinou, po ich odchode prichádzali ostatní obyvatelia, susedia, známi z miesta konania pohrebu a pokračovali v pohostení spolu s pozostalými. Miestnosti v dome museli vypratať, nanosiť dovnútra stoly a lavice na sedenie, upraviť patrične priestor tak, aby sa tu zmestil potrebný počet osôb. Neraz sa takéto posedenie odbavovalo na dvore, resp. miestami sa s tým môžeme stretnúť podnes. Ešte pred pár desaťročiami, v niektorých vidieckych lokalitách ešte na zač. 21. storočia, fungovalo oddelené stolovanie mužov a žien – neraz aj v osobitných miestnostiach, pričom rodovo bolo determinované aj pohostenie – pre mužov bol určený „tvrdý“, „tuhy“ alkohol, pre ženy „sladký“ – podľa ich umiestnenia na stoloch si potom následne sadali ženy a muži osobitne, dokonca takýto model stolovania sa neraz presunul aj do kultúrnych domov, či iných nedomáciach priestorov.

Kar mal a podnes má v mnohých oblastiach predpísaný sled jednotlivých úkonov. Ešte kým býval v dome, pred vstupom do miestnosti umiestnili lavór s vodou a uterákom, určený na umytie rúk. Do vody niekde vkladali aj železný kľúč, alebo iný kovový predmet, aby umývajúci čím skôr zabudli na nebožtíka, aby dlho za ním nesmútili. Podľa starších predstáv si každý mal umyť ruky aj za účelom zmytia hriechov zosnulého, neskôr sa

tento úkon interpretoval ako záväzné hygienické pravidlo. Po zhromaždení hostí zaznel smútočný príhovor spolu s modlitbou, nasledovali osobitné pohrebné reči s využívaním rôznych biblických podobenstiev. Kar sa končil opätovným modlením účastníkov, spievaním náboženských piesní. Viedol ho najčastejšie významný mužský člen rodiny, prípadne duchovný (ak je účastný), v niektorých lokalitách Slovenska sme sa stretli aj s modleníkmi, predmodlievačkami (speváčkami), ale i tzv. pohrebnými starejšími. Pozostalí si ich museli zajednať a za ich služby im dávali určitú odmenu. Podobne ako v prípade svadby, starejší viedli nielen kar, ale mali na starosti viaceré činnosti počas celého pohrebného cyklu (spev, modlenie, príhovory, pohrebné odobierky, riadenie hostiny...). Uvedenie pohostenia príhovorom a modlitbou za zosnulého sa v mnohých oblastiach Slovenska dodržiava podnes.

Ešte pred pár desaťročiami fungovali finančné zbierky počas karu. Zbieralo sa do taniere podávaného okolo stola pomedzi účastníkov hostiny. Jednak išlo o peniaze určené pre pozostalých za výdavky na pohreb, revanšovanie sa za pohostenie, ale aj zbierky pre potreby miestnej farnosti, „na kostol“, ktoré sa ojedinele môžu vyskytovať podnes. Na oplátku neraz, najmä najbližšia rodina, napr. kmotrovci, dostávali z karu „výslužku“ (najmä pečivo, koláče), podobne ako na svadbe.

Podnes sa zachováva aj špecifické správanie počas karu – napr. nesmie sa pri pití štrngáť, po úvodnom príhovore, kde sa poďakujú všetkým zúčastneným za účasť na pohrebe, pomodlení, sa posedenie mení na spoločenské podujatie, ktoré je naplnené neformálnymi rozhovormi príbuzných a priateľov, využívané na stretnutie rodiny. Ešte pred niekoľkými desaťročiami nebolo ničím výnimočným, že sa kar končil spontánnym spevom ne-cirkevných, svetských piesní, najmä obľúbených piesní zosnulého, s čím sa už prakticky dnes nestretávame. Muži neraz ukončili pohrebné pohostenie spevom aj cestou z neho, prípadne pokračovali v speve a hlučnej zábave v miestnom pohostinstve, kam sa neraz po kare presunuli. Ustúpili do pozadia aj viaceré náboženské prejavy, resp. tvoria jeho menej podstatnú časť. Podstatnejšie sú funkcie spoločenskú, reprezentatívnu, predovšetkým však plní utilitárnu funkciu – ide o možnosť poskytnúť pohostenie rodine a známym, taktiež všetkým, ktorí prišli na pohreb z väčšej vzdialenosti a po pohrebe ich čaká domov ešte dlhá cesta.

Špecifickým je pohostenie v rómskom prostredí, ktoré sa realizuje prakticky od momentu úmrtia, až do pohrebu. Najmä v prípade významného mužského člena tejto komunity sa schádzajú príbuzní a známi bezprostredne po úmrtí pri pohostení, a to nielen doma, ale často v miestnych kultúrnych domoch, reštauráciách, kde pohostenie pretrváva až do pochovania. Neraz je sprevádzané hlučnou zábavou, tancom, spevom. Najmä v prípade majetných Rómov (najmä tzv. olašskí Rómovia) má takáto hostina značný počet účastníkov (niekedy aj niekoľko stoviek), zastúpené sú najdrahšie značky alkoholu a viaceré typy jedla. Zaujímavé je, že sa tu podnes stretávame s oddeleným stolovaním mužov a žien, čo bol ešte pred niekoľkými desaťročiami jav bežnejší aj v prostredí majoritného obyvateľstva, a to nielen v prípade pohrebných hostín (napr. aj na svadbe sedávali muži oddelene od žien, dokonca v osobitných miestnostiach). Pri pochovávaní Rómovia neraz kropia hrob pálenkou, prípadne nalejú pohárik alkoholu pre zosnulého a vylejú ho do hrobu, alebo počastujú alkoholom aj účastníkov pohrebu priamo na cintoríne.

V súčasnosti viaceré reštauračné zariadenia ponúkajú možnosť zrealizovať pohrebnú hostinu v ich priestoroch, pričom pripravujú nielen špecifické menu pre túto príležitosť, ale aj patričnú dekoráciu stolov a celej miestnosti s využitím smútočných farieb a ozdôb (čiernie, fialové a pod.). Ak nie sú v obci takéto zariadenia, jedlo si pozostalí objednávajú od rôznych stravovacích firiem, no veľmi často ešte funguje susedská a rodinná výpomoc v tomto smere, či najímanie si miestnych kuchárov z obce, ktoré jedlo pripravujú, naservírujú a obslúžia hostí. Takéto pohostenie sa konáva najčastejšie v spoločenských sálach kultúrnych domov, zasadačkách obecných úradov, klubových miestnostiach rôznych spoločenských organizácií či v sálach hasičských zbrojníc a i.

Podnes je kar významnou príležitosťou na stretnutie rodiny a známych, kde sa neraz spomína na zosnulého, ale už len v úsmevnom duchu, rozprávajú sa historky z jeho života, no najčastejšie ide o príležitosť na utuženie vzájomných vzťahov, vyplnenú neformálnymi rozhovormi, ktoré sa vôbec zosnulého nemusia týkať. Pohrebné hostiny sú v mnohých lokalitách naďalej stabilnou a neodmysliteľnou súčasťou pohrebného občajového cyklu.

doc. PhDr. Margita Jágerová, PhD, foto Pavel Ondera

Pravidlá cezhraničného dedenia sa od augusta zmenili

V uplynulých rokoch veľa Slovákov odišlo za prácou do zahraničia a niektorí tam aj zostali pracovať a trvale žiť. Mnohí museli časom riešiť otázky dedenia medzi dvoma či viacerými štátmi, ak im doma zomreli blízki príbuzní. Od augusta 2015 v tom už majú všetci jasno – dedičské konanie zjednodušila jednotná európska právna norma, ktorá upravuje cezhraničné dedenie vo vzťahu ku krajinám EÚ. Ako to teda bude s dedením majetku, ak váš nebohý príbuzný žil v cudzine? Viac o nových pravidlách pri cezhraničnom dedení hovoríme s **Mgr. Petrom Danczim**, notárom z Nových Zámok.

Nedávno sme sa dočkali zmien ohľadom dedenia prebiehajúceho v inom členskom štáte EÚ. O aké novinky s dosahom na dedičské konanie ide?

V Európskej únii je platné od 17. augusta 2015 Nariadenie o cezhraničných dedičstvách, ktoré prináša zmenu do procesu dedenia vo väčšine krajín Európskej únie. Asi najzásadnejšou novinkou je zmena miesta, kde sa dedičstvo bude prejednávať na miesto obvyklého trvalého pobytu. V tomto mieste sa prejedná všetok majetok. Kým predtým sa nehnuteľnosti museli vždy „prededieť“ tam, kde sa nachádzali, po novom to už tak nie je. Ak napríklad žije nemecký občan dlhodobo na Slovensku, má tu väzby, a tým pádom obvyklý pobyt, tak slovenský notár prejedná všetok majetok po jeho smrti, a to aj ten, ktorý sa nachádza v Nemecku. Zároveň sa zavádza Európske osvedčenie o dedičstve, ktoré bude jednotné a bude podkladom pre zápis do katastra a podobne.

Ako sa doteraz riešilo, ak niekto žil v cudzine a zdedil majetok na Slovensku, prípadne opačne? V čom sú tieto prípady špecifické a na čo treba podľa vášho názoru prihliadať?

V predchádzajúcej praxi mohlo spôsobiť problémy najmä ťažšie uznanie cudzieho dedičského rozhodnutia, niektoré štáty a úradníci s tým mali problémy. Zavedením Európskeho osvedčenia sa má po novom tento proces zjednodušiť. Dediť sa bude v tej krajine, kde mal zomretý posledný trvalý pobyt a dedičské konanie tak bude iba jedno. Európske osvedčenie o dedičstve (EDO) by tak malo byť ľahko uznávané, keďže bude rovnaké v celej EÚ.

Čo táto zmena spôsobí pre bežných ľudí pri cezhraničných dedičstvách a ako to bude reálne vyzerať v ďalších mesiacoch? Bude to pre nich výhodné alebo nie?

Po auguste 2015 sa uvidí, ako to bude fungovať v praxi a ako s tým budú dedičia spokojní. Idea je však taká, že keď niekto mal väzby na nejakú krajinu, napríklad ak niekto dlhodobo žije v Rakúsku, má tam väzby, priateľov, rodinu, tak je s tým miestom viac spätý ako s domovom, pravdepodobne pozná lepšie aj právo, ktoré sa na neho pri smrti bude vzťahovať. Z tohto dôvodu vie skôr predpovedať, ako sa bude jeho majetok po smrti rozdeľovať. Osobne si myslím, že je to prínosom a že táto idea je správna, uvidíme však, ako to bude fungovať v praxi.

Čo všetko si po novom môže popri zázvete človek zvoliť v rámci cezhraničného zdedenia? Môže si vybrať, v akom štáte sa jeho dedičstvo bude riešiť?

Áno, ak niekto bude žiť v cudzine dlhodobo a jeho obvyklý pobyt bude práve tam, môže sa napriek tomu rozhodnúť, že sa cíti byť viac spojený s krajinou, kde má trvalý pobyt alebo občianstvo, a preto sa dedenie bude riadiť štátom, ktorého je občanom. Notári na Slovensku budú takéto vyhlásenia spisovať, dokonca by ich bolo možné spísať už teraz, keďže Nariadenie vstúpilo do účinnosti 17. augusta tohto roka.

Zavádza sa aj Európske osvedčenie o dedičstve, ktorým bude môcť osoba preukázať určité práva k majetku, ktorý je predmetom dedenia. Bude akceptované na celom území EÚ, alebo ako to bude fungovať?

Áno, toto Európske osvedčenie o dedičstve by malo byť bez problémov akceptovateľné. Na Slovensku ho budú vydávať notári na žiadosť účastníkov, tzn. nie v každej veci a dokonca ani nie v každej cezhraničnej veci s cudzím prvkom. Ak to bude nutné, dedič si takéto európske osvedčenie vyžiada a svoje dedičské právo si ním v zahraničí preukáže.

Ako je to v prípade, ak niekto zdedí majetok po zosnulom napríklad z Česka a žije na Slovensku? Čo sa zoberie do úvahy pri cezhraničnom dedičstve?

Ak niekto nadobudne majetok po niekom, kto mal obvyklý pobyt v Čechách a majetok sa nachádza napríklad na Slovensku, vyžiada si tam práve toto Európske osvedčenie o dedičstve. S tým môže vykonať zápis do katastra, vyriešiť zmenu vlastníkov účtov v bankách, prepísať vlastníka vozidla na dopravnom inšpektoráte. Európske osvedčenie by malo byť uznávané, samozrejme určite bude ešte chvíľu trvať, kým sa dostane do povedomia.

Zvyšuje sa tiež právna istota pri úkonoch vykonávaných pred notárom. Môže sa stať, že klient neovláda požadovaný jazyk potrebný k dedičskému konaniu. Ako sa to bude riešiť?

Proces dedenia sa naďalej riadi samozrejme našimi zákonmi. V takomto prípade, ak účastník neovláda jazyk, bude pred notárom konať s tlmočníkom, ktorý mu dianie preloží. Možno by som odporučil všetkým žijúcim v cudzine dlhodobo, aby uvažovali nad tým, či sa ich dedenie má spravovať právom toho štátu, kde žijú, alebo či by radšej chceli, aby sa spravovalo slovenským právom. Ak sa rozhodnú pre slovenské právo, bude určite vhodné spísať vo forme notárskej zápisnice o tom vyhlásenie.

Zuzana Voštenáková

Na toto sa ešte oplatí pamätať v praxi pri cezhraničnom dedení

Po novom platí:

— Prínosom nového Európskeho nariadenia od augusta 2015 je najmä v tom, že súd alebo notár, ktorý bude dedičstvo prejednávať, nebude musieť použiť dvojstranné zmluvy, ale pri zisťovaní právomoci a rozhodného práva vo vzťahu k všetkým členským štátom EÚ (okrem Írska, Veľkej Británie a Dánska) bude postupovať podľa jednotného kľúča.

— Výhodou pre dedičov teda je, že súd v jednom dedičskom konaní, na jednom mieste a pri jednom poplatku, môže rozhodnúť o celom majetku patriacom do dedičstva, vrátane nehnuteľností ležiacich v členských štátoch EÚ.

— Súd a notár, ktorý prejednáva takéto cezhraničné dedičstvo, vydá na žiadosť dediča Európske osvedčenie o dedičstve (tzv. EDO), v podobe formulára, aby mali evidenčné orgány a registre v štátoch, kde sa majetok nachádza, uľahčený zápis na základe vydaného dedičského rozhodnutia.

Mgr. Peter Danczi

Hroby slávnych a známych osobností

očami histórie a súčasnosti

Peter Malaschitz: „Desaťtisíc fotografií hrobov... Každá osobnosť žila svoj vlastný príbeh.“

Ondrejský cintorín - Bratislava

Turistický sprievodca Peter Malaschitz už viac ako 30 rokov vyhľadáva náhrobky slávnych a známych osobností s koreňmi na Slovensku. „Ku každému objektu som zháňal patričné dokumenty o jeho minulom a budúcom osude. Tak som sa dostal na môj prvý cintorín, ktorý je dodnes mojou srdcovou záležitosťou – Ondrejský cintorín v Bratislave.“ Na výber osobností nebral ohľad – jednoducho, hľadal niekoho, kto bol pre svoje okolie veľmi významný. Niektoré hroby sú síce veľmi skromné, ale o to vzácnejší človek je v nich pochovaný... Ako si na to obdobie spomína s odstupom času a čím sa mu „pátranie“ po cintorínoch vrylo do srdca? Prezradil nám v rozhovore.

Ste turistickým sprievodcom a vyhľadávaté náhrobky slávnych a známych osobností s koreňmi na Slovensku. Kedy ste sa začali zaujímať o túto problematiku a čo vás k tomu viedlo? Kde to všetko začalo?

Ako vlastivedný sprievodca pracujem 25 rokov. Všetko to začalo ešte v období socializmu. Na Slovensku vtedy neexistovala skutočne kvalitná a v kníhkupectvách dostupná fotodokumentácia starej historickej Bratislavy. Mój brat žije od roku 1968 v Kanade a túžil po takomto materiáli, ktorý by mu pripomínal rodné mesto. Preto som sa rozhodol, že mu mesto sám nafotím. Začal som v 80-tych rokoch fotiť dom po dome, a to nielen objekty spadajúce pod pamiatky, ale aj ich nádvoría, parky, sochy, rôzne detaily a samozrejme taktiež cintoríny. Ku každému objektu som zháňal patričné dokumenty o jeho histórii. Tak som sa dostal na môj prvý cintorín, ktorý je dodnes mojou srdcovou záležitosťou – Ondrejský cintorín v Bratislave.

Vaši rodičia boli Prešporáci a rozprávali vám v detstve mnohé príbehy zo starých kníh. Týkali sa tie príbehy aj problematiky cintorínov, alebo bola táto téma pre vás záhadou? Je to predsa len trochu netypická oblasť – čím si vás získala?

Moji predkovia, teda aj rodičia, boli Prešporáci. Narodil som sa v čase, kedy naša rodina bývala v najchudobnejšej štvrti Bratislavy – Zuckermadel. Rodičia nemali peniaze na žiadne knihy, a tak som sa dostal k prvej knihe až na základnej škole. Nikdy sa so mnou nerozprávali o tejto problematike, nakoľko bol vekový rozdiel medzi nami veľmi vysoký. Moja sestra je o 22 rokov staršia a brat o 11 rokov.

Ako dlho sa venujete spoznávaniu hrobov známych osobností a akú literatúru či informácie ste získavali na vašich potulkách? Študovali ste históriu či navštevovali múzeá, aby ste sa dozvedeli, kde sú osobnosti pochované?

Tejto problematike sa venujem už skoro 30 rokov. Informácie či literatúru som si zháňal sám. Najskôr v antikvariátoch, ale potom som zistil, že naša rodina vlastní staré nemecké lexikóny z 19. storočia. Prinútil som sa naučiť čítať tzv. „švabach“ a z týchto kníh som čerpal informácie o významných osobnostiach. Dnes už vlastným obrovským knižnicu plnú odbornej literatúry zameranej na túto problematiku. Vždy, keď som v minulosti navštívil cudziu krajinu, preštudoval som si všetko o významných osobnostiach pochovaných na miestnom cintoríne. Čo sa týka slovenských osobností, najviac informácií som čerpal zo Slovenského biografického slovníka vydaného Matičou slovenskou. Dnes používam hlavne internet.

Priblížte nám vašu prácu – ako ste pracovali a čo všetko tvorí v súčasnosti vašu zbierku fotografií a zaujímavých materiálov?

Moja zbierka spočívala v počiatkoch iba z čiernobielych ale neskôr aj farebných fotografií, ktoré som lepil na už spracovaný dokument konkrétnej významnej osobnosti. Tento materiál sa mi začal vo veľkej miere hromadiť a zaberá veľa miesta v byte, prešiel som teda na digitalizovaný systém a materiály s fotodokumentáciou si ukladám do počítača. Ak mám byť konkrétny, iba mesto Viedeň mám zdokumentované viac ako 5 000 fotografiami. Keď k tomu prirátam ostatné mestá v Európe, ale hlavne mestá na Slovensku, môže ísť o zhruba 10 000 fotografií. Nejde ale iba o významné osobnosti, ale aj o zaujímavú náhrobnú architektúru, či náhrobné pamätne pomníky pripomínajúce rôzne udalosti.

Podľa čoho ste vyberali osobnosti, ktoré ste postupne spoznávali a čím boli pre vás inšpiratívne? Íšlo skôr o umelcov – hudobníkov, maliarov, spisovateľov, alebo aký ste mali „meter“?

Pri návšteve cintorína som sa nikdy nesústredil iba na konkrétne významné osobnosti. Viete, výtvarných umelcov bolo ľahké nájsť už podľa tvaru náhrobku. Hudobní skladatelia a dramatici sú väčšinou čitateľní na náhrobných tabuliach. Tak isto ide aj o významné osobnosti vedy, školstva, športu a kultúry. Ak som

objavil hrob významnej osobnosti, tak som ku konkrétnej osobe zháňal objekty s ním spojené, napríklad sochy, busty, obrazy, pomníky, rodné domy s pamätnými tabuľami a iné.

Ak by ste sa spätne pozreli na vašu prácu – ako sme sa na Slovensku „správali“ k náhrobkom či hrobov známých osobností v minulosti či dnes? Zachovali sme si k nim aj po rokoch patričnú úctu? Ako by ste to zhodnotili?

V minulosti bola väčšina hrobov v zlom stave – veľa ich bolo zničených. Ako príklad spomeniem Ondrejský cintorín v Bratislave. Raz som mal rozhovor s nemenovanými miestnymi novinami, kde som poukázal na nálepky umiestnené na hroboch s označením neplatiča a následnou likvidáciou hrobu. Nakoľko sa objavili tieto nálepky aj na hroboch významných osobností, podarilo sa mi týmto činom pohnúť ľadmi v inštitúciách, čím sa začali zodpovedné orgány o túto problematiku zaujímať. Napríklad označený touto nálepkou bol aj náhrobok známeho slovenského režiséra a herca Paľa Bielika na cintoríne v Krematóriu. Aby sa hrob zachoval, vyplatili ho mestské noviny.

Od tohto času boli umiestnené na bratislavských cintorínoch tabule s menným zoznamom pochovaných významných osobností. Pamätám sa, že pri návšteve hociktorého cintorína v Rakúsku nebolo treba pracne vyhľadávať osobnosti, pretože ich majú zreteľne označené tabuľkami. Dokonca niektoré mali smútočné vence venované mestom s trikolórou krajiny. Veľa ich je vidno aj na našich cintorínoch označených s vencami s maďarskou trikolórou.

Mnohí umelci zo Slovenska pracovali či žili v cudzine, kde aj zomreli. Na koho, z vášho pohľadu, môžeme byť zvlášť hrdí? Skúste uviesť pár zvučných mien, ktoré nás v cudzine preslávili?

Zvlášť hrdí môžeme byť na množstvo Slovákov, ktorí pôsobili v zahraničí, kde aj zomreli. Spomeniem napríklad známe mená a miesta, kde sú pochovaní: Hudobný skladateľ a dirigent Johann Nepomuk Hummel (Weimar, Nemecko), violončelista a skladateľ Franz Schmidt (Viedeň), barokový maliar Jan Kucký (Norimberg), slovenský vynálezca a priekopník bezdrôtovej komunikácie Jozef Murgaš (USA), profesor matematiky a fyzik Jozef Maximilián Petzval (Viedeň), sochár a portrétista Viktor Oskar Tilgner (Viedeň), fyzik, lekár a vynálezca Johann Andreas von Segner (Halle, Nemecko), maliar a sochár Adam Friedrich Oeser (Lipsko), sochár Ján Fadrusz (Budapešť), skladateľ Franz Lehár (Bad Ischl, Rakúsko), spisovateľ Mór Jókai (Budapešť), básnik a historik Ján Kollár (Praha), slovenský šlachtic a cirkevný hodnostár Alexander Rudnay (Ostrihom) a mnohí iní.

Čo všetko dokážete ako umelec-fotograf „vyčítať“ z náhrobkov známych osobností? Máte medzi vašimi kúskami nejakú „srdcovku“, ktorá si vás získala zaujímavým príbehom?

Z náhrobkov dokážem vyčítať hlavne starostlivosť o hrob zo strany rodiny či štátu alebo mesta, podľa nápisov – vzdelanie, funkciu v štátnych inštitúciách a podľa tvaru a honosnosti náhrobku – finančný stav a hodnosť.

Niektoré hroby sú veľmi skromné, ale o to zaujímavejší človek je v nich pochovaný. V niektorých rodinných hrobkách je na náhrobnej tabuľi spomenuté iba meno osobnosti bez priezviska. Zaujímavé sú aj architektonické stvárnenia hrobu konkrétnej osobnosti, ktorá bola v minulosti veľmi známa, ale v dnešnej dobe už nenávidená alebo zabudnutá. Spomeniem príklad hrobku Klementa Gottwalda a jeho prisluhovačov na pražskom cintoríne v Olšanoch. Nemám žiadnu „srdcovku“. Každý hrob a každá osoba v nej pochovaná má svoj vlastný a zaujímavý životný príbeh, a preto sú pre mňa všetci jedná veľká „srdcovka“.

Ako sa pozeráte na cintorínsku architektúru v susedných krajinách, napríklad v Česku, Maďarsku či Rakúsku? Môžu byť v niečom pre nás inšpiráciou a v čom konkrétne?

Cintorínska architektúra v okolitých krajinách je špecifická. Aj my na Slovensku máme svoje špecifiká. Ale, ak by som mal konkretizovať, tak by som si vybral tri cintoríny, ktoré som navštívil. Tieto môžu byť svojou čistotou a zaujímavou architektúrou vzorom pre všetky ostatné cintoríny na celom svete. Prvý cintorín sa nachádza v Rakúsku v kúpeľnom meste Bad Ischl (nachádza sa tam hrob Franza Lehára). Druhý sa nachádza v hlavnom meste Talianska Cimitero Acattolico a tretí Petersfriedhof v Salzburgu. Ide o viditeľnú a výraznú starostlivosť o každý centimeter štvorcový s nádherne usporiadanou architektúrou každého jednotlivého hrobu a krásnou kvetinovou výzdobou. Hlavne ide o veľmi kvalitné a zreteľné označenie hrobového miesta.

Prešli ste množstvo krajín, ale predsa len, máte k niektorej z krajín zvláštny vzťah? Prekvapili vás nejaké osobité spôsoby náhrobnej či cintorínskej architektúry?

Najobľúbenejšou mojou destináciou sú mestá Viedeň a Praha. V Prahe je architektúra starých cintorínov dobre zachovaná a monumentálna, čo vytvára ponurú ale zaujímavú atmosféru. Na jednom z nich sa dokonca natáčajú rôzne filmy známych filmových produkcií. Na ďalšom cintoríne v Prahe sú sústredené všetky najznámejšie české osobnosti so vzácnymi pomníkmi, bustami a výtvarnými dielami od významných umelcov. Vo Viedni je veľké množstvo cintorínov, ktoré sa mi podarilo navštíviť. Zdokumentoval som ich tridsať a môžem povedať, že každý je svojím spôsobom zaujímavý. Ten najstarší – St. Marxer Friedhof uchováva veľké množstvo najstarších hrobov v Rakúsku. Pochovávalo sa na ňom už od 17. storočia. Je tu pochovaný aj Wolfgang Amadeus Mozart. Jeden z najväčších cintorínov na svete je Zentralfriedhof vo Viedni, na ktorom je pochovaných asi tri milióny ľudí. Tento cintorín som navštívil 75-krát, pretože sa tu nachádza najviac významných osobností pochádzajúcich zo Slovenska. Architektúra je rôznorodá, pretože sa v ňom nachádzajú oddiely rôznych náboženských vierovyznaní.

Pracujete na knihe, ku ktorej ste sústredili množstvo materiálov, obrazových aj slovných. V akom štádiu sa momentálne nachádzate?

Knihu som už mal pripravenú a hotovú. Aj keď asi nikdy „hotová“ nebude, pretože sú stále nové a nové osobnosti, ktoré treba spomenúť... Ponúkol som ju viacerým nakladateľstvám, ale odmietli ju z dôvodov – neatraktívne, nekomerčné a jedna z hlavných výhovoriek bola: finančne nepredajné!!!

Vymenujte pár tipov na zaujímavé hrobové miesta našich osobností, ktoré sa oplatí pozrieť, alebo čím zaujali vás?

Na Slovensku je viacero hrobových miest, ktoré by som odporučil navštíviť. Napríklad miesta posledného odpočinku významných cirkevných hodnostárov v prekrásnych a honosných kaplnkách a kryptách (Bratislavské kostoly, Spišská Kapitula, Žiar nad Hronom, Krásna Hôrka, Levoča, Kežmarok a iné). Najnavštevovanejším hrobovým miestom je určite Bradlo s pozostatkami M. R. Štefánika. Ale ja by som spomenul cintoríny s vzácnymi a hodnotnými náhrobkami na Národnom cintoríne v Martine a v Modre. Zaujímavý je aj detail istého nenápadného malého hrobu v Slávičom údolí v Bratislave, ktorý je zarastený brečtanom a nachádzajú sa v ňom pozostatky skromného človeka menom Jozef Demko, o ktorom nenájdete nikde ani len zmienku. Prečítajte si pozorne jeho náhrobnú tabuľu.

Odporúčal by som aj tieto hroby v blízkosti Bratislavy: Smolenická Nová Ves – Štefan Banič (vynálezca padáka), evanjelický cintorín v Bratislave Kozia brána – Ján Bahýľ (vynálezca

vrtuľníka), Modra – Ludovít Štúr, Mauzoleum rabína Chatama Sofera – Moše Schreiber v Bratislave. Ďalej na Slovensku: Mauzoleum Andrassyovcov v Krásnohorskom Podhradí, Mohyla Milana Rastislava Štefánika – Bradlo, Pálffyovské krypty vo farnosti Najsvätejšej Trojice v Malackách, Dolný Kubín –Pavol Országh Hviezdoslav a Janko Matuška; Košice – Urbanová veža s epitafmi...

Prpravila Zuzana Voštenáková, foto Pavel ondera

Sedem tipov Petra Malaschitz: „Osobnosti, ktoré nám zmenili svet...“

Na Slovensku je viacero hrobových miest, ktoré je hodno navštíviť a pripomenúť si prínos známych osobností v našich dejinách. Fotograf a turistický sprievodca Peter Malaschitz má vo svojej zbierke viac ako 10-tisíc unikátnych fotografií náhrobov významných slovenských i svetových osobností, ktoré sú pochované v rôznych krajinách sveta. Tu je pár jeho vybraných tipov zvučných mien, pochádzajúcich zo Slovenska, ktoré by rád predstavil aj čitateľom Slovenského pohrebníctva.

Ján Andrej Segner (fyzik a matematik) 4. 10. 1704 Bratislava – 5. 10. 1777 Halle

Narodil sa v Bratislave na Michalskej ulici č. 7 (Segnerová kúria). Mladosť strávil v Bratislave, študoval na evanjelickom lýceu, ktoré viedol Matej Bel. Lekársku akadémiu absolvoval v Jene (1725 – 1730), potom sa na rok vrátil do Bratislavy, kde pracoval ako lekár a robil tu aj prvé fyzikálne pokusy na potoku Vydrica v priestore bývalej ZOO, kde mali Segnerovci mlyn. Pôsobil na univerzitách v Jene, Gottingene a od roku 1754 v Halle, kde bol profesorom prírodných vied, fyziky a matematiky až do svojej smrti roku 1777. Najväčšie zásluhy získal v oblasti mechaniky a hydromechaniky. Bol objaviteľom reaktívnej sily vodného lúča na vodné koleso. Tzv. „Segnerovo koleso“ sa dodnes používa ako názorná didaktická pomôcka. Bol členom mnohých akadémií vied v Nemecku, Rusku, Anglicku. Pri Habánskom mlyne sa zachovala kamenná tabuľa s nápisom a rodovým erbom z druhej polovice 17. storočia. Na nábreží Dunaja sa nachádza jeho pomník od sochára A. Viku, odhalený v roku 1967, pomenovaná je po ňom aj ulica v Bratislave a v Žiline. Jeho rodný dom na Michalskej ulici patrí k národným kultúrnym pamiatkam mesta. Pochovaný je na historickom renesančnom cintoríne v Halle. Náhrobný kameň je z bieleho mramoru s maďarským a nemeckým textom.

Tilgner Viktor Oskar (sochár a profesor) 25. 10. 1844 Bratislava – 16. 4. 1896 Viedeň

Narodil sa v Bratislave ako syn dôstojníka. Absolvoval Viedenskú akadémiu výtvarných umení, kde od roku 1883 pôsobil ako profesor. Bol jedným z popredných budovateľov Ringstrasse. Za bustu známej herečky Wolterovej získal zlatú medailu na svetovej výstave vo Viedni, čo ovplyvnilo jeho tvorbu. Jeho prvou veľkou prácou bola busta J. N. Hummela. Roku 1885 podpísal zmluvu s riaditeľstvom I. bratislavskej sporiteľne na zhotovenie fontány pred budovou SND, 1888 odhalili tzv. Ganymedovu studňu. Ostatné pomníky umiestnili v meste až po jeho smrti (Lisztova busta, súsošie Tritón a nymfa). Jeho tvorba je zastúpená vo viacerých svetových zbierkach, v Bratislave v SNG a v Galérii hlavného mesta Bratislavy. Z jeho tvorivej práce, niekoľko dní pred odhalením Mozartovho pomníka, ho vytrhla náhla smrť. Zomrel 16. apríla 1896 na infarkt. Viedenské publikum pripravilo Tilgnerovi také rozlúčenie, aké sa dostáva len tým najväčším. Pochovali ho do čestného hrobu na Centrálnom cintoríne. Na pohrebe sa zúčastnila aj bratislavská delegácia na čele so zástupcom mešťanostu Brolym a Batkom, ktorí položili na katafalk mŕtveho umelca veniec s nápisom: Slobodné kráľovské mesto Bratislava svojmu rodákovi. Náhrobný kameň je dielom jeho vlastného žiaka Fritza Zerritscha z roku 1896. Podľa Tilgnera bola pomenovaná ulica vo Viedni aj v Bratislave.

Ešte pred prijatím Tolerančného patentu (1781), ktorý prakticky ukončil protireformačné ťaženie, podarilo sa 24. mája 1774 získať povolenie na stavbu Veľkého kostola pôvodne Nemeckého evanjelického kostola, od panovníčky Márie Terézie. Nad oltárom sa nachádza kazateľňa, miesto odkiaľ kazateľ oslovuje veriacich. Vyvýšené miesto pre kazateľa bolo v tej dobe (bez ozvučovacej techniky), nevyhnutnosťou, ak mali všetci veriaci (v tomto prípade cca 2000), dobre počuť.

Ako hlavný oltárny obraz tu je umiestnený výjav „Kristus v Emmauzách,“ ktorý daroval bratislavskej evanjelickej cirkvi Adam Friedrich Oeser.

Adam Friedrich Oeser (maliar, medirytca, sochár)

17. 2. 1717 Bratislava – 18. 3. 1799 Lipsko

Vyučil sa za cukrára, ale už od detstva prejavoval neobyčajnú túžbu po umení. Študoval 7 rokov na výtvarnej akadémii vo Viedni, kde sa zúčastnil dielom Abrahám obetuje Izáka na maliarskej súťaži a získal zlatú medailu akadémie. Pozvali ho do centra umeleckého života 18. storočia – Drážďan. Venoval sa hlavne dekoratívne umeniu: maľoval javiskové kulisy, nástenné maľby, no aj obrazy na súkromné objednávky. Spolupracoval s drážďanskou operou, neskôr sa usadil trvale v Lipsku. V roku 1764 sa stal riaditeľom výtvarnej akadémie v Lipsku. Maľoval fresky, rozmerne oleje na plátne, vymaľoval strop a oponu miestneho divadla, vyzdobil freskami chrám sv. Mikuláša v Lipsku. Podstata jeho umeleckej tvorby bola najmä v dekoratívnom maliarstve. Jeho obraz Kristus v Emmauzách, ktorý daroval bratislavskej evanjelickej cirkvi, sa nachádza vo Veľkom evanjelickom kostole na Panenskej ul. ako hlavný oltárny obraz. Jeho súkromným žiakom v kreslení bol v roku 1768. J. W. Goethe, ktorý ho spomína vo svojom diele Dichtung und Wahrheit, ako aj J. Wickelmann, ktorý býval u neho od 1754 už v Drážďanoch. Adam Friedrich Oeser zomrel vo veku 82 rokov v Lipsku, kde bol pochovaný na miestnom cintoríne, ktorý sa rušil a jeho hrob sa nezachoval. Zachovala sa náhrobná tabuľa, ktorá je umiestnená na múre kostola sv. Mikuláša v Lipsku.

Rudolf Manderla (obchodník, investor) 10. 7. 1884 Bratislava, Fazulová ulica č. 10 – 17. 4. 1968 Viedeň

Pochádzal z 11 detí. V roku 1910 prevzal otcov obchod na Laurinskej ulici, kde bolo údenárstvo. Vybudoval jeden z najväčších podnikov na priemyselne spracovanie mäsa na Slovensku. Mníchovské vursty, pražská šunka a maďarská saláma, ktoré Rudolfa preslávili, sa naučil vyrábať počas svojich ciest do Mníchova, Prahy a Budapešti. Mal veľkú vášeň, a to boli kone a dostihy. Bol nadšencom všetkého moderného. Výškové budovy ho uchvátili natoľko, že sa rozhodol jednu z nich postaviť vo vlasti. 6. mája 1935 otvoril Manderla svoju novú predajňu v Bratislave. Budova bola postavená podľa projektu arch. Ch. Ludwiga a E. Spitzera. Išlo o 12-podlažný obytný dom skeletovej železobetónovej konštrukcie s pasážou v prízemí. Najväčšiu prosperitu dosiahol počas svetových vojen dodávkami pre armádu. Roku 1945 bol odsunutý s nemeckou mašinériou, jeho podnik bol znárodnený. Pochovaný je na Centrálnom cintoríne vo Viedni spoločne s manželkou a synom Rudolfom. Veľká časť jeho rodiny je pochovaná na Ondrejskom cintoríne v Bratislave.

V jeho rodnom dome na Klobúčnickej ul. je múzeum

Johann Nepomuk Hummel (hudobný skladateľ, hudobník, učiteľ) 14. 11. 1778 Bratislava, v záhradnom domčeku na Klobúčnickej ul. – 17. 10. 1837 Weimar

Základy hudobného vzdelania získal u otca Jána, ktorý prišiel do Bratislavy z Rakúska a bol členom Grassalkovichovho orchestra. Keď sa rodina presťahovala do Viedne, mladý Hummel sa hudobne vzdelával u W. A. Mozarta, ktorý sa o jeho nadaní vyjadril: „Tento chlapec ešte zvíťazí v hre na klavír nado mnou“. Dokonca bol menovaný ako jeden z najväčších konkurentov Beethovena. Po ukončení štúdií pôsobil ako nástupca J. Haydna v Eisenstadte a od roku 1819 ako kniežací dvorný kapelník trvale vo Weimare. Hummel patril k najslávnejším skladateľom svojej doby. Vytvoril bohaté hudobné dielo: skladby pre sólový klavír, balety, opery, komorné skladby, omše atď. Okrem komponovania sa venoval aj pedagogickej činnosti. V Bratislave koncertoval trikrát, a to v roku 1793 a 1796 počas štúdia a v roku 1834 krátko pred smrťou, keď s celou rodinou navštívil rodné mesto. Rozlúčil sa s ním koncertom v Pálffyovskej kúrii. Zomrel vo veku nedožitých 59 rokov vo Weimare. Hummelovu pamiatku pripomína pomník postavený roku 1887, ktorého autorom je V. Tilgner. V jeho rodnom dome na Klobúčnickej ul. je múzeum. J. N. Hummel je pochovaný s manželkou Alžbetou, ktorá bola speváčka, na historickom cintoríne vo Weimare v Nemecku. Jeho hrob sa nachádza priamo pri múre cintorína pod poradovým číslom 19.

Franz Schmidt (hudobný skladateľ, interpret a pedagóg) 22. 12. 1874 Bratislava- 11. 2. 1939 Perchtoldsdorf
Narodil sa na dnešnom Námestí SNP v Bratislave. Základy hrania na klavíri získal u svojej matky, základy harmónia a organu u F. J. Mócika v Bratislave. Od roku 1880 žil vo Viedni. Vyštudoval violončelo na viedenskej hudobnej akadémii, v kompozícii bol autodidakt. Skoro 15 rokov bol violončelista v orchestri dvornej opery vo Viedni, kde aj vyučoval violončelo, klavír na konzervatóriu a od roku 1922 bol profesorom kontrapunktu a kompozície. Neskôr pôsobil ako riaditeľ hudobnej akadémie

Náhrobnok je dielom sochára André Rodera zobrazujúci ženskú hudobnú múzu

a rektor vysokej hudobnej školy vo Viedni. Jeho skladby sa predvážali väčšinou v Rakúsku. Získal uznanie aj ako pedagóg, odchoval rad významných umelcov. Je vyznamenaný Beethovenovou cenou Pruskej akadémie vied. Pochovaný je na Centrálnom cintoríne vo Viedni v oddelení významných osobností. Náhrobný kameň je dielom sochára André Rodera zobrazujúci ženskú hudobnú múzu so závojom a s portrétnym reliéfom majstra. Pamätná tabuľa na budove Ministerstva kultúry je dielom A. Vika z roku 1965, písaná v slovenskom a nemeckom jazyku. Vo Viedni vznikla Spoločnosť Franza Schmidta.

Štefan Ladislav Endlicher (botanik, historik a filológ)

24. 6. 1804 Bratislava – 28. 3. 1849 (samovražda) Viedeň
Nižšie školy vychodil v rodnom meste. Od roku 1818 študoval na univerzitách vo Viedni a Budapešti filozofiu a teológiu. Neskôr sa začal venovať botanike, pri ktorej zostal až do smrti. V roku 1840 bol menovaný riadnym profesorom botaniky na univerzite a súčasne riaditeľom univerzitnej botanickej záhrady vo Viedni. Viedenská univerzita vymenovala Endlichera za jeho zásluhy vo vedách za čestného doktora lekárskeho vied a pruský kráľ ho vyznamenal rytierskym radom Pour la mérite. Bol členom takmer všetkých akadémií a vedeckých spoločností v Európe. Pre Slovensko má význam jeho prvá botanická práca Flora Posoniensis z roku 1830 (uviedol v nej rastliny, ktoré zbieral v priebehu 30 rokov). Ďalším jeho dielom Genera Plantarum si Endlicher získal svetové meno. Ako botanik mal aj svoj herbár, pozostávajúci z viac ako 30 000 položiek. Hoci patril medzi najväčších učencov svojej doby, súčasníci ho nechápali. Na vydávanie diel nedostal nijakú podporu, bol odkázaný sám na seba, takže minul všetok svoj majetok. Takto si možno vysvetliť jeho nervové zruštenie a tragický koniec samovraždou vo Viedni (strelil si do hlavy). Pochovaný je na Centrálnom cintoríne vo Viedni. Mramorová busta v arkádach nádvorja viedenskej Univerzity je dielom sochára Johanna Kohnsteinera, odhalená roku 1897. Podľa neho bola pomenovaná ulica vo Viedni.

Prpravila Zuzana Voštenáková, foto Peter Malaschitz a Pavel Ondera

V Prahe predstavujú smrť z viacerých uhlov

SMRŤ. To je názov unikátnej výstavy v novej budove Národného múzea v Prahe, ktorá komplexne dokumentuje život a smrť v histórii Zeme, pričom po jednotlivých častiach prezentuje podoby smrti, vyrovnávanie sa so smrťou a pohrebné rituály až po samotné pochovávanie.

Netradičná výstava o živote a smrti je súčasťou výstavného cyklu šiestich výstav na jednu tému, ktorý prepojil väčšinu pražských objektov Národného múzea. Jednotlivé expozície približujú návštevníkom fenomén smrti ako súčasť života v kolobehu prírody, či ako inšpiráciu v hudbe a umení. Ukazujú taktiež obdivuhodnú variabilitu vnímania smrti v mimoeurópskych a ľudových kultúrach. Predstavujú aj obraz spoločnosti na pozadí veľkých pohrebov slávnych osobností. Národné múzeum v Českej republike podľa antropológa a hlavného autora výstavy **RNDr. Vítězslava Kuželku** pripravovalo výstavu asi rok. „Tému výstavy navrhol náš pán generálny riaditeľ PhDr. Michal Lukeš, Ph.D. Osobne si myslím, že tým dosť riskoval, ale nakoniec sa jeho rozhodnutie ukázalo ako múdre. Ide vlastne o celý cyklus šiestich výstav na jednu tému v rôznych budovách Národného múzea, z ktorej výstava o smrti bola hlavná,“ uviedol RNDr. Vítězslav Kuželka.

Národné múzeum otvára tému smrti a predstavuje ju verejnosti takou formou, aby sa nad ňou mohli ľudia vážnejšie zamyslieť. Cieľom expozície je podľa jej autora RNDr. Vítězslava Kuželku na téme smrti odhaliť to, čím v skutočnosti je – neoddeliteľnou a nevyhnutnou súčasťou života.

Expozícia sa otvára kapitolou Život a smrť v histórii Zeme, ktorou sa vydáva po stopách života v dobách najstarších, pripomínajúcich paleontologické exponáty. Ďalej predstavuje smrť aj ako súčasť biologických procesov, pretože kolobeh prírody je jedinečný.

Ďalšia kapitola s názvom Pochovávanie má jednoznačné motto: „Kto ste vy, boli sme aj my, a kto sme my, budete aj vy.“ Táto časť prezentuje kultúru pochovávanie a všetko, čo je s ňou spojené. Časová priamka sleduje rekonštrukcie jednotlivých typov hrobov vrátane ich výbavy. Príkladom môže byť súborný nákras skrinkového hrobu z neskorej doby kamennej z Velvar alebo egyptská múmia dieťaťa.

Aká môže byť podoba smrti? Výstava ich vymenováva veľa – vojny, popravu, otravy, smrteľné choroby a epidémie, vraždy a samovraždy. Nielen katov meč z roku 1720, gilotína, šibenica, ale aj rôzne antropologické exponáty nám dokladajú, čo môže byť onou podobou smrti.

Posledná kapitola, ktorá uzatvára pomyselný príbeh našej sústavy, nesie názov Vyrovnávanie sa so smrťou a pohrebné rituály. Historické zhrnutie starostlivosti o chorých a umierajúcich a ich prípravu na smrť alebo vyrovnávanie sa so svetom, prezentujú predovšetkým rôzne testamenty a grafiky. Rituály spojené s umieraním, smrťou a pochovávaním však bývajú v rôznych kultúrach a náboženstvách podobné. Najprv dochádza k odlúčeniu mŕtveho od sveta živých, nasleduje posledné rozlúčenie a všetko sa uzatvára zmierovaním sa s faktom nenávratného odchodu blízkeho človeka a spomínaním. Viscerálna nádoba Maximiliána II., pohrebné oblečenie, kríže, matricy zomrelých, pohrebné kočiare, rakvy, smútočné oblečenie, liturgické knihy, spevy a ďalšie predmety pripomínajú tento často bolestný proces.

„Výstava má plochu asi 740 metrov štvorcových a je na jej cez 700 exponátov. Podľa informácií oddelenia marketingu od 20. marca do 3. augusta navštívilo výstavu už 54 350 platiacich návštevníkov, čím sa zvýšila návštevnosť Národného múzea,“ dodal antropológ Národného múzea v Českej republike a hlavný autor výstavy RNDr. Vítězslav Kuželka.

Pripravil Marcel Lincényi, foto Jaroslav Šejvl

Mgr. Jaroslav Šejvl: V súčasnosti ľudom chýba príprava na pohreb

Unikátnu výstavu o smrti sa v Českej republike podarilo zorganizovať vďaka spolupráci viacerých zainteresovaných strán. My sme sa o príprave, ale aj zhodnotení expozície rozprávali s jedným zo spoluorganizátorov **Mgr. Jaroslavom Šejvlom** z Kliniky adiktológie 1. Lekárskej fakulty Karlovej Univerzity a Všeobecnej fakultnej nemocnici v Prahe a z Cechu hrobárov.

Smrť je pre mnohých ľudí tabu. Prečo je v súčasnosti podľa Vás potrebné hovoriť o smrti?

Hlavným cieľom výstavy je poukázať na to, že smrť je prirodzenou súčasťou ľudského života, pretože tak ako sa rodíme, tak aj umierame ako jeden z mnohých druhov živočíšnej a ľudskej ríše. Zároveň má ambíciu ukázať, že vyrovnávanie sa so smrťou nie je nič tragické. Nie je jej možné uniknúť a treba si uvedomiť, že v minulosti bola smrť prirodzenou súčasťou ľudského života, keďže ľudia umierali doma. Deti od malička videli, ako starnú ich prarodičia, a tak sa s nimi prirodzene rozlúčili, keď umierali vo vedľajšej miestnosti. Dnes sme smrť vytesnili v lepšom prípade do hospicov, v horšom prípade do nemocníc, kde ľudia umierajú osamotení so svojim strachom. Veľká časť spoločnosti žije tak, ako keby nikdy nemala umrieť. Mnohí ľudia žijú veľmi konzumným životom bez premýšľania, že smrť môže prísť kedykoľvek, či už v rannom veku, produktívnom veku či v starobe. Je preto potrebné pripomenúť ľuďom, že smrť je tu a je dobré ju nejakým spôsobom vnímať a nebať sa jej. Poukážať na to, že ľudia, ktorí umierajú, potrebujú našu pomoc, pochopenie, a veľmi často sprevádzanie, aby nezomierali sami.

Pohreb nie je takou jednoduchou záležitosťou, ako by sa mohlo zdať, ale je tam množstvo krokov a ľudí, ktorí sa podieľajú na tom, aby bol dôstojný tak, ako si ho predstavujú príbuzní. Dá sa povedať, čo by sme mali robiť, aby sme pohreb prežili menej traumatizujúco?

Pohreb nie je komplikovaný, ale ani jednoduchý. Nedávno vznikla profesia ľudí, ktorí sprevádzajú pozostalých v zármutku, ale zároveň pomáhajú vyriešiť praktické záležitosti, ako napríklad zabezpečenie pohrebu. Je to veľmi dôležité, lebo pohreb ako taký je traumatizujúci zážitok, je potrebné sa s ním nejakým spôsobom vyrovnáť, aby to človek spracoval a žil bez nejakého pocitu, že nenaplnil poslednú vôľu zomrelého. Myslím si, že v poslednom čase chýba príprava na pohreb. Človek, ktorý vie, že mu nezostáva veľa času, človek v terminálnom štádiu, veľmi často chce o tom hovoriť, ale u príbuzných, ktorí si nechcú pripustiť, že ich blízky človek zomrie, vidí klapky na očiach, hovoria mu, že tu bude do sto rokov, čo je prakticky nezmysel. Pritom on sám je z takejto situácie nešťastný, pretože chce povedať, ako s ním má byť naložené, aký si želá pohreb. Žiaľ, príbuzní ho nepočujú, a potom, keď zomrie, nevedia, čo spraviť. Často prídu za hrobárom a povie, že nevedia, či pozostalý chcel byť pochovaný do zeme, alebo pripúšťal kremáciu. Jednoducho tí ľudia žili, ako keby ich príbuzní nikdy nemali zomrieť a pritom boli signály, že sa blíži koniec.

Ako jeden zo spoluorganizátorov ste participovali na príprave expozície v časti Pochovávanie v Českej republike. Čo všetko ste pripravili pre návštevníkov?

My sme odborne zabezpečili výstavu v časti Pochovávanie v Českej republike od balzamovania, konzervácie, urnového hrobu až po odborné informácie. Na odborných posteroch poskytujeme informácie o tom, aké odborné časopisy na túto tému vychádzajú v Českej republike ako aj na Slovensku, či aké existujú odborné knihy, ktoré pomáhajú ľuďom nahliadnuť do tejto problematiky. Napríklad na jednom postere prezentujeme informáciu o svätcoch a patrónoch v pohrebníctve. Konajú sa tu taktiež prednášky na tému smrti, alebo faktorov, ktoré sú s ňou spojené.

Zorganizovať takúto výstavu nebolo jednoduché aj z toho hľadiska, že ide o netradičnú tému, ktorú nemusel spočiatku každý chápať a akceptovať.

Národné múzeum oslovilo Cech hrobárov okrem iného aj preto, že sme už úspešne spolupracovali na knihe Pochovávanie a cintoríny. Na tejto výstave vidieť, koľko subjektov sa podieľalo na expozíciách, ako do seba expozícia veľmi abstrahuje ľudí z rôznych profesií, že to nie je len čierny svet. Myslím si, že reakcie všetkých, ktorí sa podieľali akýmkoľvek spôsobom na organizovaní výstavy, či už to boli odborníci z Národného múzea, Českého múzea hudby, Ústavu súdneho lekárstva, polície ČR a ďalší, boli vo všeobecnosti pozitívne. Je veľká škoda, že sa v súčasnosti pohrebníctvo veľmi často zjednodušuje iba na pohrebnú službu, prípadne hrobára.

Máte vedomosť o tom, či už bola v Českej republike výstava na takúto tému a takýchto rozmerov?

Mám pocit, že niekedy v roku 2011 v oblasti múzeu v Brandýse nad Labem bola výstava o pochovávaní, ktorú organizovalo miestne múzeum a Cech hrobárov, ale táto expozícia bola na oveľa menšom priestore a skôr zameraná na predstavenie pohrebných rituálov. Naša expozícia sa uvedenej problematike venuje naozaj zo všetkých uhlov. Všetky segmenty, ktoré sú tu zastúpené, sa na pohrebe naozaj zúčastňujú, teda pokiaľ je pohreb organizovaný tradičným spôsobom, pokiaľ napríklad nejde o tzv. sociálny pohreb. Rád by som upozornil aj na to, že ďalšie tri múzea, ktoré spadajú pod Národné múzeum, majú veľmi podobné témy – Náprstkové múzeum, České múzeum hudby, Musaeon v Letohrádku Kinských. Keď sa prejdete, dáva to istú celistvosť pohrebných rituálov. Napríklad v Náprstkovom múzeu máte pohrebné rituály zamerané na americké kultúry. Výstava v Múzeu hudby je zameraná na umenie, ktoré s pohrebníctvom bolo spojené, napr. hudba, film, knihy. Takže keď si prejdete štyri múzea, vytvára to kompaktný celok, človek pozerá nato, aké je to pestré, a taktiež ako sa na tom môžu podieľať rôzne profesie.

Na Centrálnom Viedenskom cintoríne sa nachádza Múzeum histórie pohrebníctva, ktoré na ploche 300 metrov štvorcových návštevníkom prezentuje nezvyčajné muzeálne zbierky po celý rok. Myslíte si, že v Českej republike alebo na Slovensku je priestor pre založenie takéhoto menšieho múzea?

Myslím si, že takéto múzeum by v Českej republike určite malo byť, pretože pohrebníctvo na našom území má zaujímavú a veľkolepú tradíciu, čo dokladajú rôzne odborné a vedecké práce antropológov a historikov. Keď som sa v minulosti rozprával na túto tému, väčšina odborníkov bola za. Otázne však je, kde by takéto múzeum bolo, kto by ho financoval, s kým začať jednáť o jeho zriadení.

Zhovárал sa Marcel Lincényi

Cena studeného odchovu

Z policajného archívu...

Podľa skutočných udalostí napísal Mgr. Peter Ondera

Bezmála štyridsaťročná predavačka Viera Horáková z mesta pod Tatrami nemala šťastie na chlapcov. Prvý jej urobil dvoch chlapcov, ale život s ním bol čoraz väčším peklom. Pil ako dúha, mlátil ich, peniaze nedával... čo s takým chlapcom? Po rokoch trápenia sa s ním predsa len rozviedla - možno aj preto, že si našla ochrancu, ktorý jej i deťom poskytol azyl.

Milan Topoľský nebol síce nejaká extra partia, ale mal celkom slušnú robotu vo fabrike a najmä - vlastný byt. Bol od Viery vari o tri roky mladší, tiež sa rozviedol, ale z prvého manželstva nemali deti. Dali sa teda dohromady. Milan sa postaral, aby „starý“ Horák už rodinu neobťažoval. Kamsi sa odsťahoval, o deti vôbec nejavil záujem. Napokon, syn Ferko bol už na vojenčine a mladší Janko študoval na učilišti. Viera byt predala, nastahovali sa všetci k Milanovi a z peňazí za byt si slušne zariadili novú domácnosť. Ako inak, novému mužovi darovala dieťa - takisto chlapčeka Miška, chcela s ním ostať dlhšie doma.

Lenže sa stalo, čo sa nemalo - Milan sa jej začal priam pred očami meniť. Odrazu mu bolo v byte tesno, prekázali mu jej deti i plačúci „jeho“ Miško. Začal strašne piť. Z pôvodne perspektívnej novej rodiny sa ani nie po roku stalo nové peklo a Viera strašne ľutovala, že ten byt predala. Veď ho mohla radšej prenajať... dostala sa do pasce, z ktorej nebolo úniku. Boli v „jeho“ byte, dával im to často najavo. Prepíjal aj peniaze, ktoré priniesla Viera za byt. Opäť začala robiť, lebo čo zarobil, minul a keď mu nechcela dať peniaze, hneď bol oheň na streche. Nasledovali bitky. Koľkokrát musela v panike aj s Jankom a malým Miškom utiecť a prespať niekde u kamarátky, zopárkrát dokonca v sklade v potravinách. Peklo, nie život!

V Jankovej škole sa nestačili čudovať. Zo snaživého chlapca sa v priebehu niekoľkých mesiacov stal absentér. Chodil do školy neupravený, nevyspatý, niekedy aj týždeň v tých istých veciach. Čo sa to stalo? Mlčal. Triedna učiteľka tušila, dopyču sa, aká je pravá príčina, ale ako mu pomôcť?

Jankovi nikto nevidel do duše. Nevnímali, ako veľmi trpí vyčítaním otčima, ako zatína päste, keď Milan zodvihne ruku na jeho mamu, ako sa mu hnuší tá hora svalstva, ustavične presiaknutá alkoholom... Utekal sa do partie rovesníkov dole v pivnici, urobili si akýsi klub, niekedy tam aj prespal, aby nemusel znášať otčimove buchnáty a rev, lenže nájomníkom sa to nepáčilo a tak museli „klub“ vysťahovať. Keď bolo zle, ušli s mamou do potravín. Mal v škole vysvetľovať, že ho otčím aj s malým bračekom a mamou nepustí do bytu, že sa nemal kde učiť? Na telocviku sa ani neprezul do tenisiek, aby necítili, že tie isté ponožky nosí už štvrtý deň...

V jeden studený februárový deň roku 1997 sa to stalo. Janko prišiel domov niečo pred ôsmou večer a už spoza dverí počul krik. Topoľský zasa vyčíta! Otčím mu otvoril a hneď sa do Janka pustil. Že sa túla, fláka, bude z neho gauner... Opitý bol

takmer na mol. Janko sa radšej schoval do izby, ale zvada medzi Topoľským a mamou sa stupňovala. Keď počul, že padli prvé rany, nevydržal a vbehol do obývačky. „Necháš ju, ty sviňa ožratá!“ „Sopliak jeden, čo si to dovoľuješ?“ Zahnal sa na neho, ale Janko útok odvrátil. „Však počkaj, ty dostaneš!“ Letela ďalšia rana. Janko spadol na zem vedľa váľandy a jeho rozhodnutie bolo otázkou sekundy. Pod váľandou mal schovanú bejzbalovú pátku, ktorú musel vyniesť zo zrušeného „klubu“. Schytil ju a rýchlo vstal. „Nebudeš ma biť!“ Prvú ranu do hlavy ešte Topoľský vydržal, pri druhej sa mu podlomili nohy a padol na váľandu. Janko viac nerozmýšľal, bil. Topoľského hlavu zaliala krv. Už sa nebránil, nekričal, neútočil...

Udýchanému Jankovi sa potom stratila spred očí červená tma. „Ty si ho zabil,“ šepla zhrozená matka...

Topoľskému naozaj nebolo pomoci. Päť úderov drevenou pátkou priamo do hlavy mu na viacerých miestach prerazilo lebku. Sedemnástročného Jána Horáka obvinili z vraždy a jeho miesto v školskej lavici ostalo prázdne. Putoval do väzby.

Janko ani pred vyšetrovateľom nemal čo tajiť. Áno, udrel ho opakovanne. Koľkokrát, to si nepamätá. „Nie, nechcel som ho zabiť, iba zbiť za to všetko, čo nám robil. Je mi ľúto, čo sa stalo. Jednoducho som to nezvládol, keď ma udrel, stratil som súdnosť. Lutujem...“ Museli ste ale vedieť, že tou pátkou ho môžete zabiť! Je z veľmi tvrdého dreva, je to nebezpečná zbraň pri útoku na hlavu...“ argumentoval vyšetrovateľ. „Nerozmýšľal som nad tým. Nechcel som ho zabiť, iba udrieť, aby ma nebil,“ opakoval Janko.

Nebohý Topoľský mal v krvi 2, 8 promile alkoholu, v moči ešte takmer o promile viac. To znamená, že niekoľko hodín pred tragickou chvíľou bol vo veľmi ťažkom stave opilsti - zázrak, že vôbec chodil. V takom stave nemohol ovládať svoje konanie. Janka, naopak, hodnotili aj psychiatri a psychológovia veľmi dobre. Je to duševne úplne zdravý, ale vplyvom rodinného prostredia veľmi frustrovaný chlapec. Nebiť tyrana, nikdy sa nič také nestane, v chlapcovi niet ani stopy po agresivite, tvrdili lekári a aj v odbornom posudku naniesli úvahu, či nepodmienečný trest odňatia slobody splní svoj účel. Podľa ich názoru bude mať skôr negatívny vplyv na ďalší psychický vývoj mladistvého.

Aj prokurátor takto hodnotil celú situáciu. Chlapec konal v úplnom skrate, ide síce o vraždu, ale nemožno jednoznačne hovoriť o priamom úmysle. Nebyť agresívneho konania „poškodeného“, nič sa nestane. Tiež sa preto prihovárал za použitie paragrafu trestného zákona, ktorý umožňuje „obísť“ trestnú sadzbu za vraždu a mimoriadne trest zmierniť. Dá súd na argumenty prokurátora i znalcov - psychiatrov?

Senát im dal i nedal za pravdu. Pripustil, že v prípade Jána Horáka existuje veľmi veľa závažných poľahčujúcich okolností, no

predsa len - ide o vraždu. Páchatel použil zbraň, ktorá má pri údere na hlavu smrtiaci účinok a urobil tak nie raz, aby odvrátil prípadný útok, ale opakovanne - päťkrát, hoci Topoľský sa už nemal ako brániť, po druhej rane bol prakticky v bezvedomí, na prahu smrti. Ján Horák neovládol svoje konanie, musí pykať!

Tak sa zrodil kompromisný trest. Hoci prokurátor navrhol podmienený trest, súd nesúhlasil a trval na nepodmienečnom potrestaní - i keď hlboko pod spodnú hranicu sadzby, ktorá sa navyše v prípade mladistvého určuje vždy iba polovicou sadzby

pre dospelého. Čiže ak by za vraždu ako dospelý dostal minimálny trest desať rokov, v prípade mladistvého je to päť rokov. I to je dlhý čas pre mladého človeka! Súd mu preto mimoriadne nadelil iba 30 mesiacov. Prokurátorovi sa to zdalo veľa a na jeho návrh odvolací súd Jánovi Horákovi zmiernil trest na 14 mesiacov nepodmienečne v nápravno-výchovnom ústave pre mladistvých. Viac sa pre Janka zrejme urobiť nedalo. Zo školy však dostal ubezpečenie, že po odpykaní trestu znova môže zaujať svoje miesto v lavici, doštuduje...

Mgr. Peter Ondera

Pohár trpezlivosti pretiekol

Z policajného archívu...

Vilma Sláviková pomaly ťahala na šesťdesiatku a srdiečko mala v takom stave, že jej lekári nedávali veľa šancí na dlhý život. Utrápená, zničená žena. Keď si pred 35 rokmi „na Balogu“ brala Jana, svet im ležal pri nohách a všetko bolo, ako malo dať byť. V rozpätí piatich rokov porodila troch krásnych synov, to bol celý jej svet.

Dvaja chlapci rástli ako z vody, riadne sa vyučili, odvojenčili, našli si rúce nevesty. Aj roboty bolo dosť pre všetkých, ktorým sa chcelo robiť. Muža Eda mala tiež dobrého, pracovitého. Okrem zdravia ju však trápil najmladší syn Fero. Naozaj jej už zoberal kus života. Od počiatku bol akýsi nepodarený. Učiť sa mu nechcelo, školu ani nedokončil a už keď mal šestnásť, policajti si u nich podávali dvere. Raz ho popotáhovali za nejakú krádež, potom zasa opitý v krčme zmlátil chlapa, trištvrte roka bol vo väzení, nosila mu balíky so slzami v očiach. Taká hanba! Ale ani potom sa mu robiť nechcelo. Tridsiatku mal na krku a na znenie ani nepomyslel. Však ktorá by ho aj chcela? Sedel len doma s rodičmi alebo v krčme. Raz za mesiac si išiel pre podporu a kým mal za čo, pil.

TULENIA CHOROBA

V starom dome je vždy práce ako na kostole a všetko museli robiť jeho bratia, hoci sa mali čo zvrtať okolo vlastných gazdovstiev. Drevo narúbať rodičom - oni. Uhlia doviezť - zasa oni. Zatekajúcu strechu opraviť - oni. Fero ani za svet nepomohol a ešte sa rozdrapoval, že mu z dedičstva po babke nič nedali. A načo by mu bol majetok, keď ani doma nevedel priložiť ruku k dielu? Všetko by prepil, to nedovolia...

Samozrejme, že keď sa bratia aj stretli, vždy z toho boli iba zvady a krik. Nemohli vystáť, že majú za súrodenca takého pecivála, padali mrzké nadávky a neraz sa aj fyzicky pochytili, lietali zauchá. To najmä vtedy, keď si Fero nedal povedať a ešte aj do ota stále dobiedzal. Však už bol dvakrát na policii, lebo ota zmlátil, ale nedali súhlas na stíhanie a tak sa na to pomalíčky zabudlo. Vlastne, nezabudlo, iba sa o tom nehovorilo...

SEKEROU NA OTCA

Pohár trpezlivosti pretiekol pred dvoma rokmi v auguste. Fero bol od rána v krčme a pred obedom došiel domov. Zasa zlostný, vykrikoval otcovi, aký nevdak vládne svetom, že nič nemá, nič mu nedajú, keby už radšej pokapali, on tu bude pánom... „Ty, už čuš, lebo sa naozaj nezdržím!“ kričal otec a Vilma odišla radšej dozadu do záhrady, aby to nemusela počúvať. Kedy už skončí toto trápenie?

V ošúchanej kuchyni sa medzitým vyvinula dráma. Podnapitý Fero bol čoraz agresívnejší. Najprv zobral na otca poleno spod sporáka, potom aj sekeru. Otec Edo bol ešte celkom chlap na mieste, ale proti sekere... „Raz ťa naozaj zahluším, dorúbem!“ vykrikoval ten „syn“ a oháňal sa obuchom. Zasiahol ho raz, druhýkrát do hlavy, otec išiel k zemi, zaliala ho krv. Fero ešte aj na zemi kopal do neho a reval, že raz ho naozaj zabije. To sa už aj Vilma vrátila zo záhrady, iba zalamovala rukami. Syn nepočúval, besnel. Otec sa s vypätím síl vyvliekol von do dvora a kričal o ratu.

UŽ STAČILO!

Prvá ho začula susedovka Marka, tá hneď zodvihla telefón a volala policajtov. Prišli aj so sanitkou, starý Slávik skončil v nemocnici s rozbitou hlavou, tržnými ranami po celom tele a úplne modrou tvárou od úderov pästou. Fero mu obuchom sekery rozdrvil ucho, po operácii mu z neho ostal len taký oškarok a policajti strčili Fera do väzby. Otec našťastie prežil, no kým sa vystrábil zo zranení, dva mesiace poľihoval. To už mali Ferových výčinov všetci v rodine naozaj dosť a tak pred políciou vypovedali, čo a ako bolo. Veď išlo o tretí vážny incident za sebou v rozpätí pol roka. Nenechajú to už tak, nech je od toho násilníka pokoj!

Po preverení všetkých epizód z domu plného vzájomnej nenávisťi vyšetrovateľ vzniesol Ferovi Slávikovi obvinenie z ťažkého ublíženia na zdraví s trvalým následkom v podobe znetvoreného ucha. Prípočítal mu aj vyhrážanie sa zabitím, ktoré - vzhľadom na okolnosti prípadu - už nebolo možné brať na ľahkú váhu. Nuž a tretím paragrafom bola „stodevätidesiatšesťka“: násilie proti skupine obyvateľov a jednotlivcov, kde policajti spísali Ferovi všetky jeho výčiny pekne doradu, chronologicky - aj ten kutáč, ktorým trafil najstaršieho brata, aj útok kuchynským nožom proti druhému bratovi...

Keďže Slávik vo svojej tridsiatke mal už za sebou dva tresty odňatia slobody, nemohol rátať so zhovievavosťou súdu a naopak, musel rátať s trestom na hornej hranici sadzby. Tak aj bolo. Išiel za mreže na štyri a pol roka v druhej nápravno-výchovnej skupine. Utrápená matka Vilma sa však už rozsudku nedožila. V jedno ráno, kým bol ešte muž v špitáli, našiel ju syn v posteli studenú. Jej veľké, materinskou láskou naplnené srdce nevydržalo tú bolesť a sklamanie...

Mgr. Peter Ondera

Cenník inzercie

Typ - umiestnenie	Rozmer	Cena
PR článok stred magazínu	2 x A4	650 €
Druhá strana obálky	A4	570 €
Druhá strana obálky	1/2 A4	280 €
Zadná strana obálky rozšírená	2x A4	700 €
Inzercia vnútorná	A4	360 €
Inzercia vnútorná	1/2 A4	216 €
Inzercia vnútorná	90 x 70 mm	110 €

Podrobnejšie informácie získate v redakcii magazínu. Kontakt mailom, telefonicky, osobne. Kontakt v tiráži.

Dokumenty vo formáte pdf, bez priložených profilov, obrázky v rozlíšení 300 dpi, vo farbe CMYK, spadavka 3mm, odsadenie orezových značiek 5mm. Podklady prijímame elektronickou poštou alebo na nosičoch DVD, CD, najneskôr 14 dní pred uzávierkou.

PREŠOV
Krátka 7

ERA

Kompletné pohrebné služby

Poskytujeme služby najvyššej kvality

NON STOP linka: **0918 560 422**
www.psera.sk

Pohrebné a cintorínske služby
Peter Pastorok

Poskytujeme kompletné služby:
Levice, Vojenská 4
Želiezovce, Cintorínska 3
Kalná nad Hronom, Viničná 32

NEPRETRŽITÁ SLUŽBA

Levice - 0917 774 976
Želiezovce - 0908 766 897
Kalná n. Hronom - 0903 729 383

NEZÁBUDKA

POHREBNÉ SLUŽBY
SPRÁVA CINTORÍNOV
ŽIAR NAD HRONOM - KREMNICA
0910 9999 50 0903 508 274

Pohrebné služby LAuK

Jednotka na celom území okresu Žilina

Európska kvalita
Pohrebné i cintorínske služby

www.lauk.sk

Nepretržitá služba: **0905 431 389**
Kancelária: **41/568 33 34**

III. International Funeral Exhibition

10th - 12th november 2016 - EXPO CENTER - TRENČÍN
SLOVAKIA

Slovak Funeral significantly connects the western and eastern markets in the funeral business

The funeral exhibition target group are funeral professionals and general public

Production

- Padded Supplies
- Cooling and handling equipment
- Boxes for the deceased, coffins, urns

Municipalities, businesses

- Excavation machinery
- Furniture and appliances for funeral homes

Decoration

- Cemetery managing software products

General public

- Floristry, planting on graves
- Maintenance of graves, decorations, accessories

- Mourning music
- Transportation
- Cremation technology
- Stone-care
- Ikebana, garlands, bouquets
- Memorabilia
- Stone, tombs, accessories
- Funeral costs insurance
- Ecology, coffins, urns, cemeteries
- Calligraphy, engraving works
- Sound and lighting equipment
- Rodent, disinfestation, disinfection

II. ročník Medzinárodnej konferencie pohrebníctva štátov V4
23. - 24. september 2015 Ostrihom

**2nd international conference of funeral services
in Visegrad Region, Esztergom, Hungary**

23th and 24th September 2015

Venue: Szent Adalbert Centre

Szent István tér 10, Esztergom, Hungary

